AD

REPETITIO-

NEM PRIMAM

F. Claudij de Sainctes De rebus Eucharistiæ controuersis.

THEODORI BEZAE

Responsio.

GENEVÆ

Apud Eustathium Vignon.

M. D. LXXVII.

THEODORVS BEZA G.N. IN FORO PARIsiensi causarum patrono. S. P. D.

MVLTVM debere me tibi profiteor de re nihili, qui magnum illud Claudij nostri volumen tam diu post eius etiam editionem a me expectatum miseris, id est γονθειῶν καὶ λοιδοριῶν ἁμάξας. Auebam enim scire ecquid iste tandem post tot terra marique discursationes, proferret quod non esset ab aliis dictum & à nostris refutatum, qua in re meam opinionem ne in hoc quidem fefellit quòd pleraq; ex malis deteriora fecit. Iure an iniuriâ hoc dicam æquum est vt ex rē ipsa æstimetur. Sed vide, quæso, quanta iam mihi dignitas ex istius insectatione accesserit. Scis enim istic non deesse, qui me Episcopatum nescio quem hîc gerere, imò etiam in Galliis regnum quoddam affectare, tum voce tum scriptis clamitent. Sed quid si Papa

iam euasi? Est istic moribus iampridem receptũ, vt vni Romano põtifici fas sit Episcopos creare, etsi hanc potestatem cum Regibus postea Antichristus est partitus, nescio an militum exemplo, qui crucifixi Domini vestes inter se diuiserunt. Quæris quid hoc rei sit? Dico ingratum istum iam, & fratrem (siue Monachum) simul & Episcopum, quem episcopatum ait sese heri sui intercessione, regũ duorum nominatione, prioratus sibi in hunc vsum ab eodẽ hero suo Cardinali donati cõmutatione, post alios multos frustra captatos consequutum, nobis propriè referre acceptũ debuisse: sicut meministi factũ superioribus annis, vt Archipoeta ille vester Abbas crearetur. Negas? imò vt ipsemet testatur, quanuis præda iam esset ab ipso irretita: non est tamen ad Cardinalium collegium de admittenda regis nominatione prius relatum, quàm de librorum in nos Caluinianos editione, duobus prioribus pro arrabone missis, fidem fecisset. Imo (vt etiã videas, quàm ille sacer Antichristus in nostri gratiam benignus & liberalis esse cõsueuerit) quas aliis solet bullas magno pretio addicere, gratuitò est isti largitus. An illa porro adipiscendi Episcopatus ratio sit veteribus canonibus cõsentanea, & quo pudore à duobus nostris regibus in sui

ipsius

ipsius gratiam factum probet quod à S. Ludouico vsque adeo laudat fuisse repudiatum vt etiam pontificis diploma quo nominandorum episcoporum potestas ipsi tribuebatur in ignem coniecerit, ipse viderit, quod sine ipsius detrimento fiat. Illud quidem certè ipsi exprobrari non posse fateor, quòd contra veteres Canones saltu, sicuti loquuntur, non ordine in istam sedem ascenderit, vt qui prius Cardinali suo totos, vt ait, sedecim annos fuerit ἀκόλουθος. Sed ne iocari me quisquam in re tam seria putet, & ne cui videar hanc illi offam inuidere, quam per me sanè totã illi fas sit absorbere, quid tibi de hoc videtur, quod ab ipso Christo dicit Petrũ fuisse causæ suæ quasi iudicẽ ac cognitorẽ cõstitutũ? *annon, quæso, tibi, quũ istud tam nefarium dictum legeres, illud Pauli in mentẽ veniebat,* Aduersarius & efferens supra omne id quod dicitur Deus ac numẽ? *I nũc & istũ perditũ mirare sese à nemine iudicandũ iactare, qui suorũ mãcipiorũ suffragiis sedeat ipsius filij Dei iudex. Miror autem ab isto non etiam illud proferri, quod Christus Petri pedes lauerit. Sic enim quàm optimè suam illam subscriptionem defenderit,* Ad humillima beatissimorum pedum vestrorum oscula Fr. Cl. de Sainctes

Epiſcopus Ebroicenſis. *Atqui ne Euangelizantium quidem pedes Eſaias beatos nedum beatiſsimos, ſed pulchros dūtaxat vocauit. Et hæc eſt ſcilicet Eccleſiæ Catholicæ fides, hæc Petri Cathedra, hæc arca Noe extra quam non eſt ſalus. Quid verò? quum iſtū videres longum illum Cardinalium catalogum veluti indigitare* quos ad miraculum vſque probos & ſanctos vocat, *in quibus noſtræ gentis quoſdam omnibus notiſsimos nominat: & quum iſtud legeres vbi de moribus Romanis agens,* In omnibus, *ait* Romana Eccleſia ſeipſam præbet bonorum operum exemplum, *riſum an lachrymas continuiſti? Rectè tamen iſtud inter multa tam mala, quòd Montanos illos pontificum catamytos præterijt. Deinceps verò illius ad Brunechildem epiſtolæ Gregorij particulam ab iſto citatam legens, quod ſit iſtius adulatoris iudicium, & viuam noſtrorum temporum hiſtoriam nō animaduertiſti, niſi duas in vnam conflatas experiremur? Sic olim nimirum Dominus, & inuiti Bileami, & Caiaphæ imprudentis linguam non animūrexit.* Ανιςορησίαν *ipſius in hiſtoria Capeti prætermitto. Nam Monachum ſcilicet iſta* βιωτικὰ *nefas eſt curare. Sed quàm eſt, obſecrò, facetus homo iſte quum ex perpetua Gallorum*

rum pro Romanis pontificibus ſollicitudine, progreſſum monarchiæ Gallicæ metitur? & quum illũ narrantẽ audis præliũ illud vnũ & alterum ipſo ſpectatore & alterius Moſis partes ſcilicet agẽte, an nõ lõgè iucũdiſsimũ ſpectaculũ cernere tibi vidêris, monachũ videlicet poſt principia & inter ſarcinas ſecũ de fuga potius quã de fide catholica cogitãtem, parta demũ victoria mortuis, ac præſertim Illuſtriſsimi prĩcipis cadaueri inſultãtẽ? Condaei *Nec enim dubito quin iſtius carnificis inſtigatione factum ſit (quidni enim ſic vocauerim qui carne & ſanguine quotidie paſcatur?) vt contra quàm iſte comminiſcitur, nõ modo non ſit indigniſsimæ illius principis morti illachrymatum, quo nullum ætas hæc noſtra neque pientiorẽ neque generoſiorem tulit, ſed etiam illi quanuis perfidioſiſsimè contra belli iura, perfoſſo ſclopeti ictu capite trucidato, modis omnibus inſultatum: abiecto etiam in coquinam tanti regij ſanguinis principis cadauere, cuius tanquam mortui leonis barbam pueri vellerent, donec affinis eſt repertus, qui ſicut Nicodemus à Pilato mortuum repoſceret. Et nos ſcilicet propterea peſsimã cauſam tutatos eſſe conſtiterit, ſi modo mentiti ſunt qui Pſalmo 79. his verbis de hoſtium barbarie conqueruntur,* Dede-

runt cadauera seruorũ tuorũ escam volatilibus cœli, & carnẽ eorum quibus bene ficus fuisti, bestiis agrestibus. *An iste verò quum ista & alia eiusmodi scriberet, obliuisci potuit controuersiæ inter Iobum & amicos ipsius agitatæ, in qua Dominus secundum Iobum contra ipsius amicos eodem prorsus, ac iste argumento vtentes, iudicium tulit? Bis superatæ à Beniamitis reliquæ tribus an propterea malam causam tuebantur? an nõ iam pridẽ Satan istud occinuit,* Hæc omnia tibi dabo si prostratus adoraueris me? *Sed non omnes Christi spiritu ducuntur quos Satan compellat, quos tamen nunc saltem meminisse oportuit esse ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, nec esse vt Dei, ita etiam Satanæ, munera ἀμεταμέλητα. Quinetiam hoc iste vt singulare quiddam annotat, (ego planè ominosum dixerim,)* quòd à Carolo quidem rege sit vltimus, ab Henrico verò primus Episcopus nominatus, *scilicet (sicut ipsemet in causa sua dicit, ne quid ad blasphemiam deesset)* vt esset ipse quidam duorum regnorum nexus & lapis angularis. *Egregium sanè commentum, & Monachi blasphemi cerebro conueniens, qui quoniam fortasse papatum iam spe deuorauit, iam sibi non dubitat filij Dei propriam appellationem vendicare.*

Quid-

Quidni enim id faciat Christiuorus Episcopus, ipsummet Christi corpus intra domicilium pectoris sui circungestans vt Christus non modò viuat in eo scilicet, sed etiam quasi ἐγγαστρίμυθος loquatur? Rectè tamẽ, fateor, & iustè fecit iste, si modo valet vestra Iustitiæ suum cuique tribuentis definitio, quum libros pro istius Eucharistiæ Cyclopicæ defensione scriptos, Antichristo Romano, vnico illius monstri creatori, consecrauit, id est, fumos fumorum venditori rependit. Quo enim nomine potius istorum nugas sanctissimas appellem, qua de re vt plane liqueat age quàm putida sit ista σοφιστικὴ videamus.

Sacramentum corporis & sanguinis à quibusuis accedentibus accipitur,
Ergo à qbusuis accipitur corpus ipsũ Christi.

Deus nunquam offert Sacramentum absque re Sacramenti,
Ergo nunquam illud absque ista accipitur.

Deus non est mendax,
Ergo quisquis Sacramentum accipit, corpus etiam Christi accipit.

Christus dixit, Hoc est corpus meum,
Ergo panis trãssubstantiatur in corpus, vel consubstantiatur realiter cum corpore.

Ex vnico pane nõ possunt edere oẽs Chri-

ſtiani penè innumerabiles.

Ergo qui panis dicitur ab Apoſtolo, ex quo omnes edimus, eſt ipſum corpus Chriſti.

Deus eſt omnipotens,

Ergo nec tranſſubſtantiatio neque Conſubſtantiatio neganda.

Victimæ adumbrantes Chriſtum, corporaliter mactabantur & comedebantur,

Ergo non ſatis eſt Chriſtum corporaliter immolatum eſſe, ſed etiam corporaliter eſt manducandus.

Moſes demonſtrauit ſolũ ſanguinẽ typicũ quum diceret, Hic eſt ſanguis fœderis,

Ergo Chriſtus quum diceret, Hic eſt ſanguis meus ſuum ſanguinem nec aliud quicquam demonſtrauit.

Panis & vinum ſunt corpus Chriſti & ore ſumuntur.

Ergo corpus & ſanguis Chriſti ore ſumũtur.

Fides nou ambigit de veritate & potentia verbi diuini,

Ergo ſimpliciter credendum panem eſſe ſubſtantialiter corpus Chriſti.

Ratio humana & ſenſus falluntur in plærisque rebus diuinis,

Ergo nec ratione nec ſenſibus vtendum in re Sacramentaria.

Deus poteſt omnia,

Ergo

Ergo potest efficere vt panis euadat corpus Christi.

Qui Christi participationem vrgent in Cœna Domini, inter se dissident.
Ergo falluntur omnes.

Maxima pars hominum tuetur τὸ ῥητὸν in verbis institutionis,
Ergo vera est hæc sententia.

Allegoriis deceptus est Origenes cum multis aliis,
Ergo nullus tropus in verbis Cœnæ Domini admittendus.

Spiritualis verborum Christi explicatio magnas turbas parit in Ecclesia,
Ergo est falsa & impia.

Multi viri boni defenderunt τὸ ῥητὸν in verbis Cœnæ,
Ergo qui sic sentiunt boni sunt.

Multi ex iis qui τὴν διάνοιαν in verbis Cœnæ tuentur, impiè viuunt,
Ergo sententia hæc est impia.

Sacramentum Cœnæ Domini habet aliquid peculiare,
Ergo ad huius Sacramenti naturam explicandam nihil attinet aliorum Sacramentorum collatio.

Corpus Christi non est exangue,
Ergo sanguinis potus in calice non est neces-

sarius.

Christi caro vbicunque est, est adoranda,
Ergo Eucharistia est adoranda.

Et istæ vbiquitarum portẽtosæ argumentationes cuiusmodi tandem sunt?

Christus est Deus & homo inseparabiliter & hypostaticè,
Ergo vbi diuina est natura (est autem vbique) ibi quoque est humana.

Christus sedet ad dextram patris secundum naturam humanam,
Ergo est vbique secundũ naturã humanam.

Ascendit Christus in cœlum, vt impleret omnia,
Ergo caro Christi est vbique.

Omnis plenitudo deitatis habitat in Christo,
Ergo caro Christi est omnipræsens.

Nec verò facerem ineptiẽdi finem, si hæc persequi liberet, quæ quũ videamus à mundo non modo recipi, sed etiam suscipi, & quidem tanto cũ ardore vel etiã furore, vt quiduis potius passuri plerique videantur, quam non dico ab istis apertissimis mendaciis discessuri, sed passuri vt alij oculos aperiãt, quis non animaduertat in ijs impletum quod ait Apostolus de erroris spiritus efficacia, & hominibus εἰς νοῦν ἀδόκιμον traditis? Quòd si

quis roget, cur igitur hac in re operam ponam, dicam quod res eſt. Erat hoc iampridē mihi conſtitutum; iſtos ſemel miſſos facere. Quia tamen ex nonnullis intellexi non deeſſe, qui quòd noſtra non legerint, per hunc Sophiſtam in mēdacio confirmētur, apud quos ipſe quoque ſic ſeſe vēditet, vt ſua refelli nō poſſe tum ſibi tum aliis perſuadeat: vorandā hanc quoque moleſtiam mihi credidi, partim ne quis infirmus in errorem ab iſtis abducatur, partim vt ſi qui ex illis ſanabiles ſunt, agnita ipſorum fraude veram ſententiā ſequātur: cuius noſtræ qualiſcūque opellæ hoc tibi principium habeto, tantiſperdum, quod breui, Deo fauente, ſum facturus, ad cætera reſpondeam. Quod ad cæteros deſperatæ peruicaciæ homines attinet, habeant ſanè ſibi ſimiles labra lactucas, & qui ſordeſcit ſordeſcat magis ac magis, donec is in iudicio appareat, qui paleam à tritico ſeparatam in horreum ſuum congeret. Bene vale. Geneuæ XIX. *Februarij, quo ipſo die homines hoc anno apud vos in porcos ſeſe penè trāſſubſtantiant, quæ iſtic eſt pœnitentiæ ad Cyclopicum paſcha celebrandum,* παρασκευή. *Anno temporis vltimi* M. D. LXXVII.

TH. BEZÆ RE-
ſponſio ad F. Claudij de Sainctes repetitiones de rebus Eucha-riſtiæ controuerſis.

Ad primæ repetitionis
CAPVT PRIMVM.

MAGNO illi tuo volumini, Santeſi, quod tu Repetitiones aptiſſimè vocaſti, quàm optiſſimè fieri à me poterit, reſponſurus: vti tua quanuis non recta ſanè methodo cogor, ne fortè ſi ſingula tua veſtigia nõ perſequar, diſſimulaſſe nonnulla vel ſubterfugiſſe videar. Agimus enim in ſpeciẽ de vnico Euchariſtiæ Sacramẽto. Sed quũ huius cõtrouerſiæ deciſio magna ex parte poſita ſit in recta Sacramenti definitionis explicatione, ea ſi nõ improbè, at certè imperitè à te prætermiſſa eſt, vt & illa quæ cum definitione cohærent. Nihilo rectiùs autem à te proponuntur tres, vt tu inquis, quæſtiones, de quibus inter nos agi ſcribis, quę ſcholaſtico more tuis verbis, & ſecundũ à te propoſitã ſeriem, ſic diſpono.

1 *De verborum ſignificatione, quibus Chriſtus*

Eucharistiam instituit,

2 *De existentia corporis & sanguinis Domini sub specie panis & vini.*

3 *De eiusdem corporis esu & sanguinis potu, statuíne debeant spirituales duntaxat, vt per fidem solam fiant, an reales & substantiales. vt ipsó facto corporis & sanguinis natura recipiantur à nobis, & immissa corpori nos totos alāt ad vitam immortalem.*

De his autem perpetuò sic sensisse dicis Ecclesiam per totū orbem diffusam, vt asseruerit.

1 *Sensum institutionis, quem litera gignit mordicus esse retinendum.*

2 *Panem & vinum transire in corpus & sanguinē Domini, quæ loco illorū succedant: ac proinde*

3 *Corpus & sanguinem Domini re vera sumi.*

Huic autem veritati repugnare nos omnes, quos in factiones quinque nempe Lutheranos, Cinglianos, Buceranos, Caluinistas, Brentianos denique nunc quidem diuidis: in eo quòd singuli in aliquam figuram verbum institutionis Eucharistiæ detorqueamus. Sed Lutheranos, & Buceranos in secundo & tertio capite ita consentire vobiscum, vt transsubstantiationem tamen negantes doceant præsentiam corporis & sanguinis Domini non nisi in vsu & sumptione Sacramenti inesse.

Cinglianos verò & Caluinianos hoc corpus & hunc sanguinē dicere tam longè remota esse à Sacramento, quàm cælum à terra, neque aliter percipi quàm pura fide, neque aliud quicquam ex ipsis ad nos peruenire quàm gratiā, & nescio quid aliud spirituale.

Caluinianos tamē claudicātes modò ad Lutheranos

tanos, modò ad Cinglianos propendêre, sed omni detracto fuco nouum modum præsentiæ excogitare, vt dicant panem & vinum esse efficacia signa corporis & sanguinis Domini: vt nõ solùm per fidem, sed etiã reipsa corporis Christi substantia cum pane (sed tamen extra panem) manducetur, & sanguis bibatur à spiritu nostro, quoties cum fide panem illum edimus, & vinum illud bibimus, adeò vt etiam indignè manducantibus offeratur corpus Christi cum pane, tametsi extra ipsum panem, & quanuis ab eis non manducetur. Itaque verba Domini, *Hoc est corpus meum* interpretari, *Hic panis est signum efficax corporis mei*, neque interea corpus & sanguinem propius nobis admouere quàm cælum terræ, sed spiritu. seu potius stultitia (vt tu scilicet sapiens loqueris) cælum peti iubere; vbi Christi caro defixa resideat.

Brentianos contrà contẽdere Christi humanitatem toto cælo & terra, ac quocunque loco spargi & diffundi, eique æqualem diuinitati omnipotentiam & vbiquitatem tribuere.

Quum autem in omni controuersia primùm omnium sit animaduertendum, quibus de rebus quæratur, accuratè quænam ista tua sint nobis peruestigandum puto. Dicis tribus de rebus à nobis disceptari. Imò sanè multò plura sunt in hac ipsa controuersia, de quibus inter nos contenditur, sicut inter disputandũ apparebit. Quòd si particulares quæstiones tibi libuit ad præcipua quædam capita reuocare, debuisse te dico istas potiùs quæstiones ponere, *Sítne corpus Christi nunc in terris situm: &, Si situm est in terris*

num in hoc Sacramento ſitũ ſit. Et ſi ſitũ eſt, ſítne cũ hoc pane & hoc vino, an verò in illorũ expulſorum & ad nihilũ redactorũ locũ ſuccedant. His enim expoſitis nullus erit tertiæ tuæ quæſtioni locus relictus. Quæſtio verò prima à te poſita nõ ad rem ipſam ſed ad eius probationẽ pertinet, quò etiã plurima alia Scripturæ loca ſpectant, de quorũ interpretatione nihilo magis inter nos cõuenit.

Secunda denique quæſtio quam ponis, explicari commodè niſi noſtra prima diſceptata: non poteſt. Itaque videre omnes opinor negotium eſſe mihi cum eo homine, qui veritatem in diſputando quærere minimè videri poſſit. Age tamen conſtitui per hæc quoque deuia te perſequi, & ad illa ſic tibi reſpondeo. Lutheranos quos vocas, nunquam tibi conceſſuros mordicus magis à vobis quàm à ſe τό ῥητòν retineri. Agite igitur, ſi vobis placet, cum Geminiano, vt Iuriſc. loquuntur. Nam ego quidem quin vtrique plurimùm in tribus iſtis à vero aberretis non dubito.

Quod Buceranis tribuis, *Sacramenta* eſſe in ipſo duntaxat vſu Sacramenta, omnes nos(quos hæreticos appellas, ipſe potiùs verè artolatra) vt verè dictum amplectimur.

Quod ad nos quos Caluinianos appellas attinet, agnoſcimus verè hæc nobis abs te tribui,

Humanitatem Chriſti tam procul nũc abeſſe à ſignis quàm cælum à terra, quum illa ſit in cælis & nõ alibi, ſigna verò ſint in terris & nõ alibi.

Signa panis & vini eſſe efficacia ſymbola corporis & ſanguinis Domini.

Præter ſigna panis & vini, quibuſcunque accedentibus

cedentibus offerri quoque corpus & ſanguinem Domini, quæ tamen à ſolis fidelibus percipiantur.

Non tantùm quæ in Chriſto nobis obtinenda proponuntur, ſed imprimis ipſum Chriſtum nobis in hac actione ſacra ſpiritualiter per fidē communicari.

Hæc, inquam, vt verbo Dei & perpetuo Apoſtolicæ ac orthodoxæ Eccleſiæ conſenſu confirmata contra Apoſtaticam Romanam Eccleſiam tuemur, cuius fermēto conſpurcata adhuc eſt Lutheri doctrina non in hoc modò capite, ſed etiam in alijs nonnullis. Sed in his te planè ſycophantam eſſe dicimus.

Quòd illam humanitatis Chriſti in illis æternis Tabernaculis vſque ad vltimum illum diem commorationem transformes concluſionis & & affixionis nominibus.

Quòd nos vtrinque propendere falſiſſimè confingas. Deinde quid iſtud ſit tu videris, *non modo per fidem ſed etiam reipſa.* Tuum enim hoc eſt non noſtrum, qui hæc inter ſe minimè ſic comparamus. Nam illud *per fidem* ad inſtrumentalem cauſam, *Reipſa* verò ad materiam, ſiue ad illud ipſum refertur quod fidei inſtrumento percipitur. At tibi eruditiſsimo ſcilicet theologo *per fidem* idem atque *imaginariè* declarat neque quod fit ſpiritualiter, reipſa fieri videtur.

Illud quoque *ad nos peruenire* ambiguè abs te dicitur, qui nihil nobis admoueri, ſiue nihil ad nos peruenire putas, niſi ſi quid corpus noſtrū contingat. At nos verè nobis ac reipſa quoque

insinuari dicimus, quod animo etiam solo percipitur, ac verissimam quoque ac realissimam esse credimus nostram cum Christo capite κοινωνίαν, quod ex effectis etiam sensibiliter dignoscitur.

Illud autem quod de cælo per fidem & spiritum in his mysterijs petẽdo dicimus, si stultitia est, quid vobis quoque stultius est, qui sursum corda illos attollere iubetis, quos tamen Christi carnem inter sacrificorum manus quærere docetis,

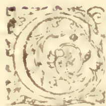
Postremò Sacramenti vox quum modò symbola per se considerata, modò symbola cum rebus ipsis, modò sacram ipsam totam actionẽ designet, homonymiam hanc distingui abs te oportuisse dico.

Brentiana deliria: id est, conflatã cum altera Eutychetismi parte Nestorij blasphemiam, nos quoque detestamur & priores refutauimus.

AD CAPVT II.

Vnde petenda institutionis Eucharistiæ explicatio.

ONTENDIS in hoc capite petendã esse veram Eucharistiæ explicationem ex institutionis verbis, quod etiam Christi de coniugio aduersus Pharisæos disputantis, & Pauli Corinthios hûc reuocantis exemplo probas: Atqui, mi homo, tute hîc tibi monstrum confingis quod oppugnes. Ecquis enim nostrûm (Brentianos vnos siue

Vbiquitarios

Vbiquitarios excipio, qui à nobis exierunt, quia ex nobis non erant) hoc ipſum non ſenſit, ſcripſit, docuit? Itaque non potuiſti certiùs oſtendere quanto nos calumniandi ſtudio exarſeris, quàm quum nos ſcriberes, *omni ſtudio id conari, vt verba inſtitutionis examini hominum paulatim eripiamus, pro quibus alia ſubſtituamus etiam nunquam in ſcripturis audita.* Illud autem de quo controuertitur, quoniam tu eodem pudore reticces patefaciam oportet. Tu ex vnis inſtitutionis verbis decidendam omnem controuerſiam arbitraris: Nos hæc ipſa inſtitutionis verba quòd variè intelligi poſſint, partim cum noſtræ fidei articulis cohærentibus & indubitatis, partim cum ijs quæ de alijs Sacramentis eodē Verbo Domini traduntur comparari volumus, vt ea demum interpretatio vera cenſeatur, quæ nihil habeat ab iſtis diſſentaneum. Denique valere hîc quoque certiſsimam illam diſcernendorum omnium errorum normam obſeruandam dicimus, vt ex locorum Scripturæ collatione controuerſis omnibus quæſtionibus veluti lux inferatur. Hoc verò te hîc faciendum negantē quis tandem toleret? Affers tamen has ſententiæ tuæ rationes.

Vnam, *quòd alia ſit ratio Sacramētorum, quàm reliquorum dogmatum, quæ ferè ſunt perpetua, hominum naturæ ac rationi inſita, cum alijs articulis fidei coniuncta, ab omnium temporum ſacris Scriptoribus tractata, & quæ poſſint ex ſeſe mutuò illuſtrari. Sacramenta verò certo tempore, loco, certiſque ac conceptis Sceripturæ verbis inſtitui, nec tantùm deſcribi, ſed etiam quaſi formari.* Itaq; nec poſſe nec

debere ex alijs Scripturę locis, sed ex propriis dũtaxat suis sedibus explicari. Ergo verò multa hîc abs te falsa poni affirmo, ex quibus tamen ne hoc quidem quod tu vis efficiatur: id est, vt in scholis loquimur, nego antecedẽs, & ipsam quoque consequutionẽ. Falsissima hæc duo esse dico, Sacramẽta esse noua quædã dogmata & dogmata fidei esse ferè naturæ & rationi hominum insita, Affirmo contrà, idcirco esse instituta Sacramenta, vt sint dogmatum, id est, eorum quæ nobis credenda sunt, σφραγῖδες? Nec minus illud abs te ineptè dici, quàm si diplomatibus appendi sigilla diceres, vt aliquid præter id quod in ipso diplomate descriptum est homines docerent. Aio & illud ex ipsis Christi verbis, carnem & sanguinem nobis non patefacere quæ Dei sunt, id est fidei nostræ placita imò τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα esse verum Dei odium, & quæ Dei sunt ne cogitare quidem nos ex nobis posse. Sumamus pro exemplo creationem mundi, quæ sanè videtur ex ipsis naturæ principiis peti posse. Dicit Apostolus & verè dicit fidei opus esse, quòd ea quæ cernimus, ex non apparentibus, id est, ex nihilo esse condita credamus: id quod vel vnicum illud Aristotelis de mundi æternitate dogma confirmat. Sunt scilicet sacrę triadis mysterium, hypostatica deitatis filij, & nostræ naturæ vnio, conceptus ex Spiritu sancto, partus virginis, petenda ex morte vita, resurrectio carnis, naturæ & rationi hominum insita. Sed hoc nimirum fundamentum monstris illis & Chimæris vestris nempe accidentibus sine subiecto, corpori nõ quanto, trãssubstantiationi denique

nique ſubſternere noluiſti qua in re pudendum illum errorem admittis,quem petitionem principij in ſcholis appellant. Sed quid ſi ne illis quidem conceſsis illud quod tu contendis conſequatur? Sint igitur Sacramenta noui alicuius dogmatis tradendi cauſa inſtituta:ſint certo loco, tempore, certis denique verbis conſtituta, deſcripta,efformata:an propterea efficitur dogmata iſta noua, nihil prorſus cum aliis fidei articulis ſuapte natura cohærens, ac commune habere, ad cuius normam horum quoque nouorum dogmatum explicationem exigi oporteat? ac non potius perpetua eſt quædam omnium religionis Chriſtianæ partium inter ſe, ſicut in naturali ac minimè monſtroſo corpore,ſymmetria, analogia,connexio? Imò vt hoc quoque tibi largiamur,nihil habere coniunctum ſacramēta cum alijs fidei articulis: an tu tamen inficiaberis communem ac generalem eſſe quandam omnium inter ſe Sacramentorum rationem ac definitionem, in qua proinde conuenire ſingula Sacramenta, quæcunque tandem illa ſint neceſſariò oporteat? ac proinde falſum eſſe quicquid de ſingulari aliquo Sacramento ſic dicitur, vt à generali definitione diſſentiat? Neque enim vel ſpecierum notiones διαιρετικαὶ, vel indiuiduorū proprietates notionem συστατικὴν tollunt, ſed ei potius ſuperſtruuntur,niſi fortaſſe vis hominem ſic eſſe rationis participem,vt in animalis genere cum equo non ſentiat. Reſtat igitur comparandas ſaltem eſſe inter ſe Sacramentorum inſtitutiones vt eo deprehenſo quod tum inter ſe commune tum proprium habent, ad eam nor-

mam postea singulorum explicationes exigantur. Sed hoc nimirum malè vos habet, quòd tum ex generali Sacramentorum definitione, quam studio prætermisisti, tũ ex proprio cuiusque discrimine vestras illas Chimeras vanissimas esse probamus.

Altera tua ratio hæc est, *Res alias siue dogmata sint siue præcepta, magna ex parte præ se ferre quiddam naturale, perpetuum & per se existens: Sacramenta verò importare tantùm quiddam arbitrarium, non perpetuam rationem includens, nec per se existens. Esse enim arbitraria subitanea, & temporaria, sicut circuncisio antequam institueretur, & Baptismus & nostra Eucharistia tempore Abrahæ, nihil fuerunt. Non debere ergo quod ad essentiam suam attinet, ex alijs rebus & dogmatibus & locis scripturæ alienis iudicari: sicut absurdissimum iudicaretur ex creaturarum efficacia & medicina iudicare de luto & sputo, quo Christus illeuit cæci oculos, aut de illa piscinæ aqua.*

Respondeo rursum absurdissimam esse istam concludendi rationem. Quid enim obstat quominus aliquid sit arbitrarium, subitaneum, temporarium, & tamen aliquid commune & planè consentiens cum naturali & perpetuo quopiam habeat? Nec enim ista repugnantiam in ipsam rei naturam necessariò inuehunt. Deinde quantulum tute abes ab ea quam nobis impingis hæresi, si Eucharistiam esse rem per se existentem negas? nisi fortasse ideo per se non existere arbitraris quoniam talis non nascatur, sed vi institutionis aut consecrationis conficiatur, quod si tu sentis, in aliud incommodum rursus incidis.

Cogeris

Cogeris enim aut Euchariſtiam facere ab ipſo corpore Chriſti diuerſam, quod de ſignis tam verè nos dicimus, quàm vos perperam negatis: aut vni corpori Chriſti duo planè diuerſa exiſtẽdi principia tribuere, vnum videlicet in vtero virginis ex Spiritu ſancti virtute, alterum ex certorum verborum pronuntiatione. Deinde ſi tibi concederem quod tu vis, nempe Sacramentorum eſſentiam toto genere à reliquis ſiue placitis, ſiue præceptis Chriſtianæ religionis diſsidêre, an tamen propterea inter ſe quoque adeò repugnabunt, vt inter ſe conferri nullo reſpectu poſsint? Quod ſi poſſunt, cur non itidem debent vt inde falſarum explicationum vanitas deprehendatur? Ex alienis verò ſcripturæ locis fieri diiudicationem hanc debere quis tandem noſtrum docuit? Denique quàm bella hæc tua eſt concluſio, Quòd diiudicari Chriſti miracula ex naturæ ordine non debeant, ſtultum etiam eſſe de Sacramentis, vel ex eorum cum alijs fidei articulis ſeu præceptis collatione, vel ex ipſorum mutua inter ſe comparatione ſtatuere?

Tertia verò hæc tua ratio eſt, *Latam eſſe differentiam inter ipſa inſtitutionis verba, quæ Sacramentorũ eſſentiã deſcribunt, & alia extra eam dicta de Sacramentis, quæ vel eò alludunt tantùm vel aliquam eorum circunſtantiam aut abuſum perſtringunt veluti ſi quis de circuncisione vellet non ex eius inſtitutione ſtatuere, ſed ex ſcriptis Pauli quum circuncisionem pro nihilo habet, aut inter ſigna maledictionis cum præputio deputat. Sic hallucinantur* (inquis) *qui de noſtris Sacramentis non ex eorum inſtitutione, ſed ex* 1. *Corinth.* 10. *decidere ſtudent*

& tum ex veteri testamento corradunt, Agnus est pascha & similia, tum ex nouo alia congerunt ad opprimenda institutionis verba.

Assentior tibi perperam facere qui aliena, vel nihil ad rem pertinentia inter se comparant: tale vero quicquam à nostris admissum esse pernegamus, nec tu sanè vnquam ostenderis. Certè quod de Circuncisione profers, quasi ex vnis institutionis verbis quid de ea sit statuendum diiudicare oportuerit, non rectè abs te dicitur, quum ex alijs demum vtriusque fœderis locis quæ fuerit illius analogia & quis vsus multò plenius & vberius, quàm ex ipsa institutione paucissimis verbis per Mosen descripta intelligatur. locum autem illum Apostoli & alios tum veteris tum noui fœderis an ineptè cum ipsis institutionis verbis ad vestra refellenda comparemus, suo loco disceptabitur.

AD CAPVT III.

Figuratum dicendi genus magis esse proprium Sacramentorum institutioni quàm natiuam vocum significationem.

HOC capite de retinenda verborum institutionis Eucharistię proprietate disserere incipiens contendis quatuor ob causas eam retinendam nullo figurarũ velamẽto inuolutam. At contrà tute capite tertiæ repetitionis tertio agnoscis panem & vinum posse figuras, signa, similitudines vocari propter maximam eorum conuenientiam cum effectis corporis

corporis & naturalis & myſtici. quod ſi verum eſt, certè vel contra id quod ſuperiore capite docuiſti iſtam conuenientiam aliunde quàm ex ipſis inſtitutionis verbis petas neceſſe eſt, in quibus tale nihil commemoratur: vel duplicem vocum corporis & ſanguinis interpretationem admittas oportet itémque verbum E S T totidem modis exponas: propriè videlicet quum corpori naturali, figuratè verò ſiue ſignificatiuè quum myſtico tribuetur. Itaque quanta ſit vis veritatis vtinam nunc tandem animaduertas. Deinde ſi quid propriè dici putes, ex te quæſiuero, reſpondebis, opinor, natiuam ſignificationem vocum ſic abs te intelligi, quæ tranſlatitiæ opponatur. At ego dupliciter dici poſſe dico voces propriè vſurpari: vno modo quum natiua ſua ſignificatione accipiuntur: altero quum ipſarum rerum ſubiectarum de quibus agitur peculiaris natura ſpectatur. Sic exempli gratia, ſi de picta ſculptáue imagine loquens dixerim, Hic eſt ille Simſon hoſtium Eccleſiæ domitor certè verbũ E S S E aliã ſignificationem induit quàm ſi de ipſo vero Simſone ageretur, vt eſſet propoſitio identica, Vtra igitur in hac enuntiatione propria cenſebitur? non illa certè eſſentialis, quæ tametſi natiua eſt, tamẽ maximè impropriè & falſiſſimè rei pictæ vel ſculptæ tribueretur, ſed iſta quæ aſcititia eſt. Videtur igitur proprietatem vocũ non ex ipſarum natura ſemper, ſed ex rebus ſubiectis, ſiue de quibus agitur æſtimari? adeò quidem vt quæ per ſe vera & propria eſt vocis ſignificatio, falſa & impropria euadat ſi ad rem ipſam ſubiectam referatur: & cõtrà quę ſuapte

natura est falsa & impropria, vera tamen & propria esse incipiat. Ergo, inquies, Sacramenta vultis inanes esse imagines? nequaquam id verò. quanuis ne tu quidem, eo quod citaui capite, imaginis & figuræ vocem repudies. Quo enim iure id facias? Sed imagines esse dicimus veritate rerum quas significant minimè vacuas, quoniã id quod intellectui & fidei suggerunt, verè quoque à Deo spirituali modo participãdum offertur. Ergo vt tandem hunc locum concludamus, scito nos quum verbum Esse dicimus figuratè, id est, metonymia sacramentali, explicãdum natiuam quidem illius voculæ significationem cum hac translatitia comparare: sed eam tamen quæ rei de qua agitur maximè propria est aduersum vos vrgere, quum is demum propriè de re quaque loqui sit censendus, qui vocibus ad eã rem significandam appositissimis vtitur. Sunt enim voces rerum, non res vocum gratia institutæ. Dico igitur nos quum quæ de Sacramentis dicuntur sacramentaliter intelligẽda docemus, etiamsi id fieri nisi natiua vocabuli alicuius significatione ad translatitiam accommodata non potest tamen maximè propriam significationẽ si rem ipsam spectes tueri: vos autem quum essentialiter intelligenda docetis quæ sacramentaliter dicuntur, maximè impropriam proprietatem ineptissimè, &, quum de religione agatur, perniciosissimè defendere. Propterea si hæc quę tu dicis (quod postea suo loco faciemus) persequi nunc liberet, cuius tu tandem voculę in institutionis formula proprietatem penitus non seruare comperieris? pronomen enim Hoc modo

ad aliud

ad aliud quàm ad hoc ipſum quod manibus acceptum Chriſtus frangebat & diſtribuebat, id eſt, quomodo vel ad indiuidui vagi ſomniũ vel ad ſola accidẽtia, de quibus ne vobis quidem cõſtare poteſt (niſi fortaſſe rotunda & alba fuiſſe panis illius fragmenta probaueris) ſeruata vſitata loquendi forma, transtuleris? Et quo tandem proprietatis genere, vel corpus eſſentiale Chriſti pro myſtico corpore, vel indiuiduum illud vagum, aut accidentia panis, pro re quapiam ex multis granis, & multis acinis coadunata acceperis? Sed de his aliâs. Nunc cauſas iſtius proprietatis retinendæ à te prolatas audiamus. *Si*, inquis, *argumenta de Sacramentis peti oportet ex institutione, neceſſe eſt eius rationem certiſſimam eſſe & propriam.* Rectius dixiſſes perſpicuam eſſe oportere. De proprietate antea dixi, eſſe nimirum ſæpenumero ex rei ſubiectæ, non ex ipſa per ſe voce diiudicandam. Id enim maximè perſpicuè dici quæ rei ſubiectæ maximè conueniat, ſiue propria ſiue translatitia ſignificatione voces ipſæ vſurpentur. *Ergo*, inquis *minimè figuratam eſſe oportet. Repugnat enim institutionem eſſe fundamentum veritatis & ipſam figuratam eſſe, quia in figurata loquutione nulla veritas fundari poteſt.* Diſtingo figuræ appellationem, quam ſi accipis pro merè allegorico aut parabolico ſermone, quid hoc aliud eſt quàm nobis illudere? Num enim metonymia ſacramentalis, aut alius eiuſmodi tropus, allegoria eſt vel parabola? Quæ tu hîc igitur ex Irenæo & Auguſtino citas vt allegorica oſtendas aliunde illata luce indigere, non contra nos ſed contra veſtra illa deliria faciunt, quibus

vniuerſam ſcripturam ſacram in fabulas verè γραώδεις transformaſtis. Figuratè verò dicta eſſe non poſſe certa veritatis fundamenta ne in allegorijs quidem perpetuum eſſe dico. Quæ tu poſtea garris de noſtra in explicandis inſtitutionis pauculis verbis repugnantia cuiuſmodi ſint ſuo loco expendemus. Sed quod ſcribere auſus es, *nolle nos rem Cœnæ ex institutione indagari, adeoq́ institutionis verba ſubſannare, & ea nobis obijci moleſtè ferre*, falſiſsimè & impudentiſsimè à te confingi Deum & homines teſtamur. Declamitas poſtea quum res noua traditur, & in qua nemo ſine ſummo periculo poſsit hallucinari (cuiuſmodi eſt Euchariſtia) non eſſe admittendas improprias & ambiguas phraſes. Concedo, & impropriũ eſſe rurſum nego quod optimè rei ſubiectę conuenit. Ambiguum autem ſi vocas quod plures ſenſus admittit, vide quouſque progrediaris. Dogma fidei Chriſtianæ vel præcipuum eſt, Verbi æterni ἐνσάρκωσις. At illud *Verbum caro factum eſt* homonymię in ſingulis vocibus obnoxium eſſe, ideóque ab hæreticis exagitatum nõ ignoras. & à quibus hæreticis? ab ijs qui natiuã illarum vocum ſignificationem ſectati ſunt, contra quos oſtẽditur Filium Dei ſimilitudine quadam aptiſsima λόγον non tamen προφορικὸν ſed ἐνδιάθετον vocari: carnis autem appellatione totam humanam naturam συνεκδοχικῶς declarari: factum denique non transmutatione ſui ipſius, ſed alterius aſſumptione dici. Et quàm multa alia poſſent ſimilia proferri. Res autem ſic habet. Etiam ſi voces per ſe ambiguæ & diuerſam interpreta-

terpreta-

terpretationem admittentes vſurpentur, tamen pro non ambiguis cenſentur, quoties alterius ſententiæ abſurditas ex rei ipſius de qua diſceptatur natura non obſcurè dignoſcitur. Sic verbi appellatione non ſignificari prolatum ſermonē ex eo manifeſtum eſt, quod Filius Dei quum ſit Deus, & per quem Pater omnia condidit, neceſſariò ſit aliquid ὑφιστάμενον. ſynecdoche verò in dictione carnis vel ex communi Hebræorum vſu intelligitur. Factum eſſe denique accipi pro tranſmutatione eius naturæ dici non poteſt, in quam nulla cadat mutatio. Sic quoque in Sacramentis ſi ſignum dicatur illud ipſum eſſe cuius Sacramentum eſt, miſerabilis eſt ſeruitus ac planè carnalis, literam ſequendo ſigna pro rebus ipſis accipere, vt ſcitè ſcribit Auguſtinus de Euchariſtia ipſa diſſerens, ſicut ſigna inutiliter accipere vagantis eſt erroris. *Rethorum*, ais, *præceptum eſt, τὰ κοινὰ κοινῶς, τὰ καινὰ καινῶς. At Cœnæ hiſtoria rerum antea incognitarum & inſolitarum conſtitutionem & euulgationem complectitur. Neceſſarium igitur fuit Chriſtum dilucidè quid vellet effari.* Concedo hoc quoque, & dico non potuiſſe dilucidius aut expreſſius declarari ſacræ illius actionis myſticæ naturam & finem. Hoc enim dari quod Chriſtus ipſe manibus tenens tradebat, doceri verbis Apoſtolos non oportuit. Sed quorſum hæc darentur, quarum rerum ſigna & cuiuſmodi ſigna eſſent, id verò ipſis declarari oportuit: quod multò dilucidius fecit Chriſtus quum ſignis tribueret ipſarum rerum appellationes, quàm ſi ſigna illarum eſſe ſimpliciter dixiſſet. Deinde etſi noua prorſus fuit hæc noui fœderis

obſignandi ratio tunc primùm à Chriſto inſtituta, tamen neque incognitum prius erat nouum ipſum fœdus, cuius exhibendi cognitione ſuo modulo imbuti & virtute ſeruati fuerunt quicunque Chriſti aduentum fideles anteceſſerunt: neque etiam ipſum noſtræ cum Chriſto κοινωνίας myſterium tranſlatitiis vocabulis edendi & bibendi ſignificatum, erat diſcipulis in auditum, vt qui hoc idem dictum & ſpiritualiter explicatum ex præceptoris ore audierãt in ea concione quæ Ioan 6. perſcripta eſt. Itaque neque obſtupuerunt: neque vt Capernaitæ durum hunc ſermonem eſſe dixerunt: neque, vt de ambiguo ſermone dubitarunt, quoniam hæc myſticè & ſpiritualiter intelligenda eſſe antea didicerant, ſicut alicubi Chryſoſtomus obſeruat. Denique elige vtrũ voles. Si καινὰ iſta fuiſſe vis, κοινῶς loquutus fuerit Dominus, quum vix aliter de Sacramentis vnquam ſit loquutus Spiritus ſanctus ſin κοινὰ fuiſſe mauis, καινῶς ſanè fuerit loquutus, ac proinde ineptè facis quum vulgatam & tritã ſignificationem verborũ in his myſteriis defendis: Itaque quod in ſanctæ memoriæ virum P. Martyrem dixiſti, improbum & impudentem fuiſſe Chriſtianarum ſcripturarum deprauatorem, quin tibi potius ad amuſſim quadret, obſcurum eſſe non poteſt.

AD CAPVT

AD CAPVT IIII.

Ex circunstantijs institutionis Cœnæ Domini non rectè colligi τὸ ῥητὸν retinendum.

INCIPIS tuam istam impropriã proprietatem tueri argumentis à circunstantiis Cœnæ dominicæ desumptis. Et quoniam quæ de Sacramẽtis dicuntur sacramentaliter intelligenda dicimus, negas ex institutionis verbis erui posse hanc circunstantiam quòd Eucharistia sit Sacramentum (quod tamen verum esse concedis) quum nullum verbum de Sacramento faciat. In his verò paucis vide, quàm multipliciter pecces. primùm enim admodum ineptè facis, quum hoc quo res ipsa vel an sit, vel quid sit constituitur inter circunstantias numeras. Deinde quum Eucharistiam esse Sacramentum colligi ex institutione posse negas, certè & illud fateris, id quod primariũ & præcipuum est in hac controuersia (rei videlicet de qua quæritur naturam & definitionem, quæ τὸ τί ἂν εἶ vocatur) aliunde quàm ex ipsa institutione petendum. Itaque fundamẽtum illud abs te antea positum, quòd videlicet ex vnis institutionis verbis hæc omnis cõtrouersia sit decidẽda, tutemet euertis. Præterea quum Sacramentũ hoc esse non neges, & pro natura rerum intelligenda sint quæ de rebus dicuntur (nec enim res verborum, sed verba rerum causa sunt inuenta) quid ad nos attinet tantopere quærere quo ex Scripturæ loco id eruatur? postremò & illud dico planè cæcum esse oportere qui ex illa

tota Christi actione non videat mysterium siue Sacramentum institui, quum regnũ Dei, remissio peccatorum, fœdus denique illud nouum, sicut à Ieremia describitur, propriè loquendo, in esu & potu situm esse non possit. Reponis postea nobis rancidam illam & millies recoctam crambem, summum videlicet Euangelistarum & Apostoli in describenda Eucharistia consensum, quum alioqui soleant Euangelistæ mutuas operas tradere, & quod ab alio obscurius & figuratè est traditum, id alius magis propriè & plenius enarret. Atqui perpetuum hoc esse nego, nec tu vnquam probaueris. Dico præterea Euãgelistas & Apostolum neque totidem neque ijsdem verbis vsos, quod ex ipsorum locorum collatione liquet. Affirmo & hoc tertium, Euangelistas & Paulũ mutuas hîc sibi operas tradidisse. Verbũ enim εὐλογεῖν verbo εὐχαριστεῖν & τὸ διδόμενον verbo κλώμενον, & τοῦτο sine adiectione positum adiectione vocis ποτήριον: & illud *Nouum testamentum in sanguine meo* per illa, sanguis meus Noui testamenti explicatur. Et additur tum à Luca tum ab Apostolo mandatũ, à Mattheo & Marco prætermissum. Tu verò quid velles præterea ab eorum aliquo expressum vt nostra sententia valeret? nempe vt pro EST scriberet SIGNIFICAT, vel HOC EST CORPVS MEVM SACRAMENTALITER siue IN MISTERIO, siue FIDE PERCIPIENDVM, siue SIGNVM aut SACRAMENTVM CORPORIS MEI. Quid si verè nos vicissim exciperemus, vt vestræ illi quamuis inuisibili, tamen verè Cyclopicæ, manducationi locus aliquis relinqueretur

queretur, oportuisse aliquem Euangelistarũ pro HOC scribere ISTA ACCIDENTIA SINE SVBIECTO. vel ECCE CORPVS MEVM, & pro EST scribere TRANSSVBSTANTIATVR, & CORPVS SIMVL ET SANGVIS, & pro OMNES scribere VOS SACERDOTES? quid igitur? nempe neque Christus sic loquutus, neque Euangelistæ & Apostoli sic scribentes, obscurè, aut ambiguè aut inusitatè, sed sacramentaliter de Sacramento loquuti sunt: neque causa vlla iusta fuit cur de vestris illis tam absurdis tam monstrosis, tam denique à Sacramentorum fine alienis figmentis deuitandis laborarent, quæ iure existimarunt nõ magis cuipiam Christiano in mentem venire posse, quàm naturalem petram fuisse Christum, quoniam dicitur petra fuisse Christus, aut agnum reipsa Christus esse quoniam à Ioanne Baptista sic appellatur. Ista denique quæ tandẽ calumnina est, *Carnem, sanguinem, substantiam, edere, bibere, altare, sacrificium, sacerdotium à nobis in ignotas & translatas significationes trahi?* Quid amplius? etiam, si tibi creditur, *spiritum in Baptismo pro aqua interpretamur, & Patrem quoque & Filium negamus.* Imò quis carnem & sanguinem in spectrũ cum Martione transformat, nisi qui inuisibile & quãtitatis expers corpus Christo tribuit? Quis Christum priuat vera carnis substantia, nisi qui panis crustulo, imò etiam accidentibus sine subiecto illum includit? Edendi autem & bibẽdi vocibus an non vos quoque nobiscum vtimini, quum de vnius virtutis Christi participatione merè spirituali loquimini? altare quidem fateor nullum in

Christiana Ecclesia, nec sacrificium nec sacerdotium ad Christum rursus pro peccatis reipsa Patri offerendum relinquimus, quæ nō sine manifesta impietate ponitis. Spiritum pro aqua in Baptismo à nobis exponi falsissimum est, quum è contrario, Aquæ interdum vt & Ignis nomen pro Spiritu, ad eius in nobis effecta significanda poni dicamus. Neque tu id potes iure inficiari, quum sic passim loqui Prophetas & Apostolos ipsúmque Christum nō ignores. Filii veram hypostasin à Patre esse tātùm abest vt inficiemur, vt contrà, stertentibus vobis, & teterrimos illos Seruetum Gentilem, & Postellum in sinu fouentibus, hanc veritatem aduersus renatos Samosatenianos & Arrianos primi defenderimus. Quòd si Filii essentiam (quam tu perperam cum substantia hîc confundis) vis ab altera Patris essentia propagatam, quam nos vnicam esse in Filio & Patre tuemur, quanuis in Patre vt à nullo, in Filio vt à Patre per generationē communicata spectetur, iam te Ditheitam factum affirmo. neque id sanè mirū ab eo fieri qui tot nobis Christi corpora realia & essentialia fabricetur.

AD CAPVT V.

Ex circunstantia Christi ipsius Cœnā instituentis colligi nō posse simpliciter τὸ ῥητὸν in verbis institutionis retinendū.

IAM accedis ad circunstantias personæ ipsius Christi & sic argumentaris, *Christus est omnipotens nec mentiri potest: Ergo potest efficere quod in Eucharistia testatur.*

Istud

Istud verò quis vnquam nostrûm negauit? Sed hoc efficere vel potuisse vel voluisse quod tu dicis, id demum tibi probandum est. Rursum igitur idipsum de quo ambigitur vt probatum assumis, quod est impudentis Sophistæ factum. Noluisse autem illum ac ne velle quidem potuisse quod dicitis, ex eo ipso colligimus quòd mentiri ac proinde cõtradicentia velle nõ possit: quod autem velle se testatus est idcirco efficere illum posse credimus, quoniam sit & verax & omnipotens, nempe vt verè ac reipsa sese nobis in terra positis quanuis in cælis manẽs, ad vitam æternã communicet, quod esse verè admirabile omnipotentiæ diuinæ mysterium Apostolus meritò testatur. Ad illam autem vestram naturalẽ presentis & intra manus positæ substantiæ manducationem quæ tandem, quæso, omnipotentia diuina requiritur? Non igitur simpliciter vestra illa commenta inficiamur quod cogitationi humanæ sint absurda, sed quia præter quàm quòd admitti humana ratione non possunt, placitis fidei & Filij Dei veritati repugnant. Quorsum ergo aduersum nos detorseris illud Tertulliani dictũ aduersus Marcionitas, ad quos ipsi proximè acceditis, quum corpus suapte natura quantum tamen pro modo non quanti reipsa adesse contenditis?

Restat, inquis, *vt videamus an Christus singularem aliquam causam habuerit cur in promulganda Eucharistia obscurius & incertius loqueretur quàm communiter soleret. Tantùm abest vt habuerit, vt ei adfuerint causæ grauissimæ cur planius, certius & dilucidius quàm soleret de alijs rebus, de Eucharistia*

pronuntiaret: nempe graue & periculosum dogma præceptum & articulũ noui fœderis. Atqui tute hîc rursum tibi monstrum comminisceris quod nusquam est: & rursum principium petis. Vis enim tibi concessum omnes translatas loquutiones esse natiuis obscuriores, quum translationes sæpe non minus pateant quàm propriæ significationes, & venustiores ac expresſiores meritò habeantur. Deinde, quod coactus aliquoties repeto, proprietatem non ex rerum subiectarum natura, sed ex ipsis vocibus perperam metiris: & nullam incidere potuisse grauiorem causam particularem cur à communi significatione discederetur affirmo, quàm quod nõ de re communi, sed de Sacramẽto ageretur. Denique rursum pernego vllum dogma nouum fuisse in Eucharistia traditum, aut vllum fœdus institutum, sed fidei Christianæ & noui fœderis σφραγῖδα constitutam: nec te minus ineptè ista scripsisse, quàm si diceres nouum aliquod testamentum fieri, quũ de sigillo ei apponendo statuitur aut ipso apposito sigillo obsignatur.

Postulas etiam tibi produci exemplum alicuius fœderis vel Sacramenti à Deo vel Christo eius imperati vt credendi & cum salutis periculo agendi, etiam in vetere testamento figuris obnoxio, quod aliter sonet quàm ad verbum sit intelligendum, aut è vestigio non sit explicatum.

Astutè tu quidem credendi & agendi voces adiecisti vt tibi caueres. Sed quid si tu sic quoque mihi aditum ad te refellendum aperuisti? Ritus igitur in ipsis obeundis mysteriis seruandus, sicut externus est per se & à communi nihil

differens

differens, ita etiam communibus vocibus explicetur oportet. Sic nudis verbis Circũcisio, Phase, cæremonialis vniuersus cultus declarantur & præscribuntur. Sic quoque Baptismus & actio Cœnę Domini describuntur. Communia enim sunt aqua mergere vel aspergere, panem accipere, frangere, comedere, & vinum infusum bibere. Sed quod in illis ritibus credendum ipsi menti & fidei offertur, siue quæ sit res Sacramentorum, & in quem finem præcipuè instituta sint, id verò sicut in figura proponitur, ita etiam vix aliter quàm figurato dicendi genere proponitur, nempe ne signa vel inania putentur, vel pro rebus ipsis accipiantur. Sic Circuncisio externa fœdus vocatur, quum tamẽ propriè nõ sit ipsum fœdus, sed (vt eodem loco dicitur) fœderis signũ sit. Ergo, inquis, *ostendite vbi similiter sit dictum panẽ & vinum esse signa corporis & sanguinis*. Quasi verò hęc lex sit perpetua vt si quod per se satis intelligitur semel tamen est quanuis citra necessitatem explicatum, semper quoque in re simili declaretur. In sacrificijs quoties additur promissio expiationis peccatorum, id est nõ quid agatur exterius, sed finis & vsus sacrificiorum declaratio, siue quid fuerit in iis credendũ toties signo tribuitur quod est rei significatæ, id est, Christi, qui vnus tollit peccata mundi, quum sanguis hircorum & taurorum ne vt Sacramenta quidem emundare conscientiam vnquam potuerint. Quid? quum τὸ ποτήριον dicitur nouum fœdus in sanguine (quod quidem non spectat ad id quod foris agitur, sed ad id quod per id quod agitur credendũ proponitur) vt in omnes

partes te conuertas nunquam tamen cuiquam homini non insano persuaseris natiua vocum significatione seruata id esse exponendũ. Et ne ab ipsis à te propositis exẽplis discedamus, in hac ipsa formula, *Renasc ex aqua & spiritu*, nisi Metaphorã multiplicem agnoscis, reuoco te ad introitũ Missę Dominicæ quam Quasimodo vocatis. Num tu verò arborem vitæ aut scientiæ boni & mali putas aliter quàm sacramentali Metonymia appellatam? nisi fortasse vis à succo ipsius arboris, vel immortalitatis donum, vel boni & mali scientiam pependisse. Sed de istis suo loco. nec enim ignoro tam verè nihil posse dici, quin à sophistis in speciem falsi adulteretur.

An non, inquis, *offendiculum eadem de re apud Capernaitas exortũ Christum admonuisset, vt sermonem temperaret si aliter res haberet quàm pronuntiaret?*

Imò quod Capernaitas alloquens satis supérque explicarat, cur obsecro Cœnam instituens, rursum ageret? Quanuis enim illic de verbo nudo dicatur quod in Cœnæ institutione de pane & vino dicitur, tamen hactenus hæc duo conueniunt, quòd & verba & corporea elementa mysteriorũ signa sint, illa quidem aurium, hæc verò oculorum quoque sensui obiecta.

Comminisceris postea Christum à Paulo de Corinthiorũ dissidijs interrogatũ, fuisse illi expositurũ si qua laterent sacramẽtalia ænigmata in Eucharistiæ Sacramento. Et vnde quæso mysteriũ Cœnæ dices Apostolũ ex aliqua speciali, reuelatione didicisse? quoniã nimirũ hæc dicit se à Domino accepisse, quod etsi non tibi primùm

mùm aut soli in mentẽ venit, tamen parùm probabiliter dicitur. Quorsum enim hoc ex Christi peculiari reuelatione percontaretur Apostolus, quod saltẽ ex Luca suo comite perinde atq; ex ipsius Christi ore cognoscere potuit? Quod si etiam dicamus peculiari reuelatione id illi fuisse patefactũ, at certè stultè abs te dicitur tũ ei patefactũ fuisse quũ de dissidiis Corinthiorũ intellexisset. Nec enim id ait se illis tradere, sed antea tradidisse, quod antea nimirũ à Domino siue reuelatione peculiari, siue (quod multò probabilius est) ex discipulorum ipsius ore aut scriptis cognouerat. Sed hoc mittamus. Quantò rectius dixerim si vestras illas monstrosissimas & fidei articulis ex diametro repugnantes chimeras stabilire illis institutionis verbis Dominus voluisset, hoc fuisse Apostolo suo expositurũ: idcirco verò nullã addidisse explicationem, quod sacramentaliter interpretanda esse, quæ de Sacramẽtis dicuntur, omnes non prorsus insani per se intelligant?

Vis etiã considerari à nobis ipsam nocturni tẽporis circunstantiã, admirabilis sanè Theologus, qui tuos aliter nocte quàm luce loqui velis. *Quia* (inquis) *voluit ea nocte Dominus lucẽ inferre figurarum tenebris idcirco nihil fuit figuratè loquutus.* Et quid est in re tã seria Ecclesiæ Dei illudere si hoc nõ est? *Sed*, inquis, *fatentur Apostoli Christum in ea nocte palã effari, & nullũ prouerbiũ quod nõ declararet loqui.* Imò hoc dicũt discipuli nõ de tota, sed de extrema dũtaxat illa cõcione quę tota penè figurata est, & tunc ab Apostolis videtur parũ intellecta. *At*, inquis, *quũ Apostoli nõ sinerẽt*

vel minima elabi quæ nõ interrogarent si viderentur obscuriora, nemo hîc eum in re tanti momenti in verbis à literali sensu remotis percõtatur quicquã: nempe (vt dicunt Chrysostomus & Cyrillus) ideo nec obstupuerunt nec obmurmurarunt Apostoli ad tantum prodigium, quoniam antea corripi viderant qui ad eius promissionem obstupuissent: & rem prius sibi confirmatam meminerant quæ tum exhibebatur. Imò certè ad tam prodigiosum commentum, quo & carnis Christi veritas destruitur, & spiritualia in corporalia transformantur, & pro fide quæ est regeneratæ mentis actio, corporalis manducatio statuitur, & Christiani in Cyclopas transmutantur toti cohorruissent Apostoli. neque idcirco tantùm nihil interrogarunt quòd per incredulitatem obstupefactos & obmurmurantes audissent reprehendi, sed quia ex reprehensione spirituale hoc esse mysterium, nec ventris sed mentis cibum hunc esse cognouerant & crediderant. Credentibus enim hoc dictum fuisse disertè dicit Cyrillus eo ipso loco quem citas. At cur credentibus, nisi quòd quid illud esset antea fuerant edocti? Fides enim est ex auditu. Immeritò igitur quæris *vnde potuerint nec prius admoniti Sacramentum institui, nec tum ita subtiles Apostoli, suspicari sacramentalem esse loquutionem.* Nã & prius rem ipsam fuerant edocti, quid illis esset daturus Christus & Capernaitarum exemplo fuerant admoniti, ne Cyclopicam σαρκοφαγίαν animo conciperent: & Sacramentum institui res illæ ipsæ quas illis præbebat Christus ostendebant. Et ne quid hîc à me confingi clamites, ecce tibi hæc quoque Chrysostomi verba ex eadẽ

illa quam citas homilia octogesimaquinta quæ tu astutè præteriisti.

Quomodo turbati non fuerunt, quum hoc audissent? quoniam multa, iam & magna de hoc antea disseruerat.

Sed & illud omnino expendendũ est quod ex eodem Chrysostomo attingis, *priorem videlicet Christum ad suos confirmandos corpus suum delibasse & cepisse se quod aliis porrigeret, ne præ horrore iussum Domini de manducanda carne detrectarent.* Quod igitur hic vnus ex patribus fortasse primus dixit, quæri potest an probabiliter dicatur. Nec enim in institutione Cœnæ tale quicquam exprimitur. Ex eodem tamen pane comedisse & ex eodem vino Christum bibisse ambigi non potest: neque magnopere laboro post an ante consecrationem hoc fecerit. Sed illud certum est si Sacramentum hoc Christus ipse sumpsit, non propter se sed propter alios sumpsisse: Quid igitur? Certè si (vt vult Chrysostomus) ille sumpsit Sacramentum, & transubstantiationi locus est, ille seipsum realiter & substantialiter ore ipso comederit. Cautius loquitur Augustinus quum dicit Christum QVODAMMODO seipsum suis manibus gestasse, vt mysterium à re naturali distingueret. Quod si ille verè, reipsa substantialiter, corporaliter ore suo sine vllo tropo vel figura comedit seipsum primus, non oportuerit, quæso, maiorem hoc horrorem incutere discipulis, quàm si aliis duntaxat se vorandum & bibendum præbuisset? Neque his obstat quòd inuisibiliter id factũ comminiscimini. Manet enim ipsum factum, realis inquam σαρκοφαγία, quæ si inuisibilis erat, in alte-

rum etiam magis absurdum prodigium erat discipulos abductura, eò videlicet vt spectrum se videre & audire multò magis existimarent quàm quum illum antea super mare ambulantem, & post mortem secum præsentem adesse & loqui cernerent. Seipsum enim quempiam ore vorare, & tamen eodem modo integrum ac solidum & illæsum alijs itidem comedendum præbere multò magis veritati carnis repugnat quàm super mare ambulare, aut post mortem repentè clausis ianuis apparere. Et tu tamen Apostolos ne ad figuratas quidē loquutiones absque interprete intelligendas exercitatos fuisse vis. Quantò verò minus hæc falsissima & toti doctrinæ quam ex Christo audierant repugnantia commenta sine vlla disceptatione mente comprehensuros fuisse existimabimus?

Cur, inquis, *Christus contra omnium gentium morem minus puro & syncero sermone quàm solebat: Apostolis mentem suam exprompserit?*

At ego hunc omnium gentium ipsiúsque adeò Spiritus sancti perpetuum morem fuisse & esse dico vt ad signorum vim ostendendam, rerum significatarum nomina eis attribuantur: quod autem de minus puro & syncero sermone Christi scribis, putidam esse calumniam quæ vni tibi in mentem venit.

Quæris postea, *an ijs verbis caruerit quibus nunc vtimur, vt intelligentiam aliam quàm verba sonent substituamus.*

Respondemus Christum non potuisse significantius

ficantius aut expreſsiius de Sacramentis loqui.

An voluit, inquis, *ſerere hæreſes per ambiguam teſtamenti interpretationem?*

Nequaquam: planiſsima enim eſt & Sacramentis accommodatiſsima, & vſitatiſsima formula qua Chriſtus vſus eſt: nec minus monſtroſa ſunt veſtra quàm Anthropomorphitarum commenta: Neſcio certè an reliquis tuis vaniſſimis clamoribus ſit aliquid à me reponendum.

Cur nos, ais, *dubitemus credere quod Chriſtus non dubitauit aſſerere?*

Imò, mi homo, cui perſuadebis contradictoria Chriſtum dixiſſe? credendum autem quod Chriſtus docuit quinam fortius affirmant quàm qui nihil niſi quod Chriſtus nos docuit, credendum in ſalutis negotio dicunt?

Qui verbum eſt (ais) *verborum ſignificationes ignorauit.* Bella ſcilicet alluſio, quanuis eam aliunde deſumpſeris. *Qui veritas eſt, vera loqui neſciuit?* minimè, ideóq; veſtras chimeras monſtroſiſsimas repudiamus.

Qui tot modis idololatriam vetuit, an factus caro vt nos ab idololatria liberaret, moriturus nobis idololatriæ occaſionem maximam præbuerit, quum paucis verbis mutatis nos ab ea liberare potuerit?

Nequaquam profectò, ideóque veſtrum cruſtaceum Deum vt idolorum omnium quæ vnquam extiterunt maximè execrabile toto pectore oréque ipſo deteſtamur: & vos in beſtias penè trãsformatos credimus, qui Deũ ipſum id eſſe credatis quo veſcamini. Id autẽ etſi venturũ præſciuit Dominus quẽ nihil latet, noluit tamẽ propterea de Sacramẽtis aliter quàm vſus ipſorũ

& natura ferat,id eſt,non ſacramentaliter loqui. Hæc ſunt igitur in quibus clamitas à nobis aduerſus Chriſti diuinitatem peccari, quaſi quia de recta & cum articulis fidei conſentiente verborũ inſtitutionis explicatione quærimus propterea ipſius ſermonem in controuerſiam & dubitationem adducamus.

Denique placuit etiam tibi nos triplicis in Chriſtum *vt hominem & virum bonum* (ſic enim loqueris) admiſſi peccati arguere: quorum illud primùm eſt *Illi inuſta à nobis nota quòd contra bonorum patrumfamilias prudentiã Teſtamentũ non ſimplicioribus verbis cõdiderit, quũ bonus ille Iacob, quanuis figuras, pro ſtatu prophetiæ, teſtamento admiſcuerit, tamẽ de re, de qua in teſtamẽto vaticinabatur dilucidè dixerit, & clarius quàm vnquam antea ſermonem habuerit.* Atqui, bone vir, in vno iſto quod in nos hîc dicis tripliciter peccaſti. Neque enim Euchariſtia eſt ipſum teſtamentum Domini, ſed eius σφραγίς, vt antea quoque dixi: ſicut Circunciſio nõniſi figuratè vocatur fœdus, propriè verò eſt fœderis ſignum, vt ipſemet Deus interpretatur: niſi forte eouſque odio noſtri abriperis, vt ſigillum teſtamento appoſitum velis eſſe ipſas teſtamenti tabulas aut ipſum teſtamẽtum tabulis perſcriptum. Neque dubito quin hîc ſis mihi obiecturus illud *Nouum teſtamentũ in ſanguine meo*, cui viciſſim regeram illud, *ſanguis meus noui teſtamenti*, de quibus nos ſuo loco. ne, tuo more, vel quęſtiones permiſceam⁹, quod facere tamen nos tua ἀπαιδευσία cogit, vel principium petere videamur. Deinde tantùm abeſt vt ex eo quod tuemur, efficiatur Chriſtum obſcurius

ſcurius loquutum eſſe, vt contrà niſi nobiſcum ſentias, abſurdiſſima &, quoniam ſibi contradicentia, ideo falſiſsima ipſum enuntiaſſe oportuerit, vt tu ipſe longè maioris ſceleris reus meritò deprehēdaris, quàm illud ſit quod falſò nobis impingis. Denique quis tuus hic pudor eſt? deligis pro teſtamenti vllo figurato dicendi genere carentis exemplo illud Iacobi teſtamentū, in quo penè vno plura, quàm in reliquis totis hiſtoricis libris omnium troporū & figurarum exempla deprehenduntur, adeò vt in eo explicando nunc quoque noui interpretes linguarum cognitione inſtructiores quàm illi ex veteribus Græcis aut Latinis, deſudent. Et ne longius abeamus, illas ipſas voces in quibus planius quàm vnquam loquutum illum, temerè profectò ſcribis, nempe illud, opinor, *Non auferetur ſceptrū ex Iuda*, &c. libenter ex te velim intelligere quomodo interpretari tam planè poſsis, vt quicunque in eo loco explicando laborarunt ſtolidi, quaſi nodum in ſcirpo quæſiuiſſe videantur.

Alterum noſtrum peccatum eſſe vis, *quòd ius illud teſtamentarium inuiolabile corrumpamus, & quidem non cuiuſuis ſed Filij Dei, cuius teſtamenti ipſas etiam ſingulares voces expendere iubeat Apoſtolus, admonens ſcriptum eſſe, ſemini eius non ſeminibus*: quod noſtrum horrendum ſcelus miris poſtea modis exaggeras. Et certè ſi quid tale vel cogitare auſi eſſemus, nulla noſtro ſceleri pœna par reperiretur. Sed dic, quæſo, qui in teſtamenti ſcripto ne literulam quidem immutat, ſed de verborum quibus teſtator vſus eſt, ſententia

contendit, idque totum & ex præcedentibus,& ex consequentibus, & ex clarissimis alijs ipsius voluntatis testimonijs, adeóque ex ipsa rerum de quibus agitur natura, postulat vt diiudicetur, num meritò istorum scelerum accusabitur:an is potius qui accusationem talem instituerit, in manifesta calumnia deprehendetur? Dicam autem etiam aliquid amplius. Testamentum illud in quo iubet illam vocem Apostolus obseruari itáne fuit planè & perspicuè conceptum & explicatum? Quęre hoc saltem ex Hieronymo qui locũ illum sic exagitat, vt Paulũ etiam videatur nolle ab omni sophistices culpa vindicare: cui tamẽ cur in hoc vt in multis alijs nõ assentiar alibi vbi oportuit nõ dissimulaui. Quid si etiã regeram nos in institutionis Eucharistiæ vera explicatione quærẽda sequi Apostoli vestigia? Nã ille quid seminis appellatione intelligatur,in his verbis, *Ero tibi Deus,& semini tuo* eruit ex altero loco, *Et in semine tuo benedicentur omnes gentes*, quod inficiari non potes. Qua igitur in re peccamus, si huius quoq; institutionis verborũ sentẽtiam ex cohærentibus eiusdem authoris spiritus sancti scriptorum locis petendã docemus? Aut igitur nos absolue: aut quod aliter faciamus quàm Paulus ostende: aut nobiscũ quoque Paulum coargue, vt ab omnibus pijs coarguaris.

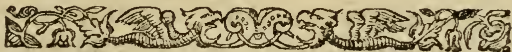
Tertium denique longè maximũ nostrum est peccatum(inquis) *quòd sentiamus nihil noui Ecclesiæ legatum à Christo & eius testamento nobis derelictũ, quàm panis aridi frustulum, & vini pauxillum in sui memoriam.*

Imò verò vos ij estis qui panem verè aridum quotannis,

quotannis, & quidem tantùm semel, laicis vestris administratis, erepto ipsis calice: in eo manifesti præstigiatores, quòd illis persuasistis panem id non esse quod omnes sensus panem esse renuntiãt, vt eius loco inuisibilem carnem quæ nihil sit minus quàm caro, id est Marcionis phãtasma statueretis: & quotidie vestram miseram & famelicam plebeculam inani solo spectaculo pascitis. At eos qua tandẽ ratione ista criminatio reos tenebit qui veri illius corporis & sanguinis κοινωνίαν in Cœna sanciri profitẽtur? *Sed,* inquis *quodcunque spirituale per Cœnam nos assequi iactatis, per alia iam donata à Christo & Deo, nos & Patres nostri etiam sub lege assequebamur, & quotidie sine Cœna per Euangelij auditionẽ & mẽtis ac fidei eleuationem in Deum assequimur, vt vos inculcatis.* Dicis sanè aliquid non tamen omnia, vt suo loco ostendemus. Sed quod hinc vis effici, inutilem videlicet à nobis reddi Eucharistiã nisi per eam aliquid penitus nouum & prorsus aliud quàm Verbo & cæteris omnibus Sacramẽtis nos assequi tecum dicamus, id ego pernego. Quid enim prohibet quominus res prorsus eadem dissimili tamen ratione & impari efficacacia præbeatur? Illud quidem certè non inficiaberis, efficaciam Christi eandẽ nobis in Baptismo & in verbo offerri. Num propterea inutilis est vel nudi verbi auditio Baptismo succedẽs vt in adultis, vel hic illi præcens vt in infantibus? Iustificatus est gratuito fœdere Abrahã in præputio, an propterea inanis fuit Circũcisio, an potiꝰ fuit illius gratuitæ iustitiæ fidei σφραγίς? Cornelius Messiã in vetere fœdere amplexus quem

venisse nesciebat, ideóque iustus etiam adhuc incircuncisus, an frustra audiuit Petrum ei annuntiantem illum ipsum venisse quem adhuc venturum sperabat? Nam *Venisse & venturum esse* duos Christos non constituunt. Quid? illapso iam Spiritu in Cornelium, an frustrà baptisatus est? Si perrexero & ex te quæsiuero, num superuacanea sit Eucharistia baptisatis & fide iam iustificatis, excipies, sat scio, idcirco vanam non esse quoniam ipsa carnis Christi manducatio ad illam spiritualem duntaxat eius energiæ ac beneficiorum perceptionem accedat, quod non rectè abs te dici alio loco declarabitur. Sed vt ita esse tibi largiar, dic, quæso, si inutile est Sacramentum nisi aliquid nouum afferat: quid attinet Cœnam Domini repetere? an quòd existimes Christi quoque carnem vt corruptibilem cibum effluere? Denique negamus ineptam istam consequutionem, nihil eos arbitrari tradi in Eucharistia, qui doceāt verbo nudo & Sacramentis tum veteribus tum nouis, rem prorsus eādem (Christum videlicet) nobis per fidē spiritualiter participandum dari. Deinde respondeo non temerè vocari nouum fœdus quod veteri fœderi successerit, sítque eo præstantius: neque noua meritò præ veteribus dici. neque suam cuique Sacramento formam nouam, qua à reliquis discernitur, adesse inficiamur. Idē tuus est pudor in citādo August. loco aduersus eos qui Christi vocē non audiunt: quasi verò nos potius hoc præcipuè principiū, aduersum vos nō tueamur, standum nobis esse in vno Christi per Prophetas & Apostolos prodito verbo: vel quasi nos

nos ab Ecclesia profugerimus, ac non potius ex Cyclopum antro in Ecclesiam Dei nos recepe-rimus.

AD CAPVT VI.

Finem institutionis Eucharistiæ non efficere vt τὸ ῥητὸν in eius explicatione sit seruandum.

HIc ostendere conaris finem institutionis Cœnæ postulare vt proprietate τοῦ ῥητοῦ penitus seruata, realē carnis Christi situm in Eucharistia statuamus, & quadruplicem hunc finem statuis, *commendationem charitatis Christi, memoriam eorum quæ nostri causa fecit, remissionem peccatorum in rerum oblatarum perceptione positam, intimam denique nostri cũ Christo coniunctionem.* Concedimus hæc omnia, sed ita vt quod vltimo loco statuis, nos primariũ ac præcipuum esse, cæteráque antecedere dicamus. prius enim ordine causarum oportere nos ipsum posside re quàm ex ipso quæ in ipso nobis communicãtur hauriamus, & prius inesse oportet in memoriæ penu reconditum quod recordando depromitur: prius denique percipi beneficium, quàm de eo percepto gratiæ agantur. Deinde per res oblatas nequaquã vt vos (quod tu versutè significatum voluisti) alteram Christi carnis reipsa Patri factam oblationem (id est detestandum illud vestrum pro viuis & mortuis sacrificium) sed ipsummet Christum sese nobis magis ac magis in hoc mysterio insinuantem intelligimus. Hæc igitur probamus totóque pe-

ctore amplectimur. Sed quod realem illã tuam præsentiam inde statuis, absit vt tibi concedamus. Neq; enim huius actionis finis est, vt membra caput suum quasi in terris adhuc situm quærant aut manibus complectantur: multò minus vt ore deuorent, sed vt potius fide ad illum supra cælos conscendant. Caput enim in cælis est, membra verò in terris, & cibus iste non est ventris sed mentis, vt scitè inquit Augustinus. Nostrum, inquam, πολίτευμα est in cælis, quanuis adhuc in terris corpore versemur. Audiamus tamen quid dicas, *Quum*, inquis, *fide credimus Christum adsistere Sacramento quod sumimus, mirum in modũ flamma diuinæ dilectionis cor nostrum accendit, & Christi passi memoriam dulcius recolimus, & illic in cælis apud Patrem regnantem adoramus, & hîc in terris manere apud nos non ambigimus, & gloriamur nullam esse tam grandem gentem, quæ deos habeat appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest nobis.* Hæc quoque omnia comprobamus, modò carnalia cum spiritualibus nõ confundãtur, & *totus Christus à toto Christi* cõtra Eutychetis dogma discernatur *An nescimus,* inquis, *quod Ioannes in Cœna præfatur, Patrẽ omnia illi dedisse in manus, vt nihil sit ei impossibile.* Imò probè hoc scimus, Dei beneficio, neq; quicquam quod vult Filius, ei impossibile ducimus, quũ sit Deus omnipotẽs quatenus Deus, & nomẽ acceperit supra omne nomen quatenus est homo. Sed negamus eũ velle aut etiã posse velle cõtradicẽtia, quoniã mentiri nõ potest: neq; propterea omnipotens esse desinit. Dicimus hoc quoq; sententiam articulis fidei & omnibus scripturis

consentaneam

conſentaneam quam tuemur, verè videlicet nos Spiritus ſancti omnipotentia & fidei organo Chriſtum ipſum participare, multò plus omnipotentiæ Chriſti tribuere quàm veſtram, qui fieri id non poſſe niſi reali corporum contactu ſomniatis. *An ita Chriſti oſores ſumus*, inquis, *vt corpoream eius præſentiam abhorreamus?* Nequaquam verò, ſed eum quęrimus & inuenimus vbi eſt, iam cum eo per ſpem ſedentes in cæleſtibus non autem quærentes viuum inter mortuos, & hac per fidem ſpirituali præſentia Chriſti ſic cõtenti ſumus, quandiu à Domino peregrinamur, vt ad eum ſurſum magis ac magis contendamus. Deniq; in Euchariſtia mortẽ eius profitemur donec veniat. An non igitur quod nobis exprobras, vos potius eſtis ſermonis Chriſti corruptores qui præſentem eam carnem in terris eſſe dicitis, quam vltimo demum die venturam è cælis credunt Chriſtiani?

Sed & iſtud cuiuſmodi tandẽ eſt? *pugnant*, inquis, *fortius milites præſente duce, ſic præliantur animoſius Chriſtiani ſi præſentem ſuum ducem habuerint, ſecúmque eſſe vſque ad conſummationem ſeculi crediderint, non ſolùm ſpirituali præſentia ſed etiã corporea, qua homo ipſis in Sacramento præſto eſt.*

Illud verò nos concedimus, & decertamus vt in oculis noſtri agonothetę nos è cælo & quatenus Deus & quatenus homo eſt intuẽtis, ſicuti ſeſe non deorſum ſed ſurſum Stephano & Saulo etiam viſibiliter patefecit, nec hominem à Deo ſeparamus, etiamſi ſecundum humanitatẽ eum ibi demum eſſe credimus, vnde vẽturus eſt. Nemo enim eò loci dicitur vẽturus vbi iam eſt prę-

ſens. Iſtud verò corporeæ tuæ præſentiæ ſpectrum idcirco abhorremus quoniam dixit Chriſtus. *Expedit vobis vt ego abeam:* & teſtatur Apoſtolus nos à Chriſto abeſſe peregrinantes, idcóque ad eum ſuſpirare.

Nihil, inquis, *ſublimius hoc Sacramento potuit Eccleſia à Deo ſuſcipere, non modo propter ſubſtantiæ mutationem quæ in eo fit, & alia dona quæ ab eo capit, ſed quòd in vnum corpus cum ſuo paſtore redigitur non tantùm ſpiritu, quod recta fides & ſyncera charitas conſequitur, ſed vt ſimus membra corporis eius ex carne eius & oſſibus eius,*

De ſubſtantiæ .i. ipſius panis & vini in ipſum corpus, & ipſum ſanguinem Chriſti tranſmutatione quod nugaris, quàm idoneis argumentis probes poſtea viderimns. Nos autem non modò Chriſti beneficia tum nobis imputata tum intra nos collata conſequi, ſed imprimis Chriſtum ipſum noſtrum fieri oportere, quis vnquam noſtrûm eſt inficiatus? & magnum illud eſſe coniunctionis Eccleſiæ & Chriſti arcanum dicenti diſertè Apoſtolo quis noſtrûm non aſſentitur? Sint igitur hæc diuerſa, modò nunquam ſint deiuncta: & corporis quidem ſit munus verbum externũ audire & ſymbola terrena ſumere: mentis autem fidelis opus ipſa Chriſti apprehenſio & omnium quæ in eo ſunt ad noſtram ſalutem comparata. Denique noris hoc ſemel oportet, non hoc eſſe argumentari, ſed conuitiari, quod refutationem nullam meretur. Sic autem vno verbo reſpondemus. Neque ipſius Sacramenti, id eſt, carnis Chriſti veritatem, neque finem cuius cauſa eſt tota hæc actio inſtituta (ſpiritua-

lem

lē videlicet Christi ipsius ad æternā obtinēdam vitam adeptionem) magis posse cum vestra reali& corporali corporis Christi in hoc Sacramēto in terris præsentia, quàm mendacium cum veritate, & lucem cum tenebris cohærere.

AD CAPVT VII.

Non posse ex institutionis textu, & figura veteris Agni probari verba institutionis absque tropo vllo esse accipienda.

PROMITTIS hoc capite excussionem institutionis textus, quem tu sanè verè succutis & excutis, vt ex re ipsa apparebit. Commendas Euangelistarum miram in circunstantijs designandis diligētiam mira cum verborum breuitate, & rerum ac misteriorū copia, quasi videlicet ea de re ambigatur, aut Spiritus sancti scripta collaudationibus tuis egeant. Hinc exorsus dicis *tria tum fuisse à Christo instituta & inchoata, nouum pascha, nouum testamentum & nouum Euangelij regnum, quorum vnumquodque figurarū nebulas depellit ne in eorū institutione figuras substitutas somniemus.* At tu quæso, annon somniabas quum hæc ipsa figuratè enuntiares? Nam Paschæ nomen neq; Christo neque his mysterijs aliter quàm figuratè tribuere possis. Sed ad rem. Si per nouum Pascha intelligis nouum ritum, tu videris cur tunc inchoatum tam ambiguè dicas. Nec enim suspicio vana est vsum esse te hac voce, vt quę postea illis mysterijs à vestris pontificibus adiecta sunt & quotidie adijciūtur, adijcere licuisse significes

quasi tum videlicet Christus inchoarit quæ vobis perficienda relinqueret. Deinde tum institutum & inchoatum fuisse nouum testamentum nunquam tibi concessero ob eas causas, quas aliquoties repetij. Postremò quòd in figurarum vocabulo ludis, qua conscientia nobiscum agas ostendis. Si figuras appellas ea quibus venturus Christus adumbratus est, annon ad vos id propriè pertinet, qui maximam rituum vestrorum partem ex Iudaismo hausistis? Sin verò sic vocas Sacramenta, tú ne audebis negare veteribus Sacramentis noua successisse, & quidem re paria, vt testatur Augustinus, quanuis faciliora, pauciora, feliciora? Sin (quod potius arbitror) quas Grammatici figuras, & quos tropos appellant sic intelligis, quis te vsque adeò impudenter mẽtientem ferat? Sed audiamus cætera,

Euangelista, inquis, *his verbis Ante diem festũ Paschæ. ostendit causam institutionis fuisse Christi erga nos charitatem immensam, cuius potentiã quoq; amplificat. Temporis denique circunstantiam attingit, veteris Cœnæ ac paschatis adimpletionem.*

Atqui ne de istis quidem inter nos quæritur. Quod si hinc colligis retinendum τὸ ῥητὸν in institutionis verbis, quis te sic argumentantem non deriserit? Saltem verò quid sit *Abire ad Patrem* expendisses, vt eum qui secundum carnem à nobis abiit, quærere secundum carnem inter nos desineres. Quod autem subijcis de loco, id est, de cœnaculo illo superiore, vbi Apostoli liturgiã celebrarint & vnde virgo Maria mortua sit asportata, quorsum quæso à te dicitur? quem etiam miramur non adiecisse fuisse istam dilecti

discipuli

diſcipuli domũ vt ex Papis fortaſsis Euſebius,& ex hoc alij poſtea,ne veriſimiliter quidẽ deſcripſerunt. Sed iſta, mi homo, quorſum niſi vt tibi indulgeres? Ais etiam lotionẽ pedum à Chriſto adhibitã ante Euchariſtiæ confectionẽ,vt doceamur non eſſe ad illam illota cõnſcientia accedendum. Et hoc rurſum quorſum abs te profertur? allegoricum profectò & præter Chriſti inſtitutum. Dicis poſtea conſentientibus nobis Chriſtum triplicem Cœnam peregiſſe,typicam quam ſtando & calceis non detractis feſtinanter iuxta legis præſcriptum manducarit cum Apoſtolis: alteram communem quum menſæ accubuiſſet, in qua poculum libatorium propinauit,à qua ſurrexit vt ſuorum diſcipulorum pedes lauaret: tertiam myſticam à duabus alijs prorſus differentem & alienam. Sunto ſanè vera hæc omnia, quorum te velim meminiſſe,vt in his quæ ſubiicis manifeſtę calumniæ conuictus tenearis.

Iam ad inſignem ſtultitiã tuam accedo. *Cogor,* inquis, *duabus de Chriſti facto opinionibus occurrere, antequam progrediamur.*

Imò tu nondum controuerſiæ noſtræ vel limen ingreſſus es. Et quæſo, quid te hîc coegit hanc quæſtionem non mouere modò, ſed etiam tam verboſè & quidem cum maledicentia tanta perſequi, An cũ cæteris Iudæis, an verò poſt vel ante alios Iudæos Chriſtus Paſcha celebrarit? Nam ſiue illud ſiue iſtud verum ſit, non magis hoc pertinet ad id de quo inter nos quæritur, (ſítne videlicet natiua ſingularum inſtitutionis Euchariſtiæ vocũ ſignificatio retinenda,an verò ſacramentali metonymia myſterium explican-

dum) quàm si vestri Antichristi principatum ex eo colligeres quòd Christus sit natus in Bethlehem.

Quid ergo te impulit vt in hanc quęstionē vltrò te ipsum dares? ambitio nimirum & nostri odium, quibus ducibus fretus non potuisti non à verò aberrare. Age igitur, quandoquidem tu nos cogis ab instituto tecum digredi, quid hoc rei sit videamus.

Cuida (inquis) *placet, Pascha Iudaicum nō fuisse à Christo celebratum, quòd tardius venerit quàm vt ab ipso posset agnus immolari & apparari. Caluino contrà & Bezæ placet Christum vno die anteuertisse Iudæos, qui Pascha eo anno in quintamdecimam lunam procrastinarunt. quoniam coincideret Sabbathū magnum, & ex traditione habebant vt duo festa in vnum diem conferrent, quoties vnum alteri succederet, quam sententiam scio Nicephorum, Munsterū Osiandrum & alios nō indoctos sequi. Verane an falsa sit non pugno, tantum nego ex Euangelistis liquere quòd vno die Iudæos anteuerterit.*

Dic igitur sodes, cur tantos de hac re clamores excitas quæ vera an falsa sit non pugnas? Dic & istud cur Caluinum & Bezam, quos illius sententiæ non authores, sed ab alijs acceptæ approbatores duntaxat esse confiteris, hac occasione arrepta vt arrogantes, vt imperitos, vt impudētes vt stultos accusandos tibi putaris: annon vt egregij istius commenti obtrusione magnam aliquam ingenij & iudicij singularis famam aucupareris? At vide ne tibi tam facile hæc larua detrahatur, quàm tu temerè illa personatus in hāc scenam, omissa de Cœna Domini controuersia, prodiisti

prodiisti. Prioris illius sententiæ quòd Christus Iudaicum Pascha non celebrarit, authorem edis ad libri tui marginem, poliphemum illum Vilaguanonem, quem quum non in hac re modò, sed in alijs plurimis insanientem vltrò foueritis vos boni Parisienses Doctores, vt & ipsum Postellum adhuc fouetis, vt nobis malediceret, tu videris qua nunc ratione mortuum exagites. Hoc quidem ego testari possum, nisi fortius oppugnetur illa ipsius opinio quàm facias, non facilè illius adstipulatores, inter quos aiunt esse quẽdam Benedictum vestrum sodalem & illius familiarem, tibi hac in re cessuros. Sed illum insanum vestrum alumnum omittamus. Causam Caluini & meam nunc ago quandoquidem illã tu nostram esse vis.

Pugnant, inquis, *Christum Pascha Iudaicũ cum patrefamilias celebrasse, & vno dei anticipasse Paschatis apud Iudæos celebritatem. Quis enim credat patremfamilias contra morem gentis traditionibus addictissimæ Christo acquieuisse?*

Respondeo nõ vrgere nos quod ais de patrefamilias, quia neque tale quicquã narrant Euangelistę, neque id necessarium fuit. Sed vt ita esse demus, cur non potius ex verbis Euangelistarũ contrarium colligerimus? Apparet enim ad notum quempiam, & qui Christum valde reuereretur missos fuisse discipulos: Is verò quum contra interdictum Synagogæ cuius fit mẽtio Ioan. 9.22. non vereretur Christum domum admittere, cuius etiam illa hebdomade antequam caperetur quanta fuerit authoritas ex historia liquet, cur non meritò credatur Christo hac in re quo-

que libẽter obſequutus? Nec certè fruſtra Chriſtus hoc illi inter cætera dici iuſſit. *Tempus meũ prope eſt.*

Putant etiam, inquis, *Chriſtum defunctum fuiſſe agni paſchalis officio ſtando antequam cœnaculum aſcenderet : & tamen de eodem agno dici, deſiderio deſideraui hoc paſcha edere vobiſcum antequam patiar, quod dictum ab illo fuit poſtquam diſcubuiſſent in cœnaculo.*

Reſpondeo totũ iſtud *Antequam in cœnaculũ aſcenderet*, à te eſſe excogitatum, ac proinde te in manifeſta falſitate deprehendi. Deinde ineptè hîc à te ſtatui repugnantiam quæ nulla eſt. Quid enim obſtat quominus illa vox, *Deſiderio deſideraui*, &c. etiam ad Cœnam typicam recens peractã tam commodè referatur, quàm ad peragendã aut quæ eo ipſo momento perageretur? Poſtremò quum fatearis triplicem Cœnam à Chriſto peractam, aut nobis aſſentiaris oportet, aut oſtendas accubuiſſe Iudæos quũ agnum comederent. Quod autẽ adiicis mirari te *quînã Iudaicas traditiones agnoſcamus, mandato Dei expreſſo contrarias, nullas tamen Chriſtianorum, etiam ſcripturis concordes, admittamus* rurſum abs te cõfingitur. Tantùm enim abeſt vt hanc Iudęorum traditionem approbemus, vt contrà meritò à Chriſto neglectam tueamur. Tu verò, ſycophanta, perinde nobiſcum agis ac ſi Iudæos quidem excuſaremus, Chriſti autem Filij Dei factum reprehenderemus. Deinde vbi tandem inuenies vllam Eccleſiaſticã traditionem Dei verbo accommodatam & Eccleſiæ Dei vtilem à nobis reprehenſam?

Pugnant itidem, inquis *à Christo Pascha Iudaicum cum patrefamilias fuisse perfectum quartadecima luna, priusquam in cœnaculũ sui ministerij causa secederet: & eundem Christum iam profunda nocte cum solis suis duodecim accumbentem inter duas vesperas Iudæorum paschafecisse, quod vtrunque docet Caluinus, & perinde est acsi diceret Christum bis agno paschali operam dedisse.*

At tu demonstres oportet vbi illud prius scripserit Caluinus. Ad posterius quod attinet manifestè corrumpis Caluini verba Matth. 26.10. Nec enim profunda iam nocte, sed primo vespere Pascha celebrasse Christum tradit, vesperas duas statuens cum Iudæorum doctissimis. Nam Christũ quoque vix probabile fuerit profunda iam nocte in hortum extra vrbẽ exiuisse.

Itaque quod ineptè quoque Caluinum ais, *duas vesperas decimæquartæ lunæ definiuisse à Solis occasu eiusdem diei ad primam lucem consequentis. quasi prior vespera à Solis occasu eiusdẽ diei vsque ad obscuram noctem produceretur, & posterior cum Solis subsequentis ortu coniungeretur, vt inter duas vesperas probet Christum vacasse agno immolando & manducando: nihil autem fingi posse stultius quàm vesperas decimiquarti diei quas occasus Solis excludit, nocti decimi quinti attribuere,* hoc inquam impudentiam rursum tuam prodit, quum hac de re ne verbum quidem apud Caluinũ extet. Itaque non ego Caluini errorem studui emendare qui nusquã est, sed hîc rursum tuam extremam impudentiam patefaciam oportet. Nec enim scripsi ego Christũ quartadecima luna celebrasse pascha, quod cõtra legẽ fecisset, sed Mattheũ

dixi decimum quartum diem vocare primum Azymorum diem ex Romanorũ more, qui noctem præcedenti diei accensent, quum alioqui ab occasu decimiquarti diei, ex lege & more Iudæorum, qui noctem subsequenti diei annumerant, numerandus esset primus Azymorum dies, nempe decimus quintus. En quo nos iure (bone vir) vt arrogantes, impudentes, imperitos, ineptos, stultos appelles. Quid tu verò doctissime Domine Doctor hac de re arbitraris?

Nihil verò, inquis, *tot argutijs opus est, quum actio Christi prorsus cum lege conueniat.* Ergo nobiscum hactenus tu quoque ineptis. Quid enim aliud diximus? *Immolabatur*, inquis, *agnus quarta decima luna mensis primi ad vesperam, id est, vsq; ad vesperā quæ ingruebat nocti decimæ quartæ, qua tota nocte licebat agnum edere, ita vt celebritas agni paschalis diem decimum quartum & noctem decimi quinti occuparet: sed illam ad immolationem, hanc verò ad esum.*

Imò verò Moses agens de immolatione siue præparatione ipsius agni, iubet id fieri non ad vesperam sed inter duas vesperas, edi vero vespere: quorum locorum collatio ostendit nõ totam diem sed postremam partem, nempe à nona ad duodecimam exactā horam siue ad occasum Solis immolationi & præparationi datam fuisse, esui verò horam primam noctis, à quadecimus quintus dies, qui primus erat Azymorum incipiebat: & ita intelligendum esse illud *Inter duas vesperas* potius quàm de crepusculo vespertino & plena nocte didici non tam ex Kimhi quàm ex collatione loci Exod. 29,39. de iugi sacrificio

crificio inter duas vesperas peragendo, cum loco Actor. 3.1. vbi horam nonam (tertiam videlicet ante occasum) vocat horam precationis, quòd eo tempore accẽsis lucernis fieret suffitus Exod. 39. 37, foris stante populo Luc. 1.10. Itaque tripliciter hîc peccas, nempe quòd quartam diei partem pro toto die accipias, *& in vespera*, *pro vsq; ad vesperam* interpreteris, nec quid sit illud *Inter duas vesperas*, intelligas. Et quod ais te ex Rabinis & Iosepho intellexisse de duplici vespera festorum, imperitè vel abs te dicitur, vel ab illis traditur. Neque enim ista formula *Inter duas vesperas* fuit duorum festorum propria, sed singulis diebus communis, vt apparet nõ modo ex tempore quod erat iugi sacrificio quotidiano destinatum, sed etiam ex loco Exod. 16. 12. ex quo & illud liquere potest, tempus illud diei ferè fuisse apparatui cœnæ & cœnationi, quotidianæ (sicut & apud nos) destinatum. Sed tibi homini acutissimo non fit verisimile tribus horis potuisse trecenta millia agnorum immolari, & eorũ viscera adoleri, quot ferè in Paschæ festo solita fuisse mactari scribit Iosephus. Atqui (vt tibi concedã in templo à Leuitis solitos fuisse agnos singulares paschæ iugulari, quod fortassis non ita facilè euiceris) vt tantùm tria millia Leuitarum fuerint (fuisse autem sæpè illos multò plures ex historiis sacris liquet) quid obstat quo minus tribus horis singuli iugulare centũ agnos & interanea decerpere altarique imponere potuerint? consumi autẽ tribus horis illa minimè necesse fuit. Viden' igitur quantò sit facilius hominibus arrogantibus & odio percitis aliena re-

prehendere, quàm ſua defendere? Sed quid hoc rei eſt quæſo? vt noſtram imperitiam, arrogantiam, ſtultitiam patefaceres, tibi neceſſe fuit non tantùm Chriſtum oſtendere ſecundum legem Paſcha celebraſſe, qua de re fruſtrà diſputaſti quum in eo minimè diſſentiamus, ſed oſtendere quînam ſit falſum quod diximus, Iudæos videlicet non decima quinta die, vt oportuit, ſed decima ſexta nocte demum ex traditione, Paſcha eo anno celebraſſe: quod vt eludas contendis, quod etiam amplecti videtur Stapulenſis, quòd dicuntur Iudæi non ingreſsi prætorium ne contaminarentur, ſed vt manducarent paſcha, de Azymis panibus dictum: & totos etiam illos ſeptem dies Paſchæ quoq; nomine appellari cõſuetũ fuiſſe. Hoc poſterius tibi cõcedo, illud prorſus nego, vel conſueuiſſe Iſraelitas alio tẽpore quàm nocte decimum quintũ diem inchoante Paſcha manducare. *At enim,* inqui, *Lucas ſic explicat. Inquit enim, Appropinquabat dies feſtus Azymorũ qui dicitur Paſcha.* Imò hoc teſtimonio iugularis. Nec enim ſeptem illi dies erant feſti, ſed primus duntaxat & vltimus: neque ipſos Azymos panes, vel eorum eſum vocat Lucas Paſcha, niſi fortè ſic ineptis vt illos quoque velis immolari conſueuiſſe: Nam ſubiicit Lucas, *Aduenit autem dies Azymorũ primus in quo oportebat mactari Paſcha.* Primum autem diem Azymorum illîc vocari decimum quartum diem, quum tamen Azymales illi dies à nocte decimi quinti inciperent: idq; idcirco fieri quòd nox quadam vulgi conſuetudine antecedenti dici non conſequenti (vt factu m oportuit) accenſeretur, num tu inficiari auſis?

ſis? Certè vt arbitror, vt qui ita etiam ineptias vt celebritati Paſchæ diem decimum quartum & noctem decimi quinti tribuas, quod eſſe falſiſsimum vel illud arguit quòd die primo Azymorum erat conuocatio ſancta, erant autem Azymorum dies omnino ſeptem. Quod ſi ſeptem illos dies ab ipſo decimo quarto numeres, terminaretur feſtum viceſimo die menſis Niſan At contrà vltimum diem Paſchæ quo & ipſo ſacra erat cõuocatio terminat die viceſima prima Moſes Exod. 12. 18. & quidem ad veſperam, à qua videlicet incipiebat dies 22. menſis Niſan, ex Iudæorum more. Sed quid ad hæc Ioannis verba reſpondes, *paraſceue autẽ erat Paſchæ hora quaſi ſexta?* nempe ita es impudens vt illic quoque nõ agnum, ſed Azymos panes velis ſignificari, adeò vt me in hoc quoque reprehendas quòd maluerim apud Matthæũ vertere, *Scitis intra duos dies Paſcha fore.* quàm cum vetere interprete, *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet.* Quaſi verò inter *eſſe* & *fieri,* aliquid hoc loco intersit: & ipſe Marcus 14. 1. non ſcribat ἦν δὲ τὸ πάσχα μετὰ δύο ἡμέρας, *erat autem paſcha duobus pòſt diebus*: & quaſi non optimo iure barbarũ illud *quia* vitarim: quaſi deniq; res ipſa non oſtendat, Latinè dici poſt biduũ fieri quod tertio demum pòſt die eueniat, quum hîc de ipſo altero die mox conſequente agatur, vt omnino vel *intra duos dies*, *vel biduo pòſt*, non autem *poſt biduum* conuertere hoc loco oportuerit, quemadmodum illud μετὰ τρεῖς ἡμέρας, quum de Chriſti reſurrectione agitur, non *poſt tres dies*, ſed *tribus pòſt diebus* interpretandum eſſe docui. Sed ad rem. Dic tu nobis cenſor acerrime, cur

non dixit ibi Iohannes ſimpliciter *paraſceue*, vel *paraſceue Sabbathi*? nempe quia non de ſeptimo vulgari Sabbatho, ſed de magno & extraordinario Sabbatho, die videlicet Azymorum primo agebatur. Nam de totis illis ſeptem diebus id intelligi non poſſe ex eo liquet, quòd etiamſi ingreſſu in prętorium fuiſſent contaminati, nõ duraſſet tamen totis ſeptem diebus immundities: neque nomen παρασκευῆς aliò quàm ad præparationem agni & diem feſtum reſpicit, in quo demum ab omni ſeruili opere abſtinendũ erat. At prius parari quàm edi paſcha oportuit. Quoto autem die fuit hæc paraſceue? nempe quinto decimo, quoto crucifixus fuit Dominus. Efficitur ergo quo die paſſus eſt Dominus Iudæos agnum apparaſſe, quem ea demum nocte quæ decimam ſextam inchoabat comederint, ac proinde ex traditione proculdubio, feſtum diem in proximè cohærens Sabbathum (ſicut & vos in veſtris veſtra authoritate introductis feſtis factitatis) trãſtuliſſe. Aut igitur Chriſtus Paſcha non celebrauit omnino, aut vno die (quod nos defendimus) non traditionem Iudaicam, quæ irritum faciebat Dei mandatum, ſed legem, cui ſe propter nos ſubiecit, ſequutus, vno die integro Iudæos anteuertit. Et ſanè ſi hoc Sabbathum ordinariũ erat, ac non potius (vt veſtro quodam Iudaiſmo loquimini) feſtum duplex, cur magnum vocatum eſſet? & cui perſuaſeris paſſuros fuiſſe Iudæos iudicium fieri, & ſumi ſupplicium tam (vt ita loquar) exoſum die primo, grandi illo feſto Azymorum, ſi eum, id eſt, decimum quintum ex lege celebraſſent, quum ne corpora quidem eo die

die remanere in cruce ſuſtineant,nõ modò quia lex in genere vetabat,ſed imprimis propter ſabbathi illius magni diẽ? Reſtat ergo falſum eſſe *ex Euãgeliſta non liquere quòd vno die Iudæos Chriſtus anteuerterit.* Hinc autẽ diſputationẽ quũ his verbis concludis, *Ne reuocemus in dubium de quo vt opinor, nemo antiquorum Patrum dubitauit, An Chriſtus Iudæorum Paſcha cum ſuis diſcipulis tanquam paterfamilias fecerit tempore & ritu legitimo, cui poſt expletas de more epulas communium ciborũ ſacroſanctæ Euchariſtiæ inſtitutionem ſubiecit*, prodis rurſum quò vſque te odium noſtri, vel pſeudoepiſcopatus ambitio abduxerit: qui poſtquam nos dixiſti multa arroganter, ineptè, ſtultè, imperitè, repugnanter de Paſchate Iudaico dixiſſe, tandem id ipſum concludis quod nos ſentimus, nempe Chriſtum neglecta meritò traditione Rabinica, hîc quoque vt in cæteris præſcriptam cui ſeſe vltrò noſtri cauſa ſubiecit, legẽ ſeruaſſe. Sed agè tecum tandiu expatiati tandem domũ redeamus. Subiicis hîc demum, vt te ipſum videlicet vendites, verboſam collationem & analogiam agni paſchalis cum ſacra domini Cœna ex Caluino & aliis noſtris penè ad verbum deſcriptam, in qua vltrò tibi, ſicuti par eſt, aſſentior. Addis poſtea fruſtra iugulatũ fuiſſe agnũ à Patribus niſi etiam fuiſſet comeſus, imò idcirco iugulatum fuiſſe vt comederetur, quod & ipſum extra controuerſiam eſt. *Ergo*, inquis, *ad implendam figurã, ſicut non ſatis fuit occidi Chriſtum ſpiritualiter, ſed corporaliter debuit vitam profundère, ſic etiam non ſatis eſt ipſum ſpiritualiter, ſed etiam corporaliter oportet manducari.* Et tho ænigma in-

terpreteris, ſubiicis. *Chriſtus occiſus eſt ab origine mundi fide tenus & ſpiritu, nec ea occiſio potuit agni Iudaici explere veritatē, niſi reipſa agnus ille fuiſſet occiſus. Itidem mãducatus fuit ab origine mundi, ſed fide tenus ac ſpiritu & multò minus talis manducatio potuit exhibere agni Iudaici veritatē, quàm ſpiritalis occiſio quandoquidem ratio agni paſchalis non propriè conſiſtit in mactatione agni, ſed in eſu quadã cæremonia præſcripto*, Hæc tua verè, mihi quidem ænigmatica experiar an planius poſsim explicare. Tu videris an à me ſatis ſint percepta. Duplex eſſe mihi videtur tuum argumentum, & quod poſteriore loco ſtatuis fuiſſe priore collocandũ. Eſſe autem arbitror eiuſmodi. Non ſatis fuit Patribus fide & ſpiritu occiſum eſſe Chriſtum, ſed eũ corporaliter & reipſa quoq; occidi oportuit. Ergo non ſatis etiam fuit manducari ſpiritualiter Chriſtum ſed corporaliter quoque edi. Itaq; in agno paſchali reipſa quoque & corporaliter agnus tum occidebatur tum manducabatur. Atqui ſi ſpiritualis ſeu fidei eſus ille Chriſti reipſa & corporaliter tandem venturi & occidendi, nõ ſatis fuit Patribus ad ſalutem, ſed corporaliter illum quoque comedi ſemper oportuit: aut Patres nunc quoque beatæ vitæ ſedibus excluſeris aut oſtendas oportet vbi & quo tandem tempore corporaliter quoque Chriſtum manducarint. Quod ſi corporaliter quoque non manducarunt ſed tantùm ſpiritualiter, & tamen (quandocunq; tandem id factum eſſe velis) ſeruati ſunt: nempe falſa fuerit, quod ad illos attinet, illa quam ponis manducationis corporalis neceſſitas, quæ ſi illis non fuit neceſſaria: cur nobis potius fuerit

rit, vt grauius sit nostrum quàm illorum iugum? Res autem ita se habet, Quanuis nondum reipsa existeret Christi caro in sese, erat tamen fidei Patrum præsentissima, quòd fides esset illis rerum etiam quæ nondum extabant hypostasis, sicuti mors Christi quæ iam præteriit, nostræ quoque fidei præsens est: sed vana tamē & mendax fuisset Patrum tum ante legem tum sub lege fides & spes in vēturum & passurum Christum, nisi reipsa corporaliter tādem Christus venisset & passus esset. Corporalis autem manducatio & perceptio inde statui nec potest nec debet, quia vt corporaliter & reipsa extare tandem oportuerit fidei obiectum, & reipsa ac corporaliter præstari pœnas quas alioqui corporaliter ac reipsa lui à Patribus ipsis necesse fuisset: tamen non efficitur corporalem esse quoque oportuisse illius obiecti apprehensionem & perceptionem cui significandæ nomen manducationis tum demum inditum est quum Sacramenta manducabilia instituta sunt: ex quo etiam illud colligendum est manducationem propriè quidem signis rei autem significatæ translatitiè conuenire. Ratio est, quia manducatio est propriè corporis actio non animi, & huius vnius vitæ vsui accōmodata: Christi autem ipsius perceptio, quum ad spiritualem & æternam vitam spectet, spiritu quoque & animo, fide denique fiat oportet, quæ tamen fides, sensibus quoque corporeis per Sacramentorū obiecta commotis, ad energiā excitatur. Alterū autē tuum argumentum sic accipio. Corporaliter & reipsa occidebatur & comedebatur agnus tipicus, adeò quidē vt potissimæ essent

esus partes, vt pote cuius causa instituta erat immolatio. Ergo vt figuræ respondeat veritas, sicut oportuit verum agnum corporaliter quoque & reipsa occidi, sic oportet quoque à nobis corporaliter *& reipsa comedi, quamobrem etiam Paulus quum dixisset Christum Pascha nostrum immolatũ esse, addit ἑορτάζωμεν, id est, solenni ritu epulemur in Azymis syncerıtatis.* Ego verò concedo sicut agni typici, sic quoque agni veri corporalem ac realem mortem esse oportuisse. Concedo & illud carnem Christi crucifixam non magis prodesse nisi verè à nobis sumatur, quàm prodest famelico cibus optimè præparatus, quo tamen non vescatur, Sed quod tu analogiam eò usque vrges vt corporalem quoque modum istius sumptionis esse velis, sicut coporali modo typicus agnus edebatur, id ego, ob eam causam quam ante retuli, pernego. Nec enim vt sua signis ac figuris veritas constet, hæc inter se per omnia sed hactenus comparanda sunt quatenus fert eius consilium & voluntas à quo signa & figuræ instituuntur: & quatenus tum signorum tum rerum significatarum natura patitur. Locum autem Pauli ineptissimè ad paschatis & Eucharistiæ epulum detorques, quanuis eò alluserit. Epulum enim ad quod nos adhortatur, vniuersæ vitæ Christianæ cursus est, id quod ex Azymorũm allegoria apparet. Itaque ex hoc quoque Pauli loco statuitur quod illam tuam consequutionẽ apertè conuellit, nempe in ipso Eucharistiæ solenni ritu nõ alia ratione à nobis Christũ quàm tota nostra vita, syncerà nimirum fide sese per opera bona exerente comedi.

Disputas

Disputas postea multis verbis aduersus eos, *qui vt figuræ respondeat veritas tempus etiam vrgẽt, ideóque contendunt sicut agni caro post mactationẽ demum apposita est, sic Christi carnem non debuisse nisi post passionem apponi.* Quod enim rursus perobscurè tuo more scripsisti, sic planius scripsisses. Respondes inter cætera: *in agno typico antecessisse mortem, quoniam edi communis caro nisi mortua nequiuit ab homine: nos autem credimus & edimus carnem Christi viuam & viuificatricẽ, cui mors tantùm sit dominata quandiu voluit.* Fateris ergo hactenus vrgendam analogiam istorum rituum cum re significata, quatenus rei significatæ natura & finis ipse institutionis patitur. Rursum igitur nobis hoc responsum pari ratione suggeris, agnum figuram corporali modo fuisse (ore videlicet) comesum, quia communis caro nisi ore comedi ab homine non potest: nos autem credere & edere viuam & viuificatricem carnẽ Christi non in istam animalem, sed in æternam vitam ac spiritualem, ideóque fidei esum hunc esse non oris, neque ventris sed mentis cibum. Istud verò de quo disputas, ad nos quidem nihil pertinet. Instituis rursum verbosam Cœnæ dominicæ & esus agni paschalis collationem, ex Caluino & nostris maxima ex parte desumptã ideóque minimè à nobis repetendam. Sed quod inde colligis, age expendamus. *Si spiritualiter tantùm,* inquis, *& per fidem Christus percipitur in Eucharistiæ Cœna, neque loquutio qua instituitur Eucharistia, alia est quàm Sacramẽtalis & eadem qua dicitur agnus esse pascha, Christus operam perdidit.* Benè est sanè quod conditionem & quidem du-

plicem appoſuiſti,ſed vereor vt tuo more id facias ſiue inſcitia, ſiue improbitate. Nam ſi tibi illud *Spiritualiter*, & *per fidem* idem declarat atq; *Sola energia & efficacitate, aut imaginatione quadã,* excluſa ipſius Chriſti communicatione, nobis iniuriam facis. Nam iſtud *Spiritualiter* non ad id quod percipitur (ipſũ enim Chriſtũ totũ oportere noſtrum fieri dicimus, quoniã neq; diuiſus, neque ſibi non inſitos nos ſeruaret) ſed tum ad ipſum perceptionis inſtrumẽtum(nempe, quod ad Deum attinet) ad Spiritus ſancti potentiam: & (quod ad nos ſpectat) ad fidẽ,animi habitum gratis nobis datum: tum ad ipſum perceptionis modum, atque adeò ad totum hoc myſterium minimè imaginarium quanuis merè ſpirituale, referimus.Deinde ſi comparationem harũ duarum formularum *Hoc* ſiue *Hic panis eſt corpus meum* &, *agnus eſt paſcha* perinde interpretaris ac ſi panem illum non aliter eſſe corpus Domini diceremus quàm agnus fuerit paſcha, ſycophantam agis. Citari enim à nobis hoc exemplũ non ignoras vt idem in vtroque dicendi genus eſſe probemus, non quòd ſententiam vtriuſque parem,ac multò minus eandem eſſe arbitremur. Agnus enim dicitur eſſe Paſcha, id eſt,trãſilitio, vt & panis corpus ſacramentali metonymia: ſed non conſequitur Paſcha idem valere atq; Corpus traditum pro nobis. Poſtremò ne ſi verum quidem eſſet quod ais, conſequeretur quod tu contendis, niſi putas operam luſiſſe Deum, quũ figuras figuris ad eundem penitus ſcopum collimantibus cumularet: aut quum eadem iiſdem aut aliquantulum variatis verbis inculcauit tardis

dis diſcipulis. Sed age probationem iſtius paradoxi audiamus. *Si ſic eſt,* inquis, *nec rerum nec verborum figuræ deſierunt, nec noui teſtamenti vt noui regni Chriſtus in Cœna initium fecit.* Mira certè narras, mi homo. Si vis rerum figuras deſijſſe Chriſti aduentu, id eſt, ſic exhibita regni cæleſtis myſteria vt nullis iam figuris tectũ ſed prorſus nudum myſterium noſtrę ſalutis nobis exhibeatur, tolle igitur ex Chriſtiana religione Sacramenta, nec Baptiſmus ſaltem ſucceſſerit Circunciſioni, nec amplius Deum per ænigma cognoſcamus, ſed ſicuti eſt aſpiciamus. Et quorſum vos igitur pro duobus Sacramentis tot adiunxiſtis Sacramenta, & Sacramentis tot ſacramentalia quæ vocatis, de quarum rerum figurata ſignificatione garrire nunquam deſinitis? Iam verò quod ad verborum figuras attinet, ſi ſublatas illas eſſe vis, expungas ſanè omnium Euangeliſtarum & Apoſtolorum ſcripta neceſſe eſt. De initio autem noui teſtamenti & noui regni quod ab Euchariſtiæ inſtitutione ducis, quod toties dixi iterum dico, nimiùm eſſe te hoc in delirio ineptũ ac importunum. Nam ſiue promulgationem ipſam primam Euangelij, ſeu noui fœderis reſpiciamus, extra quod nemo vnquam ſeruatus eſt, ad primam Euangelicam promiſſionem mox peccatum ſubſequutam, ac deinceps ad promiſſionem Abrahamo factam retrocedendum eſt, vt facit Apoſtolus ad Galatas de vtroque teſtamẽto diſſerẽs: ſiue ipſam realem Chriſti exhibitionẽ, & eorũ præſtationem per quæ reconciliatio facta eſt, ſpectemus, à Chriſti cõceptionę exordium facere oportet: ſin ad com-

pletionem mysterij salutis nostræ, ad resurrectionem venire oportet, quo tempore demum se à Patre potestatem accepisse Christus ipse testatur, quod tamen plenissimè per assumptionem in cælos ad dextrā Patris reipsa completū in ipso fuit, & in nobis vltimo demum die complebitur. Quid igitur, inquies? an non hoc est nouum illud testamentum in sanguine ipsius? nempe quod ad nouam eius fœderis σφραγῖδος institutionem, non quod ad ipsius fœderis initium ac prestationem attinet. qua de re vt tandē aliquando tibi liqueat, Age Apostoli vestigia, deinde Sorbonicam ipsam doctrinā sequamur. Negare nō potes quin Circuncisio fœderi appensa, Apostolo authore sit iustitiæ fidei sigillū, quæ contigit Abrahamo, in præputio. Vos quoque Scholastici quum veteribus cæteris Sacramentis omnem gratiæ collationem detrahatis, Circuncisioni tamen idem in genere atque Baptismo tribuitis. At Circuncisio, quum fœdus illud gratuitæ salutis per Christum venturum imò etiam eius effectum, id est, iustificationem in Abrahamo non præcesserit, sed aliquot pòst annis sequuta sit, certè fœdus ipsum nō inchoauit, sed Apostolo teste obsignauit: ideóque sic fœdus vocatur, vt addatur idcirco fœdus vocari quia sit fœderis signaculum. Quātò minus verò Baptismus tot post annis Circuncisionis loco introductus, ipsum fœdus inchoauit? Quod si velis noui fœderis exhibitionem à Baptismo inchoatam quò videtur Ieremias cap. 31 respexisse, ergo Cœna Domini 34. post annis sequuta, non fuerit Noui testamenti initium. Quod enim

nim nonnulli veſtrûm Baptiſmi inſtitutionem primam referunt ad miſsionem poſtremam Apoſtolorum, ne refutatione quidem indiget. Et ne obiicias in infantibus ſaltē fœdus inchoari à Baptiſmo ne id quidem ego conceſſero. Aio enim idcirco baptiſari ſanctorum liberos quod ſint in patrum fœdere ex hac formula comprehenſi, Ero Deus tuus ac ſeminis tui: nec minus vos ineptè facere dico quum Iudæorum aut Turcarum infantes inſciis, aut non poſtulantibus parentibus temerè baptiſatis, quàm ſi puræ chartæ ſigillum apponeretis. Audiamus cætera.

Quid alioqui Euchariſtia affert aut præ ſe fert quo Cœnam typicam excellat ſiue quo ad rem ſiue quo ad ſermonem? Certè Chriſtus ſignificantius & expreſſius per agnū aſſum & eius ſanguinem poſtibus illitū repræſentabatur quàm per panē aridum aut vinum purū: & ſpiritualiter pro menſura fidei tā participabatur Chriſti caro in manducatione agni, quàm pro eadem menſura participatur ſpiritualiter in Euchariſtia. Et ſermo Chriſti in ſua Cœna idem eſſe ab aduerſarijs defenditur, atque is quo agni Iudaici Cœna comprehenditur, quoniam in re vtraque aiunt parem eſſe loquutionem,

Reſpondeo tibi verbis ab Auguſtino ſæpe, quod tu non ignoras, inculcatis, *re paria* videlicet fuiſſe veterū Sacramenta cum noſtris, id eſt, rem eandem eodem perceptionis modo, quāuis ſub diuerſis figuris ſacramentaliter, id eſt, minimè vanè aut inaniter ſignificaſſe, ſed pari nequaquam menſura & effectu, niſi quidem per nos ſteterit. Noſtra enim ſunt multò ſignificantiora & efficaciora, qua de re ſuo loco plenius

diſſeram, vt omnes intelligant quàm falſò dicas expreſsius ſignificatam Chriſti participationem in Iudaica Cœna quàm in Chriſtianorum Euchariſtia. In ſumma dico inſulſam eſſe hanc conſequutionem, Res eadem in typica & Domini Cœna datur eodem modo nempe ſpiritali, & pro menſura fidei participanda, ergo nihil amplius datur in Euchariſtia quàm in Iudaica Cœna. Nam & hoc paucis dico quod poſtea plenius, vbi ad diſcrimen iſtorum Sacramentorum ventum erit, Deo fauente, explicabo. Res eadem tradi impari in ſeſe ratione poteſt. Plus enim eſt rem ipſam exiſtentem tradere, quàm ius in rem nondum exiſtentem quanuis certò futuram tribuere, etiamſi interea fructus ex ea re percipias, quam iure tantùm non ipſo facto poſsideas: & idem inſtrumentum quanuis in genere ſimiliter motum, tamen non pari ſemper motu mouetur, ac proinde non pariter ſemper agit. Quod ad ipſum autem dicendi genus attinet, quid obſtat quominus de rebus etiam diuerſiſsimis, nedum κατὰ τὸ πλέον καὶ τὸ ἧττον duntaxat imparibus, eadem dicendi formula diſſeram? Inanes autem illos clamores quos in reliqua huius capitis parte profundis, vt id de quo minimè ambigitur, id eſt Euchariſtiæ dignitatem oſtendas, cur tandem repetierim? per me igitur ad rauim vſque vociféreris licet.

AD CAPVT VIII.

Neque ex verbis Christi quibus Eucharistia instituitur, neque ex inchoatione ac proprietate Noui testamenti euinci retinendum τὸ ῥητὸν in institutionis Eucharistiæ explicatione.

SVSCEPISTI in primis hoc capite demonstrandum quàm multis modis contextum institutionis Eucharistię in Latina translatione corruperimus.

Primam nostram deprauationem in eo ponis, *quòd verba* εὐχαριστεῖν *&* εὐλογεῖν *ex verbis transitiuis reddiderimus absoluta*. Vnde verò de verbo εὐλογεῖν istud coniicis? Num enim illi aliquem casum in Eucharistiæ verbis expressum ademimus? num aliter quàm tu ipse verbum hoc conuertimus? Nam tua hæc est interpretatio, *Cœnantibus illis accepit Iesus panem, & benedixit* (siue *gratias egit) ac fregit deditque* &c. Alteram autem partem sic tu ipse conuertis. *Accipiens calicem gratias egit & dedit illis*, &c. Quis tuus igitur hic pudor est, quum per tuam interpetationem nobis liceat ipsum benedicendi verbum ex priore parte expungere (quòd tamen minimè fecimus) & tu ipse in posteriore expunxeris: quum denique illud tu quoque nullo addito casu expresseris, audere nos tamen accusare quòd illud ex transitiuo absolutũ reddiderimus? Quod si non de ipsa huius vocis in Latinum sermonem conuersione, sed de explicatione conquereris, fateor quidem à nobis vestrum illud magicum consecrationis commentum damnari, sed vt di-

iudicetur an propterea benedictionem ac consecrationem aboleamus, perinde acsi benedictio sacramentalis à communi & vulgata gratiarum actione nihil differret, æquum est vt quum tu sis actor, ego verò reus, ex meis potius quàm ex tuis scriptis statuatur. Mea verò hæc totidem verba sunt in illũ locũ Pauli 1. Cor. 10, 16. τὸ ποτήριον ὃ εὐλογοῦμεν. *Luto εὐλογεῖν idem hîc declarare atque infinitis locis veteris testamenti* קדש, *id est,* ἁγιάζειν καὶ καθιεροῦν *.i. sanctificare & consecrare, quia nimirum recitata & exposita Dei ordinatione, panis & vinum huic vsui sacro destinantur, vt sint veri & naturalis corporis & sanguinis Christi Sacramenta, id est, symbola & tesseræ, & ita quidem vt id quod significatur, verè nobis spiritualiter per fidem participandum offeratur.* Hæc mea verba sunt ex quibus cõstare iam arbitror quo pudore nobis impudentiam & mendacium attribuas. Iam verò quod ad verbum εὐχαριστεῖν attinet, annõ tu quoque conuertis per *Gratias egit?* Ergo absolutè non transitiuè. Nec te pudet id ipsum nobis obiicere, quod agas, & quidem vel inuitus? Nec enim aliter conuertit etiam vester Canon, in alterius partis consecratione. Nos verò etsi Euangelistas sequuti εὐλογεῖν & εὐχαριστεῖν pro eodem sumimus, tamen sic explicari à nobis hanc gratiarum actionem vt à vulgata & communi ciborum sanctificatione discernatur, & ipsam sacramentalem consecrationem includat, quæ cum peculiari Dei collaudatione sit coniuncta: à nobis denique probari illam Oecumenij explicationem ὃ εὐλογοῦμεν, id est, ὃ εὐλογοῦντες κατασκευάζομεν, vt benedicere idem valeat atque cum gra-

tiarum

tiarum actione ad sacramentalem vsum præparare, ne tu quidē nisi impudēter inficiari potes.

Alterum hoc in nobis reprehendis quòd pronomen *Hoc* interpretemur *Hunc panem, omnium* vt inquis, *nostrarum fallaciarū fundamentū.* Quin etiā ais, *sic à nobis Lutheranorū oculos quasi cornicū configi.* Isti certè quos Lutheranos vocas, panem vestro more nusquam ex Domini Cœna excludunt, etiamsi de huius pronominis vi à nobis discrepant. Tibi itaq; cum illis non minus quàm nobiscum certamen est. Sed tu libens nimirum, vt tuam illam non sanè bellam transsubstantiatam Helenam serues, nostris, vt olim Troiani Agamemnonis & Achillis, dissidijs delectaris, quæ te spes (vt spero) tandē fallet. Ad nos autē quod attinet, quoniam te alibi probaturū polliceris *neque textum ita habere* (quod vltrò confitemur) *nec pati scripturas vt ita habere possit,* quum dictū potius à te oportuerit. *Vt ita explicari possit,* age nos in eum locum istam disputationem differamus.

Audiamus iam grande & inexpiabile Bezæ facinus, qui τοῦτο τὸ αἷμά μου vertit, Hoc est sanguis meus, quoniam Lucas τὸ ποτήριον nomen ipsi pronomini τοῦτο adiunctum expressit. Quid tu verò contra? *Si,* inquis, *apud Lucam* τοῦτο *demonstrat* ποτήριον *siue poculum cui affigitur, quare non demonstrabit* αἷμα *siue sanguinem, cui similiter annectitur?* Atqui mi acerrime censor, ne si quidem meam versionem seu interpretationem sequaris, præiudicium attuleris identicæ quam mox statui, enuntiationi. Nec enim adieci apud Matthæum aut Marcum poculi nomen, quia mihi summa

religio fuit contextũ vllo modo violare. Iſta verò ſi tuo ſenſu accipiantur, annon idẽ valent *Hoc.i. Hæc res, eſt ſanguis meꝰ*, &, *Hic eſt*, vel *Ecce ſanguis meus?* Sed heus tu bone vir, cur hîc non valeat quod tute ãtea dixiſti, Euãgeliſtas videlicet mutuas inter ſe operas tradidiſſe? Quod autẽ factũ negabas in Euchariſtiæ inſtitutionis verbis quaſi per ſe penitus perſpicuis, ecce falſum hîc eſſe conuincitur. Proſpiciens enim Spiritus ſanctus fore vt ambigeretur non tã ab hominibus quàm à ſtipitibus, quid per pronomen τοῦτο demonſtraretur (quanuis id ſatis non penitus inſanis liqueret ex eo quod dixerat Chriſtum videlicet poculum manibus ſuis accepiſſe) ipſum antecedẽs ποτήριον expreſsit. Affers hanc alteram quoque in me rationem. *Quum Moſes dicens τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης Hic eſt ſanguis teſtamenti, nihil aliud voluerit indicare, quàm ſanguinem ipſum, qui tamen hyſſopo ceu vaſculo continebatur, cur eodem prorſus ſtilo vtens Chriſtus, exiſtimabitur vaſculum aliquod præter ſanguinem indicaſſe?* Agnoſco Illyrici illius infelicis memoriæ diſcipulum, fortaſsis à vobis quoque ad turbandas Eccleſias conducti: & ſimul agnoſco iuſtũ in te excœcando diuinũ iudiciũ. Obſecro enim, ſi pares ſunt iſtæ formulæ, ea quidẽ quam tu vis ratione: & Moſes nihil niſi illum ipſum ſanguinem in hyſſopo contentum demonſtrauit, quid etiam demonſtrauerit Dominus? nempe ſanguinem ſolum ſuum, in calice cõtentũ. Ergo plurimùm à Moſe diſſentit Chriſtus. Nam ille duntaxat ſignum, Chriſtus rem ipſam ſignificatam duntaxat expreſſerit. At cur ille quidem rem ſignificatam (illum videlicet

Christi fundendum sanguinem, vt author epistolæ ad Hebræos ostēdit, id est, illud ipsum quo fœdus sanciebatur, & quò respicere Israelitas oportuit) sciens præterierit: Christus verò signi quod eo ipso tempore instituebat, nullam fecerit mentionem? Res autem ita habet. Nec Moses nec Christus signum aut rem significatā prætermisit. Nam ille sanguinem fœderis nominans, sacramentum à re communi discernit, & quanuis obscurè (vt sub lege) tamen satis innuit hunc sanguinem quem fundebat, esse alterius nō communis fundendi Sacramentum, quum sanguis ipse taurorum & hircorum conciliare homines Deo nunquam potuerit: Christus verò tum signum demonstrat pronomine τοῦτο, tum rem Sacramenti quū illi sanguinis sui nomen attribuit. Inter Mosis verò dictum & Christi verba illud interest, quòd apud illum vnus sanguis signum est alterius: in Christi verò sententia vinū est sanguinis Sacramentum. Cæterum tertiā quoque rationem profers eiusmodi: *Poculum,* inquis, *pro vase aut vini potione non potest esse nouū Testamentum, neque tessera noui Testamenti quod exigit sanguinē Filij Dei. Ideóque non aliud quàm ipsemet sanguis designatur per poculum.* Respondeo quod vas ipsum dicis neque nouum Testamentum esse, neque tesseram noui testamenti, in eo me tibi assentiri. Quis enim hoc vnquam dixit aut dixerit? sed quod inde concludis planè inficior, nempe nihil hîc præter ipsum sanguinem demonstrari. Etenim si nullum signum hîc est neque rei significatæ ἀνάλογον, nullum est Sacramentum. Quòd si signum hîc aliquod esse

dixeris, quæram nimirum cur nulla sit eius à Christo facta mentio. Denique scito non deesse editum istic exemplar, ac etiam manu scriptum Cypriani apud quem Epist. 63. totidem verbis legatur. *Hoc est sanguis meus*, quomodo vertenda esse græca illa contendo.

Accedo ad tertium accusationis tuæ caput longe grauissimum, nempe *quod in his Lucæ verbis*, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, *ausus sim eum solœcismi accusare, quasi dictum oportuerit* τῷ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνομένῳ: *& contra omnium exemplarium fidem conuerterim. Hoc poculum est nouum testamentum in sanguine meo qui pro vobis effunditur,*

At ego rursum quæro qua conscientia hæc in me scripseris. Fateor me ita (vt tu dicis) conuertisse, sed an textum ipsum Lucæ corrupi, ac non potius testatus τὸ ἐκχυνόμενον in omnibus nostris exemplaribus scribi, &, allatis meis coniecturis, omnia lectori salua & integra reliqui? Hoccíne verò est agere quod librorum corruptores solent? Quid si protulissem codicis cuiusdam manuscripti mei Græcolatini lectionem, adeò vetusti, vt ipsius Irenæi fuisse videri possit? Est autem in monasterio quod Irenæi dicitur Lugduni repertum, in quo totum istud quod apud Lucam de poculo dicitur posteriore loco, non inuenitur. Tibíne verò impium aut blasphemũ nõ videtur dicere in Luca esse solœcophanes aliquod, quũ Hebraicè potius quàm Græcè sacri illi scriptores sæpe loquantur? Oblitúsne es illã duram Hieronymi vocẽ, Paulus solœcismos loquitur? Atqui meæ coniecturæ eò inclinant,

inclinant, vt potius quàm solœcophanes sit à Luca admissum, vel hanc particulam τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον ex alijs Euangelistis insertam esse in Lucæ contextum contendam, vel casum perperam à librarijs, quanuis consentiant exemplaria, mutatum. Illius coniecturæ hanc rationem habui, quòd apud Paulum, qui probabiliter putatur hunc ex Luca locum totum desumpsisse, illa particula tota omittitur: quæ ratio maximi est momenti, quanuis à te negligatur. Cur enim Apostolus hoc præterijsset? & vel vnica oratio Dominica qualis in veteribus codicibus apud Lucam legebatur, ostendit multa ex Euangelistis fuisse (nulla tamen sensus iniuria) interiecta, quæ probabile tamen est ex albo libri in ipsum contextum irrepsisse. Adieci alterius scripturæ nempe τῷ ἐκχυνομένῳ testem locupletissimum Basilium cui τὰ ἠθικὰ attribuuntur, qua in re quum me dicis aut falli, aut impudentissimè fallere, audeo multò verius dicere, te potius omnem pudorem exuisse. *Non enim*, inquis, *Basilius sic asserit legi in Euangelio, sed textus Euangelici textum explanat.* Audi acerrime censor, Aio te vel Basilij locum non inspexisse (extat autem in Ethicis ὅρῳ κα.) vel omnium hominum in hac mei criminatione impudentiam superare, quum in toto illo libello, exceptis quæstionibus ad quas singulis definitionibus ex mero Dei verbo respondetur, ne vocula quidem nedum explicatio aliqua ipsius Basilii, vel scriptoris illius, quicunque tandem fuerit, inueniatur. Negas? librum saltem inspice vt te tui pudeat. Cur verò sit solœcophanes si recepta lectio

ſeruetur, idcirco dixi, quod τὸ ποτήριον ſiue pro ipſo vaſe, ſiue pro vino intus contento dici non poſſit pro nobis effuſum. *Imò*, inquis, *poculum effuſum pro nobis denotat ſanguinem qui in poculo pro nobis effunditur.* Saltem verò potius infuſum dixiſſes. Quin enim hoc dicatur de illo ipſo ſanguine pro nobis in cruce fuſo, ambigi à ſanis hominibus non poteſt, à te fortaſſe poteſt: qui tot locis & momentis creari ſanguinem propriè acceptum cenſes, quot locis illa veſtra ſacra peragitis. Nam ſic quoque Cyprianum de veraciſſimo corpore Chriſti verbū Creādi fateor vſurpare, ſed ſenſu à tua tranſſubſtātiatione mult diuerſo. Sed dic, quæſo, bona fide, ſi iam tum in illo poculo ipſamet illius ſanguinis materia & ſubſtantia continebatur, certè intra venas ipſius Chriſti nō erat. Bis itaque fuerit effuſus, ac proinde bis paſſus Chriſtus, ſemel in inſtitutione Euchariſtiæ, ac denuò poſtridie in cruce: & hic certè infuſum potius quàm effuſum dicere debuiſti. Denique ponamus id veriſſimum eſſe quod tu ais, potio, in quā, illa fuerit ille ipſe ſanguis. Igitur pro *Hoc poculum* ſubſtituamus, *Hic ſanguis* quid erit abſurdius hac ratione *Hic ſanguis eſt nouum teſtamentum in ſanguine meo?* niſi vis fortaſſe repetitum eſſe antecedens pro referente pronomine, ex Hebræorum idiotiſmo. Et rurſum quid ineptius eſt quàm Teſtamentum propriè & ſine tropo dici velle teſtatoris ſanguinem, aut id quo fœdus ſanciatur? Nec enim ignoras Hieronymo in Epiſtolam ad Galat. magis placere pacti ſeu fœderis nomen.

Accedis poſtea ad vocem ipſam τοῦ ποτηρίου, quam *ineptè dicis à Caluino & à me pro vaſculo ac-*

cipi, vt inducendæ metonymiæ rimam inueniamus, & trāſſubſtantiationem magis ineptam reddamus, quaſi vaſculum aſſeramus in ſanguinem conuerti: quum tamen nemo neſciat τὸ ποτήριον Græcè, & poculū Latinè, tam potum complecti quàm vaſculum, quamobrem etiam Paulus & Lucas ne erraremus, addūt. Quod pro vobis effunditur, ſicut etiam Ioan. 18, 11. eadem vox accipitur

Atqui (quod obiter hîc dictum ſit) rurſus hîc te oſtendis codicem non inſpexiſſe. Neque enim apud Paulum iſtud poſtremū inuenies. Sed hoc eſt duntaxat ἁμάρτημα μνημονικόν. Ad rem autem ipſam quod attinet, non ita certè ineptijmus vt tu ſomnias. Nuſquam enim diximus τὸ ποτήριον hîc accipi pro vaſculo per ſe. Sed hoc diximus & dicimus, cogi vos ad alterutrum iſtorū duorum, nempe vel tranſſubſtantiatum ipſum poculum dicere, vel per metonymiam continēs pro contento accipere. Nam vt in omnes partes te conuertas, & omnes Grammaticos conſulas, nunquam probaueris τὸ ποτήριον Græcè, ſiue poculum Latinè (quæ nomina ſunt περιεκτικὰ) rem contentam propriè ſignificare. Nec rurſum vnquam euades extremæ peruicaciæ crimen, ſi cōtenderis potionem poculo contentam, quæcunque tandem illa ſit, vel fœdus ipſum, vel confœderationis actum, vt ita loquar, declarare. Si hoc non agnoſcis, age, nega etiam Solem meridie nondum exortum.

Poſtremò, inquis, *Beza contra morem ſuum abſtinuit ab exprimendis articulis ne cogeretur fateri quòd ex emphaſi & excellentia denotata, verū Chriſti corpus, & verus ſanguis demonſtretur.* Quaſi

verò aliud in hoc myſterio corpus, quàm illud ipſum traditũ pro nobis, aut aliũ ſanguinẽ quàm illum ipſum pro nobis effuſum ponere mihi vnquam in mentem venerit. Sed tu nimirum excludi putas à nobis quicquid eo loco non eſt ſitum vbi nos verſamur. Sed quod ad articulos attinet, ſi illos non expreſſiſſe flagitium eſt, quis eſt potius quàm veſtri Canonis interpres accuſandus? Quanquam hîc rurſum in manifeſta calumnia deprehenderis. Sum enim interpretatus ἡ καινὴ διαθήκη Nouum illud teſtamentum, vt tu ipſe alibi agnoſcis, nempe vt à vetere nouum iſtud appoſito articulo Euangeliſtam diſtinguere voluiſſe oſtenderem, quod cur in corporis vel ſanguinis vocibus facerem cauſam nullam iuſtam habui, vt iampridẽ improbo illi Illyrico reſpondi, ex quo mirum eſt excerpere te iſtas rãcidas calumnias, quàm culpa carere maluiſſe.

Et hactenus, inquis, *de corruptelis illatis Euangeliſtarum textui*, &c. At tu (ſi placet) nunc audi quæ tibi ſic obiiciam vt illa negare nullo modo poſsis. Dico igitur veſtri illius Canonis authorem, à cuius ſyllabis pendere miſeras tot hominum mentes iubetis, hæc addidiſſe Euangeliſtarum textui & literæ in priore parte, *Eleuatis oculis in cœlum ad te Deum Patrem ſuum omnipotentẽ.* Et iterum duorum iſtorum,

Gratias agens benedixit Et

ex hoc omnes. In altera verò parte,

Hunc præclarum calicem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas.

& æterni teſtamenti myſterium fidei.

vt taceam de vocabulo μοῦ, id eſt, *Meus* in *Mei* conuerſa

conuersa qua de re vester Bielus valde laborans tandem in hanc vocem erumpit, *Magis videtur*, inquit, *quòd forma præfata verborum quàm seruat Ecclesia, fuit forma tradita à Domino, quàm alia posita in Euangelijs, quæ post scripta sunt & narrata secundum diuersitatem traditionum & translationum*: NEQVE IPSI EVANGELISTAE IN FORMA CONVENIVNT. Aut igitur (boni magistri nostri) istum vt hæreticum damnate, aut nos nihil istorum ausos absoluite, aut tantam in singulis voculis vim verborũ vrgere, aut denique tantum per omnia Euangelistarum in verbis institutionis consensum (nã alioqui summam in re ipsa consentionem esse minimè dubitamus) iactare desinite.

Postea polliceris te de verborum significatione & re ipsa dicturũ ac imprimis quæris quid detur. *Si consulas*, inquis, *sensus externos, non poterunt aliud respondere, quàm dedisse Christum discipulis suis panem & vinum: Sed non est actio muta, & declarauit Christus disertis verbis mentem suam his verbis, accipite, edite, Hoc est corpus meũ, quod pro vobis datur.* Idem probas postea *à communi hominũ de verborũ significatione iudicio, & scripturarum communi loquendi vsu, & Christi apud Ioannem facto promisso de carne sua in esum præbenda.*

Quorsum autem aut aduersum quos ista? nempe aduersus eos qui verum & vnicum illud Christi corpus negarent nobis in Cœna tradi, ex quo numero quum tu ipse Caluinum expungas, vt qui minimè ferat eos qui dicãt figuram tantùm corporis à Christo nobis in Cœna dari, tũ quidem certè præuaricaris *Verum*, inquis, *nec dici-*

tur, *Hæc est efficacia sola, aut fructus, aut quid aliud corporis mei, vt valeat Caluini opinio.* Quasi verò centies millies hoc non sit à nobis inculcatum, causarum ordine prius oportere nos cum ipso Christo vnum fieri, siue Christum ipsum participare, quàm ex ipso quæ ipsi vt subiecto insunt, id est, omnia ad salutem necessaria, hauriamus. Tu verò sicut Sophistam decuit, quęstiones permisces. Aliud enim est quærere. Quid detur, quàm quomodo detur: item quod datur, quo obiecto percipiendum detur. Dari nobis reuera verum illud corpus traditum pro nobis, Christo id asserenti planè credimus, sed dari quomodo panis & vinum res naturales & reipsa situ loci præsentes (nimirum in manus) consueuerunt, aut ore corporis percipi, id verò inficiamur Id enim merè spirituali cælestique modo fieri, & mentis non ventris opus esse illam perceptionē dicimus. Negamus etiam idcirco nos Christo vel per verbum simplex, vel per Sacramenta incorporari, vt realiter corporum substantiæ sese mutuò coniungentes, non mysticum sed monstrosissimum corpus reale conflent, sed vt vitæ succum cum cæteris donis ex Christo hauriamus. De his igitur quæstionibus controuersis, non de illa prima (de qua quantùm intelligere possum inter nos conuenit) laborare te oportuit. Falsum est ergo, vna saltem ex parte quod dicis, *primam inter nos esse controuersiam quodnam suum corpus Christus à se tradi intellexerit, & in qua re ipsum nobis porrexerit.* Nā etiamsi dicimus corpus non nisi sacramentali metonymia de pane illo dici, ac proinde id quod in manus datur quum

quum dicitur corpus non esse illud ipsum reale corpus, sed ipsius duntaxat realis corporis Sacramentum: tamen non consequitur ita nos insanire, vt plura corpora Christo tribuamus. Quod si vnicum est Christi corpus, vt certè est, cuius amentiæ quæso fuerit, quod Christi corpus nobis in Cœna detur disceptare? per illa quoque *in qua re* si signorum duntaxat externorum adhibitionē, & per verbum *porrigendi* spiritualem ipsam præbitionem intelligis, rursum tibi assentimur. Sin verò externam in manus vel in os traditionem corporis intra ipsa signa contenti sic significas, hac in re planè à te dissentimus.

Subiicis *quadruplici significatione legi Christi corpus in scripturis: primùm pro corpore naturali nato de Maria virgine: deinde pro corpore mystico siue fidelium cœtu: tertio pro veritate Euangelij antiquis vmbris respondente. Adde quartum,* inquis, *si placet, pro qualitate & proprietate corporis Dominici: aut gratia & merito ab eodē corpore effluēte, quæ significatio licet naturalis corporis significatione includatur, attamen eam per me liceat distinguere. Eo sensu Apostolus negat iam cognosci Christum secundum carnem: eôdem plerisque videtur apud Ioannem commēdari cibus & esus carnis Dominicæ.*

Imò plenius multò & enucleatius corporis appellationem distinguimus. Nam corpus illud naturale interdum declarat totam humanam naturam à verbo assumptam: interdum alteram tantùm eius partem, corpoream videlicet ab anima distinctam: interdum etiam huius corporeæ partis alteram seorsum à sanguine, cogita-

tione seiunctam, quæ significationes etiam Carnis voci tribuuntur. Est autem nominatim obseruanda vltima illa significatio ad, refellendum vestræ concomitantiæ commentum, quo sacrilegium illud ingens, ereptam videlicet populo alteram Eucharistiæ partem, obtegere consueuistis. Sed & in ea significatione quam quartam cōstituis plurimùm peccas. Primùm in eo quòd qualitatem & proprietatem corporis Domini eandem facis, deinde quòd hæc eadem esse vis atque gratiam & meritum ex Christi carne effluens, itémque quòd vtranque hanc significationem dicis naturali corporis acceptione includi. Nam quod ad primum istorum attinet, si indefinitè qualitas corporis naturalis est eiusdem proprietas, efficietur mutatione qualitatis corpus exuere corporis naturam, quum sua proprietate quæuis natura constituatur. Neque hoc temerè dico. Nam hoc tuum figmentum eò spectat, vt corpus illud naturale doceas corpus esse non desinere, etiamsi proprietas corporis, id est, loci circunscriptio ei adimatur: quò etiam illum Pauli locum detorques, quòd Christum amplius non cognouerimus secundū carnem. At nos qualitates accidentales, tū naturales & inseparabiles tū per peccatū (peccato tamē excepto) inuectas à proprietatib9 distinguimus. Illas enim in Christo nostro capite per Resurrectionem & Assensionem in statum infinitè excellentiorē commutatas, alteras prorsus abolitas, istas in æternū retentas dicimus. Deinde qua tandē ratione, quæso, gratiam & merita & quæ ex ipso Christo dona haurimus. cum illa siue proprietate siue qualitate

litate cõfuderis? & rursum ἀσύστατα loqueris quũ corpus naturale dicis hęc intra se includere, quũ tamen existimes hæc posse absque ipsius corporis perceptione percipi, sicuti non negas plerisq; videri accipiendum carnis esum & sanguinis potum apud Ioannem. Nos igitur hanc significationem facimus quintam, & à prima quidem distinguimus vt ab antecedente consequens, nunquam autem separamus. Sed videamus quomodo hęc in nos contorqueas. *Sacramentarij* (inquis, quam vocem libenter amplectimur) *ad funditus abolendam Eucharistiam & resistendum Dei verbo expresso, in duobus peccant.* Super his conuitijs Deus inter te & nos iudicet. *Nam quum in Cœna aiũt Edere corp⁹ Christi nihil aliud esse quàm Christo vniri per fidem & fieri membrum corporis eius, tum corpus capiant oportet pro mystico & non naturali.* Imò te oportet mentis compotẽ non fuisse, quum hæc in nos scribere te non puderet. Etenim qui sentiunt ex esu & spirituali apprehensione ipsius Christi pendere corporis mystici Christi constitutionẽ, siue fideles edendo Christi corpus, euadere corpus Christi mysticum, quomodo dici possunt sentire corpus Christi quod edunt, illud ipsum esse quod ex illo esu efficitur? Deinde Edere Christi corpus nõ dicim⁹ idem esse atque vniri Christo, sed ita significari sacramentali loquutione, fideles ritè vtentes panis & vini illius esu, sibi Christum magis ac magis adiungere, vt fiant os ex ossibus eius & caro ex carne eius. Aliud autem est ipsa actio, quàm quod illam consequitur. Sed alterum errorem audiamus. *Rursum*, inquis, *quum verba*

Christi de Cœna explicant, nouum significatum nusquam in scripturis repertum imponunt corpori Christi, & suadent pro figura siue pro Sacramẽto & signo corporis accipi: quum nusquam in Scripturis corpus Christi absolutè positum occurrat nisi pro substantiali & naturali. Respondeo rursum, quum panis ille dicitur à nobis esse symbolum corporis Christi siue sacramentaliter esse corpus Christi non aliud corpus à nobis quàm illud verum & naturale intelligi: neque hîc controuerti quódnam corpus dicatur esse panis, sed quo sensu potius ille dicatur esse verum illud corpus, reipsa videlicet & ipsa panis existentia, aut substantia panis in substantiam corporis transmutata, an verò sacramentaliter duntaxat, siue propter vsum sacramentalem, sicut res naturales ad res prorsus alias quàm natura & substanstantia ipsarum ferat, significandas, ex pacto siue institutione Dei vel hominum, accommodãtur. Sic exempli gratia, vox illa *Agnus* propriè animal illud quadrupes & lanigerum declarans, si ad Christum significandum adhibeatur, vt si dixero Pauli vestigia sequutus & agnum paschatis intelligens. *Agnus paschatis erat Christus*, neque in Agno subiecto, neque in Christo attributo vlla fuerit significationis mutatio: sed Agnus ille verus non fictitius, non reali sed sacramẽtali attributione Christus ille verus fuisse intelligetur. Hinc apud veteres Theologos non duplex vnius Christi corpus, sed duplex erit istius vocis *Corpus* acceptio: vna videlicet qua in sese cõsideratur naturale illud & essentiale corpus

p⁹ quod ℘ nobis in cruce pependit: altera verò quatenus relatè illud ipſum ſpectatur, ſiue quatenus de pane illo dicitur, velut quum corpus Chriſti creari, in terrã cadere, conſumi dicitur, ſicut ex Patrũ penè omnium diſertis verbis ſuo loco demonſtrabitur. Ac ne longius abeam, quũ veſter Lombardus contẽdit in Euchariſtia corpus eſſe & rem Sacramenti & ſignum, id eſt, & rem ſignificatam & rem ſignificantem, etiamſi (perperam id quidem ac prorſus ineptè) velitis eſſe corpus ſui ipſius ſignum, tamen agnoſcere cogimini quod hîc in nobis reprehendis, nempe Corpus quoque pro ſigno in Euchariſtia intelligi. Nec te, quæſo, iſtarum ineptiarum vnquã pudebit? Nam ne id quidẽ quod tu ais nuſquam corpus Chriſti abſolutè poſitũ niſi pro naturali Chriſti corpore ſumi ſi *Abſolutè* & *Relatè* abs te opponuntur, in nos dicitur. Sed & iſta quàm abſurdè ſcribis? *panem quidẽ ſæpe inueniri pro Chriſti corpore, vt in illis Ieremiæ verbis, Mittamus panem in lignum eius, & ſæpe apud Ioannem: ſed nuſquam legi corpus Chriſti pro pane.* Nam (vt omittã illam nõ literalem ſed allegoricam loci Ieremiæ interpretationem, planè indignam quæ à te reponeretur quanuis à veteribus non vno loco ſit inculcata) quoties panis dicitur corpus, annon toties corpus dicitur panis, ſi identicæ ſunt illæ enuntiationes, quales omnes illas eſſe vultis? Imò etiam in attributione ſacramentali, quanuis non identica, ſicut ſigno attribuitur (teſtibus Theodorito & Auguſtino) rei ſignificatæ nomen: ita quoque reciprocè rei ſigni-

ficatę tribuitur ſigni nomen vt tam dicere liceat *Chriſtus erat illa petra, Chriſtus erat Paſcha, Chriſtus eſt ille panis* quàm *petra erat Chriſtus, Paſcha erat Chriſtus, Panis ille eſt Chriſti corpus.*

Vrges poſtea illam adiunctionem. *Quod pro vobis datur,* & *qui pro vobis effunditur*, vt doceas de vero & naturali corpore & ſanguine accipiēda inſtitutionis verba. Concedo, ſed ita vt ſacramentaliter attribuantur, quam attributionem antea oſtēdi nullam in rē ipſam quæ attribuitur mutationem inuehere.

Magnos poſtea clamores excitas de articulis à me prętermiſsis, quod ex Illyrrici fœtida cloaca hauſiſti. Velles igitur, ſicuti me apud Lucam & Paulum conuertiſſe fateris. *Hoc poculum eſt nouum illud Teſtamentum*, ita etiam me interpretatum eſſe *Hoc eſt corpus illud meum*, & *Hic eſt meus ille ſanguis*;

At enim ſi articuli hoc loco non exprimi ſine tanto piaculo non potuerunt, cur non potius illum veſtrum ſanctiſsimum interpretem à Conciliabulo Tridentino, cæteris expunctis, comprobatum flagellas? imò cur in veſtrum illum ſacratiſsimum Canonem non inſurgis? Res autem ita habet. Articulos credidi & adhuc credo non ſemper neceſſariò exprimendos excellentiæ ſignificandæ cauſa, & idcirco non vbique expreſsi: quod ad διάκρισιν autem attinet, nunquam facilè prætermiſi: ideóque non imprudens (vt tu calumniaris) neque quòd ad noſtram hæreſim non faceret (vt tu conuitiaris) articulum adiunctum Teſtamenti vocabulo expreſsi apud Lucam & Paulum, ſed vt vnum te-

ſtamentum

ſtamentum ab altero ſic diſcerni indicarē: quod in alteris illis de corpore & ſanguine enuntiationibus neceſſe non fuit, quoniam ſufficit ad diſcrimen ſignificandum illa adiunctio, *Quod pro vobis datur*, & *Qui pro vobis effunditur*, tantùm abeſt vt iſtarum adiunctionum vim & pondus non animaduerterim. Quæ verò ſubiicis de articulis quoties pronominibus demonſtrantibus ſubiiciuntur, vt ſic euincas per τῦτο non poſſe aliud demonſtratū videri quàm hoc ipſum corpus, ita ridiculum eſt vt ne refutatione quidem egeat quam tamen ſi quis requirat, ex noſtra aduerſus impurum illum Illyricum apologia petat licebit. Denique vt ſemel de hoc tranſigā, quum ex articulorum expreſſione effici velis non poſſe corporis vocem aliter quàm de vero illo corpore pro nobis tradito intelligi, habes reum confitentem, at non tamen erroris conuictum, niſi ſi tutemet in eodem verſaris errore.

Sed hæc tua conſequutio falſiſsima eſt, *Si proprium corpus ſignificatur, orationem quoque iſtam, Hoc eſt corpus meum, propriam eſſe ac minimè tranſlatitiam.*

Quid enim obſtat quominus in eiuſmodi enuntiationibus non modo attributum ſed etiā ſubiectum, nedum eorum alterum, propria natiuáq; ſignificatione accipiatur, & tamē tranſlatitia ſit oratio, qua vnum de altero dicitur? Neq; enim ex attributi duntaxat aut ſubiecti aut alterius iſtorum ſignificatione, ſed etiam ex ipſa attributionis natura, diiudicandum eſt, totáne ipſa enuntiatio figuratè ſit an propriè accipienda. Sumamus ſi videtur hoc exemplum. *petra illa*

erat Christus. Hîc dico petram propriè significare rupem illam naturalem, siue naturalem fluuium inde profluentem, Christi autem appellatione non aliũ quàm ipsummet Christũ nobis in Eucharistia propositũ declarari, quũ idem illorũ potus fuerit qui noster. Dicitur tamen non substãtialiter sed typicè Christus naturalis de petra naturali, quũ teipso iudice petra nõ sit transsubstãtiata, petra verò & Christ⁹ sint disparata, vt vnũ ꝓpriè de altero dici nequeat. Sic Circuncisio realis est reale fœdus, sed sacramẽtaliter significans. i. quia fœderis realis signũ est. Sic Christus ipsemet erat illud ipsum Pascha, sed sacramẽtali significatu nõ propriè. Sic verus Christi sanguis dicitur de vero vino, sed sacramẽtali metonymia. Denique tam frequentes hæ loquutiones translatitiæ quàm alteræ propriæ occurrunt.

Ex hoc etiam liquet quàm impudenter & inscienter in nos torqueas quod in Marcionẽ scribit Tertullianus. Verba Tertulliani hæc sunt integra nec decurtata, sicut à te versutè proferuntur. *Christus acceptum panem & distributum discipulis corpus suum illud fecit, dicendo Hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei. Figura autem non fuisset, nisi veritatis fuisset corpus. Cæterum* (id est, Tertulliani idiotismo, quoniam) *vacua res quod est phantasma, figuram capere non posset.* Confutat hîc eruditissimus sed obscuris argutiis plenus scriptor, delirium Marcionis, non verum sed phantasticum siue imaginarium corpus Christi asserentis: & sic argumentatur. Panis ille quem Dominus corporis sui figuram effecit, dicens, hoc est corpus meum, figura est corporis. Ergo corpus Christi verum est corpus, non ima-

ginarium, Nam figura nulla esse queat rei merè imaginariæ. Et ne regerere posset Marcion voluisse Christum figuram visibilem & verè corpoream imaginario & non existenti corpori illi suo affingere, excipit Tertullianus. Si propterea Christus panē corpus sibi finxit, quia corpus carebat veritate, ergo panē debuit tradere pro nobis. Faciebat enim ad vanitatē Marcionis vt panis crucifigeretur. Id est plurimū faceret ad cōmentū Marcionis stabiliendū, vt spectrū illud in cruce potissimū panis substātia tegeretur, ac sic panis traderetur & crucifigeretur ꝑ nobis. Subiicit deniq; Tertullianus hæretico iā cōuicto insultans, *Cur autem panem corpus suum appellat, & non magis peponem quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens veterem fuisse figuram?* Nam pepones, prouerbiali dicendi genere, dicuntur vecordes & stolidi, etiam apud Homerum. Dicit ergo irridens Marcionem Tertullianus, tam potuisse peponis quàm panis figuram Christum illi corpori suo phantastico affingere, quod fuisset ipsi Marcionis ingenio conuenientius. Addit demū in eo quòd panem potius, quàm aliud aliquid delegerit vt corpus suum figuraret, impleuisse Deum quod iam olim prædixerat per Ieremiam quo tamen testimonio (quod sine tanti viri contumelia dixerim) planè abutitur. Hæc igitur ille, quæ quum in nos citares, quis te non animaduertat iusto Dei iudicio fuisse excæcatum? Nam vt hæc argumenta sibi constent, primùm oportet panem manere panem, quoniam alioqui retorto argumento dixisset Marcion, non esse panem sed mera accidētia qui panis esse videbatur

Deinde corpus audis exponi corporis veri figurã quum pani attribuitur in his ipsis verbis, Hoc est corpus meum, contra id quod paulò antè dicebas in Scripturis non inueniri. Audis etiam veritatem corporis eo astrui quòd vera & substantiali figura repræsentetur, vt sublata panis substantia efficiatur corporis quoq; veritatem in Sacramento destrui. Et quinam, obsecro, palàm Marcionisant? Annon vos qui panis substantiam, solis manentibussine subiecto accidentibus, in nihilum redigi & in corpus non quantum transmutari somniatis? & ad tegendum realis σαρκοφαγίας horrorem, accidentibus panis & vini tegi quasi figura & ve-lamento reale Christi corpus docetis? quod delirium ne Marcion quidem ille præstigiator, opinor, toleraſſet. Sed illud planè omnem impudentiam superat quòd pro verbis Tertulliani quibus contendit quod propheticè prædixerat Ieremias, panem dicens in lignum mittendum, reipsa impletum quum Christus iam crucifigendus & Eucharistiã instituens corpori suo nomen panis inderet: pro verbis, inquã, illis Tertulliani perspicuis (quibus non panem in verum corpus mutatum, sed è contrario corpori suo nouam panis appellationem inditam significat quoniam panis sit corporis illius figura seu Sacramentum) substituis, *intelligens figuras præteryſſe* quo nihil dici minus ad Tertulliani consilium appositè potuit.

Pergis postea &, inquis, *Allusit Christus ad veteres hostias quæ reuera ad edendum tradebantur sicuti reuera offerebantur: quamobrem significatur tam verè exhiberi Christi corpus ad esum, quàm verè pro*

rè pro nobis est oblatum. Item, *in mensa sacrificiorum eadem caro reuera apponebatur in esum, quæ offerebatur in sacrificium. Ergo idem Christi corpus tam verè præbetur à Christo in edulium, quàm est sacrificatum in cruce.* Concedimus hæc omnia, nec magis nobis prodesse crucifixam quidẽ, sed spiritualiter & fide non comesam carnem Domini dicimus, quàm appositas dapes quibus tamen non vescaris: neque de carnis magis quàm de signorum panis & vini veritate, & licet spirituali, vera tamen perceptione dubitamus. Sed quemadmodum aliud est cibus significãs ideóque corporis sensibus præbitus, quàm cibus significatus, ideóque menti & fidei porrectus, idcirco illorum quidem corporalem, istius verò spiritualem præsentiæ, dationis, & receptionis modum per fidem statuimus: sic ferente & ipsa rerum ac signorum corporalium natura & corporis Christi veritate, fideíque analogia & spirituali sacramentalis ritus fine.

Reponis postea nobis rancidum hoc argumẽtum. *Si omnia ferè vocabula contenta in Cœnæ historia propriè & de externis actionibus à vobis ipsis accipiuntur, vt panis, vinũ, accepit, fregit, dedit, accipite, comedite, bibite: cur quæ sunt potissima, idest, ipsa demõstratio rei quæ traditur, à suo genuino significatu transferetur?* Quæro ego verò primùm cur particula ferè à te adiiciatur. Certè si verũ fateri sustines, hoc adiecisti ꝓpter verbũ *fregit*, qđ vel inuitus cogeris fateri, ex proprietate panis ad corpus sic translatũ, vt tamẽ ipsummet nõ frangatur. ne sitis scilicet illis ipsis carnificibꝰ Christi immaniores. Atqui ne sic quidẽ elabimini. Nam præ-

terquam quod accidentia diuidi nisi ipsius substantiæ subiectæ ratione non possunt, dic, quæso vtrũ minus conuenit carni Christi, an in aliquot frusta diuidi, an verò minutatim infixis etiam (vt vester Nicolaus loquitur) ipsi carni reali realiter dentibus, sub dentium mola comminui? quod scelus vt vitaret ὄος ille συλλογιζόμενος, cuius stercora tu studiosè collecta nũc depascere velle videris, maluit solidum corpus vorari. Nec vos istorum saltem deliriorum vnquã pudebit? Sed ad rem. In Sacramentis aliud videri, aliud intelligi negare non potes Signum quoq; fatearis oportet illud esse quod sensibus externis obiectum facit vt aliud quàm quod natura est in mentem veniat. Hoc, inquam, est discrimen specificum, quo omnia signa etiam Sacramenta, à rebus significatis differunt. Túne verò corporis & animi actiones confuderis? Quod hîc autem videtur, certè oculis videtur: quod autem intelligitur, mente intelligitur. Quid si verò vtrique actioni significandæ vnum & idem verbum adhibeam? Nam & videre oculus & animus quoq; dicitur, sed ille quidem propriè, hic verò translatitiè. At quod de vno sensu de cæteris quoque eadem ratione dici vsque adeò consueuit, vt vix vsitatior sit propria, quàm translatitia significatio. Nam & gustare, & olfacere, & accipere & pungi dicitur animus. Quid si igitur, inquam (vt in hac narratione factum est) vno eodémque verbo & id quod corpore geritur, & id quod mente intellectũ apprehẽditur significaro? nempe propriè simul & translatitiè diuerso respectu, eandem vocem vsurpauero. Sic igitur concludo.

Quum

Quum vt ſua Sacramentis conſtet ratio, etiamſi duæ res extantes præbeantur, tamen earum vna corporis ſenſibus, altera menti fide præditæ obiiciatur, inſtitutionis verba ita cõcepta ſint vt vnis iiſdémque vocibus præcipuè corporeis rebus conuenientibus cuiuſmodi ſunt Frangere Dare, Accipere, Comedere, Bibere, vtrunque declaretur, illud quoque neceſſariò conſequi, vt eædem voces, quum ad ſigna in ſenſus incurrẽtia & corpoream actionem referuntur, propriè intelligantur: quum autem ad res ſignificatas & fidei actionem accommodantur, tranſlatitiè accipiantur. Cur verò vnis & iiſdem vocibus rebus corporeis conuenientibus, intellectuale etiam arcanum illud ſignificetur, cauſa duplex eſt. Vna quòd Sacramenta corporea idcirco ſint inſtituta vt à corporeis ad ſpiritualia, ſic natura noſtra ferẽte, aſſurgamus. Sic enim etiam inuiſibilia Dei in rebus aſpectabilibus ordinario modo docemur contemplari, & ipſi Philoſophi docẽt prius in phantaſia eſſe oportere quæ intellectu percipimus. Altera cauſa eſt (vt inquit Theodoretus) quòd iſta cõmutatione vocũ, docemur nobis eſſe res illas corporeas Sacramentorum vſui dicatas, & ſacramentales actiones contemplandas, non vt res naturales, ſed quaſi res illas ipſas ſpirituales, quarũ veluti ſenſibus ipſis præſentium conſpectu fruamur,

Eadem ratione refellitur veſtrum illud ἄλυτον ſcilicet argumentum quod tam verboſè exponis *Mutua eſt inter Dationem & Receptionem conuenientia. Datio illa facta eſt Chriſti manibus in os & manus diſcipulorum, Ergo & receptio.* Quod

autẽ fecit Christus faciunt & nunc sacerdotes. Sanè ita est. Itaque vt dantur signa corpori, sic corpore recipiũtur, & vt mẽti dantur res significatæ ita mente fidei percipiuntur. Sed signorũ dationem cum diuersæ rei receptione tum demũ iure comparaueris, quum id quod videtur, & id quod intelligitur in Sacramentis, rem vnam & eandem esse euiceris, id est, falsum esse, aliud in Sacramentis videri, aliud intelligi. Rides ista fateor, sed quæ quò magis ridebis, eò sanè magis te deridendum propinabis.

Expendamus autem & tuum istud. *Quum negetis Christum vobis amplius polliceri quàm verbis institutionis contineatur, & Cœna ipsa non plus eroget quàm constituentis verba testentur: si ipsa tantùm metaphoricum aut metonymicum Christi corpus siue nihil aliud quàm veri & naturalis corporis Sacramentum & signum enuntiant, nihil amplius ex Cœna reportatis.*

Respondeo corpus attributione metonymica (nam metaphoræ commentum tuum est) pani attributum, nõ esse aliud quàm verum illud corpus, quoniam attributio nihil in re ipsa variat quæ attribuitur. Respondeo & istud, quum Sacramenta minimè inania sint spectacula aut nuda μνημόσυνα, sed (quod ad Deum quidem promittentem attinet) nunquam signum absque re significata præbeatur, ineptissimam esse consequutionem quam nectis. Dico postremò vos eos esse ex quorum Cœna nihil reportetur. Accidẽtia enim sine subiecto, & corpus quantitatis expers, quid aliud sunt quàm renatum Marcionis phantasma?

Progrederis

Progrederis deinceps ad alteram vocabuli Teſtamenti ſignificationem pro pacto ſeu fœdere, ex qua etiam conuincere nos ſtudes violati diuini pacti, niſi reipſa ore comedi corpus ipſum Domini & bibi eius ſanguinem fateamur, ac primùm ſic definis illud fœdus de quo agitur vt dicas *eſſe pactum quod Deus contraxit cum hominibus vt ipſe promiſſa faciat, hi verò debitam præſtent eius mandatis obedientiam,* ex illis Exodi verbis, *Omnia quæcunque fecit Dominus faciemus & erimus obedientes.* Nos verò didicimus præſertim ex Paulo, duplex eſſe pactum Dei cum hominibus, Vnum legale qđ eſt ad mortẽ, vt pote quod conditionem contineat impoſſibilem præſtandę legis quàm perfectiſsimè. alterũ Euangelij quo gratis in Chriſto reconciliati ſeruamur: Hoc autem fœdus partim vetus dicitur, ſub quo videlicet Patres in Chriſtum venturum & obſcurè adumbratum reſpicientes ſeruabantur: partim nouum appellatur, in quo nobis Chriſtus verè exhibitus, reipſa præſtitis quæ ad reconciliationem noſtram requirebantur, fide amplectendus præbetur. At tu contrà neque vetus neque nouum iſtud, ſed legale nobis pactum definis. Vtriuſque autem fœderis tum legalis ad mortẽ, tum alterius ad vitam, teſſera fuit diuerſis reſpectibus lex cæremonialis, vtpote quæ & chirographum fuerit mortis, & Chriſtum ſimul cum omnibus ipſius beneficiis veteri populo adumbrarit. Sic igitur de vtroque illo fœdere ſentire & loqui ex Dei verbo didicimus. Quoniam autem inter vetera Sacramenta tibi viſum eſt tria ſeligere, nempe ſanguinem, agnum paſcha-

lem & victimam illam fœderatam cuius sanguine partim altare partim populum Moses aspersit, age videamus quàm bellè ad tua illa, id est, ad oris esum ac potum, illa traducas. *Vetus testamentum*, inquis, *requisiuit verum sanguinem præsentem, Ergo itidem ad noui confectionem in Cœna verum & præsentem sanguinẽ adhibere necesse fuit.* Respondeo vt veterum Sacramentorum cum nostris comparatio (cuius ob causam illa vocantur ἀντίτυπα) ritè fiat, oportere signa cum signis non cum re per nostra Sacramenta significata comparare. Nam & illa vetera & nostra re paria imò eadem sunt, vtpote quæ, teste Apostolo 1. Corinth. 10. totáque ad Hebræos Epistola, eundem Christum, illa quidem venturum adumbrarint, ista verò exhibitum ostendant. Itaque re non possunt nisi κατάτι inter se conferri. Est igitur ista consentanea consequutio vestram illam panis & vini destructionem planè iugulans. Verus præsens sanguis adhibitus est in vetere fœdere sanciẽdo, sanguinis videlicet Christi symbolum, & Cœnæ Domini ἀντίτυπον. Ergo verũ quoq; vinũ præsens adhiberi Cœnæ oportet, eiusdẽ veri sanguinis Christi effusi Sacramẽtum illi ἀντιτύπῳ correspondens. Sic cataclysmi typũ cum nostri Baptismi aqua Petrus, sic Paulus maris transitũ cum Baptismi nostri ritu, Mannam cum illo pane quem frangimus, petrã fluuium effundentem, cum poculo ex quo bibimus confert, vt signis diuersa, quæ tamen re sint eadem esca & idem potus. Viden' igitur quàm ineptè veteris Sacramenti symbolum cum re noui Sacramenti conferas? Quid si hoc ipsum in te liberet

beret retorquere? Sicut ſanguis ille pecuinus erat veri illius Chriſti ſanguinis verum Sacramẽtum, quanuis reipſa minimè cum ſanguine pecuino realiter ſed fide tantùm præſentis, necdũ in rerum natura extantis: ita etiam quum myſterium re prorſus idem in Euchariſtia celebretur, vinũ nunc eſſe veri illius ſanguinis, nunc quidẽ in rerũ natura exiſtentis, ſed tamẽ ſola itidẽ fide efficaciſſimè præſentis, Sacramentũ? Sed & in eo valde falleris aut fallis, quòd vel ſanguine Chriſti vetus fœdus ſancitũ putes neceſſe eſt (vt ſanè fuit) vel inanes fuiſſe figuras patribus inſtitutas arbitreris, quaſi ipſis patribus nihil ſed nobis duntaxat Chriſtũ repręſentarint. Id autẽ ſentire non potes quin patres aut regno Dei excludas, aut abſq; Chriſti ipſiuſmet cõmunione ſeruatos conſtituas, quod vtrunq; nefariũ eſſe arbitror.

Alterum argumentum à victimarum oblatione ſimul & eſu ſumis, vt concludas *quemadmodum in veteris teſtamenti ſanctione pars ſanguinis Deo fuit oblata, pars in populum ſparſa, & agni paſchalis pars ſanguinis applicabatur ædium poſtibus, agnus autem ipſe primùm Deo immolatus & oblatus populo edendus exhibebatur: ſic decuiſſe in nouo teſtamento fœderalem victimam, id eſt, Chriſtum partim offerri Deo, & partim populo, vt mutua fieret promiſſio, obſignatio, & obligatio. Idcirco ſanguinem Chriſti realiter externo ritu crucis exhiberi neceſſe fuiſſe, ac proinde externo quoque ritu Cœnæ eiuſmodi ſanguinem tam verè populo præberi quàm fuit oblatus Deo.*

Reſpondeo rurſum hîc à te vt in ſuperiore collatione peccari in eo quòd antitypum vetus

non cum nouo typo correſpondente, ſed cum re per vtrunque ſignificata non rectè comparas Fuit igitur primùm antitypi & noſtri Sacramenti talis ſic inſtituenda collatio vt omnia ad amuſſim quadrarent, Sicut victima Chriſtum adumbrans Deo prius immolata poſtea à populo edebatur: ſic panem quo Chriſti corpus pro nobis in ara crucis mactatum & Deo Patri oblatũ repræſentatur, à nobis edi ex ipſius Chriſti inſtitutione oportet. Item ſicut fœderalis illius victimæ ſanguine verum ſanguinem illum Chriſti adumbrante partim altare aſpergebatur, partim etiam populus: ſic vinum illud verum illum ſanguinem Chriſti, quo pro nobis aram crucis aſperſit, à nobis ex eius inſtituto bibi oportet. Deinde vtrumque tum antitypum vetus, tum Sacramentum noſtrum nouum cum ipſa re & veritate ſic fuit comparandum. Sicut in veteris fœderis obſignatione victima iugulata offerebatur Deo à ſacerdote, quo ritu vera illa Chriſti in ara crucis ab ipſomet facienda oblatio animis credentium repræſentabatur: ſic panis illius fractio & vini illius effuſio, factam illam à Chriſto cruentam in ara crucis oblationẽ quaſi oculis noſtris ſubiicit. Item vt illi ſub vetere fœdere, victimæ fœderalis ſanguine exterius aſperſi, & agni carnem edentes, ſimul ſpiritualiter per fidem intus Chriſti venturi & paſſuri fiebant participes: ita & nos ſub nouo fœdere quod eſt veteris impletio, panem illum ritè edentes, veri illius Chriſti corporis pro nobis oblati, & vinum illud ritè bibentes, veri illius pro nobis effuſi ſanguinis per eundem ſpiritum eandémq;

démque fidem participes simus. Nihil ergo te ista comparatio ad corpoream illam & Cyclopicam σαρκοφαγίαν statuendam iuuat, quæ neque sub vetere neq; sub nouo fœdere locum habuit, sed spiritualem illam Christi κοινωνίαν qua & illi seruati sunt & nos seruamur, mirificè illustrat. Imò etiam eadem planè vestram illam detestandam & sacrilegam audaciam coarguit, qua sublato poculi vsu non minus in Deum & Ecclesiā peccastis, quàm si sanguinis aspersionem sustulisset Moses aut ipsius successores in cuius enim aspersionis locum (ad quam etiam alludit Petrus secundæ Epistolæ initio) vini potio est à Christo omnibus mandata. Bibite enim, inquit, ex eo omnes, Christo iam tum scelus illud, quod multis postea seculis ausi estis, prædicente, ac simul etiam sic ostendente, eandem quidem fidem & eundem Christum patrum olim fuisse, & nostram nunc esse. (vidit enim Abraham diem Domini & gauisus est: & eandem escam ederunt & eundem potum biberunt, nec fuit vnquam extra Christi κοινωνίαν salus) sed tantò tamen significantiora, expressiora, efficaciora esse Sacramenta exhibiti quàm venturi Christi quantò plus est intus etiam rigari quàm foris aspergi. En inuictum tuum argumentum quo nos conuictos fuisse gloriaris.

Disputas postea contra nos quòd dicamus *nouum fœdus non in Cœna, sed in ipso crucis patibulo conflatum* (sic enim loqueris) *quum sine sanguinis effusione non potuerit coalescere.*

In hac autem quam nobis tribuis sentētia rursum vel sciēs fallis, vel imprudens falleris. Dici-

mus enim fœdus illud reconciliationis inter Deum & homines per Christum vēturum, mox post peccatum fuisse cum Adamo initū,& deinceps cum Abrahamo, Isaaco, & Iacobo expressius renouatum, cuius Sacramenta varia & multiplicia fuerunt, re cum nostris eadem vt signis diuersa: Patrū autē illorum spiritui ac fidei præsentem fuisse tum Christum ipsum, tum quæcunque pro nobis suo tempore erat impleturus, ac proinde quod ad ius attinet, fuisse illos tū ipsi Christo nasciturо insitos, tum reipsa in eo iustificatos sanctificatos, & seruatos. Hoc idem fœdus (in eo tamen diuersum quòd Patribus venturus Christus prænuntiabatur nobis verò Christus præsens exhibitus est) dicimus primùm Iudæis Iohannis Baptistæ ministerio, quasi tubæ præconio, promulgatum: deinde reipsa per os ipsiusmet Christi cum iisdem Iudæis primò initū, ac eiusdem fœderis tesseras ac obsignationes duas ab eo institutas, Baptismum & Eucharistiā: cuius etiā fœderis conditiones ipse mox in cruce reali sui sacrificio impleuerit. Apostolos deniq; duo humano generi fœdus istud promulgasse, quod itidē veri ipsorū successores quotidie addita illis Sacramentorū obsignatione, faciunt. At tibi, homini scilicet acutissimo, idem valent Fœdus inire, Sācire, Eius sigillum instituere, Ipsum denique obsignare, quæ inscitia certè pudenda est. Sed illa etiā multò est apertior, quòd quum rectè sentias sanguinem Christi illud ipsum esse in cuius effusione fœdus ipsum positum est, tu tamen sanguini, id est ei rei cuius interuentu facta est fœderalis illa reconci-

conciliatio, tribui posse putas absque tropo ipsius fœderis nomē. Atqui res ipsa clamat aliud esse natiua significatione sanguinem fœderis (sicut Moses loquitur de vetere signo, de re ipsa verò Matthæus & Marcus) quàm fœdus in sanguine, quod à Luca & Apostolo nonnisi per tropum tribui illi vino potuit. Neque negamus igitur vetus fœdus à Mose per aspersionem illius sanguinis symbolici, neque per Cœnam semel institutam & celebratam nouum obsignatum: sed hæc non magis ad Cyclopicam tuam manducationem facere dicimus, quàm veritatē ad statuendum mendacium.

Cuiusmodi verò hic clamor est, & in quos tandem hæc tela dirigis? *Quum à Mose figurarum parēte in promulgatione veteris testamenti sanguis propriè sit vocatus, quis à Christo figurarum illustratore, sanguinem positum cogitabit pro sanguinis figura, in noui testamenti compositione, quod figurarum nebulas dispellit?*

Nemo certè. Quis enim nostrûm alio quàm verissimo Christi sanguine nos reconciliatos: quis poculum quod benedicimus alterius quàm dominici illius pro nobis effusi sanguinis κοινωνίαν esse dixit? Non de hoc igitur agitur, nō hoc, inquā, quæritur. Sed an signū in rem significatā essentialiter transmutetur, illud ipsum est quod non prius probabis, quàm tenebras conciliaris cum luce. Quantò igitur rectius sic in te hoc ipsum telum retorsero? Si propriè sanguinem vocauit in vetere Sacramento Moses sacri noui poculi ἀντίτυπον, propriè quoque Christus, in Eucharistiæ mysterij institutione panis & vini

nomen acceperit, quod illi ἀντιτύπῳ ex aduerso respondet. Denique aliud esse memineris figuras veteris fœderis illustrare, quàm omnem figurarũ vsum ex Ecclesia abolere: quem errorẽ vt alios plurimos & maximos si tueri pergis, quid superest nisi vt pro eo quòd septem nobis Sacramenta imò infinita pro duobus quoties libuit, obtruditis, nulla esse Ecclesiæ Sacramenta dicas, vel ipse tibi manifestè contradicas?

Aliud tuum est istud argumentum. *Fœdera & Sacramenta ad confirmandas promissiones oculis subijciuntur, ergo non internis & spiritalibus beneficijs, sed externis notis, ritib⁹ & veluti sigillis ac rebus illa celebrari oportet.* Probas antecedens ab absurdo, *quoniã alioqui nemo indignus fuisset vnquã circuncisus vel baptizatus si spirituali actione credendo perfecta illa fuisset, aut nunc Baptismus perficeretur & tamẽ illis externis actionibus fœdus inibatur non autẽ internis propriè, quũ tales nullæ fuerint in paruulis, nec fuerint vnquã necessariæ nisi in adultis, ad fœderis fructum & finẽ adipiscendũ.* Et sic tandem cõcludis. *Ergo quũ in Cœna sanguis sit qui testetur in terra corã hominibus de fœdere Filij Dei, vt aqua in Baptismo? sanguis, inquam, sit tessera qua contrahitur fœdus: oportet ipsum exterius adhiberi & conferri in terra coram hominibus, vt prius contingatur, ac per ipsum fœdus confirmetur, quàm fructus fœderis spiritualiter percipiatur: nec rectè Caluinus* (hunc enim facis huius sententiæ authorem) *quod postremo loco aduenit post confirmatum fœdus primo loco adfert ad constituendum fœdus.*

Antequam autem ad hæc tria ordine respondeam, quid de hac re tota sentiamus explicari necesse

necesse est, vt ineptiæ simul & calumniæ tuæ omnibus pateant. Hæc igitur vt Verbo Dei prorsus consentanea docemus.

Christũ esse illum vnicũ in quo, ex gratuito fœdere, iustificati & sanctificati seruamur, ad quę duo capita reuocamus præcipua quæ in Christo adipiscimur beneficia.

Eos demum fieri beneficiorum illorum participes qui Christum ipsum obtinuerint.

Vnicum esse Christi apprehendendi instrumentum, Fidem.

Hanc fidem gratis creari in nobis per Spiritum sanctum, veram illius causam efficientem.

Sicut verbum prædicatum foris per hominẽ intus per Spiritus sancti gratiã audiendo, creatur fides: sic eandem in nobis foueri eôdẽ verbo Sacramẽtis, quæ proinde ritè sumpta sicut Christũ ipsum sic etiã eius beneficia in nobis obsignent.

Hæc Sacramenta duabus partibus constare nempe rebus in externos sensus incurrentibus, quas signa vocamus (cuiusmodi sunt præcipuè illa materiata, vt Aqua in Baptismo, panis & vinum in Cœna Domini) & re significata interna & intellectui soli obiecta, quam vocamus Rem Sacramenti, quoties Sacramenti vox angustiore significatione pro sacris illis signis accipitur. Hæc autem res significata est Christus ipse, cum omnibus beneficijs quæ ex ipso depromuntur,

Rem istam Sacramentorum à suo effecto distingui, id est, Christum ipsum & quæ in ipso & cum ipso nobis offeruntur, ab ipsa eorum perceptione: quod aliud quiddam sit Percipere aliquid & Rei perceptæ fructibus frui, quàm sit i-

pſa res quæ percipitur, & fructus qui inde percipiuntur.

His poſitis quæ prius quàm illis argumentis vtereris à te ſubuerti oportuit (ſubuertes autem nunquam) quod ad tuarum rationum baſin attinet, prorſus aſſentior fœdera celebrari oportere notis rebúſque viſibilibus. Ideóque veſtram tranſſubſtantiationem, qua notæ illæ réſque viſibiles in chimæras transformantur, prorſus abominamur. Sed ſi exiſtimas excludi res internas, & (vt planius quàm tu ex animi tui ſenſu loquar) merè intellectui obiectas eo quòd Sacramenta notis externis celebrentur, & quaſi ſigillo conſtabiliantur, in eo monſtroſam tuam inſcitiam patefacis. Nec enim eſſent Sacramenta ſi ſignis, notis & rebus duntaxat ob oculos poſitis conſtarent, teſte ſaltem Auguſtino, ſignum definiente quod exterius obiectum, faciat vt aliud in mentem veniat.

Quod autem adijcis, *ſi ſolis internis perficiuntur neminem vnquam indignum fuiſſe circunciſum aut baptiſatum*, calumnioſè in nos dicitur, qui nunquam Sacramentorum vſum diximus ſola vel ſignorum vel rei ſignificatę receptione perfici, ſed è contrario, quæ Deus coniunxiſſet non poſſe legitimè ſeparari: atque adeò ſacramentalem perceptionē, id eſt, in qua ſigna illa viſibilia verbo adiuncta ſunt, longè maioris (niſi per nos ſteterit) efficaciæ eſſe docemus, quàm vbi ſimplex verbi auditus proponitur.

Sed hoc quidem verum eſt nos tueri ex Dei verbo, idem nos in ſimplici verbo atque in Sacramentis fide percipere, ac proinde extra Sacramenta

cramenta quoque Christum percipi: quemadmodum contra & verbum auribus audiri, & Sacramenta sumi possunt ad iudicium, absque illa re eâdem quæ & simplici verbo & Sacramentis nobis proponitur. Sed hoc ne tantillum quidem te iuuat. Illud verò quod subiicis de paruulis olim circuncisis, & nunc baptisatis, quibuscum fœdus nihilominus fuerit initum & confirmatum externis ritibus, quanuis internis actionibus puta notitia, assensu, fide caruerint, quoniam proculdubio sic abs te ponitur vt operis operati dogma illud non minus impiũ, quàm ridiculum stabilias, penitus quoque detestamur neque tamen negamus (illo etiam posito infantes dum baptisantur fide prorsus carere) fœdus in illis obsignari, sed alia prorsus ratione quàm tu sentias: qua de re quoque quum voles inter nos disceptabitur. Nunc autem, obsecro, quid tandem tibi in mentem venit vt quæstione de Eucharistia omissa, quam ne tu quidem paruulis dandam censueris, ad paruulorum Circuncisionem & Baptismum fueris delapsus? Mirum hoc certè in eo qui non ferat de Eucharistia aliunde quàm ex ipsis vnis institutionis verbis quæri. Accedo ad totius tui argumenti conclusionem qua nihil ineptius fingi potuit, etiamsi tibi priora omnia concederem. Vis enim sanguinem ipsum Christi esse illam fœderis tesseram testificantem in terris vt aquam in Baptismo, id est, ineptissimè & inscientissimè signum Baptismi cum re significata Eucharistiæ comparas. Vis loquar apertius? Nego sanguinem Christi esse Sacramentum siue signum fœderis, sed esse di-

co illud quod per tesseram, signum, figuram, Notam, Symbolum, Sacramentum, σφραγῖδα, (per illud vinum videlicet) significatur. Scio fore vt hîc nobis obiicias illum Iohannis locum de tribus in terra testibus, itémque de Sacramentis quæ ex Christi latere defluxerint, quod vtrunq; vt verissimum amplector, & turpiter abs te ad probandum tuum delirium dico detorqueri. Negas? De hoc igitur inter nos queritor, vt & de eo si libet quod magister ille vester dicit carnẽ Christi esse simul rem & Sacramentum: At tu interea ne illud pro concesso assumito, aut te sophistam agere confitetor. Sed illud miror qua fronte scribere ausus fueris *oportere sanguinem ipsum Christi in terra exterius adhiberi, conferri, contingi* (nam extra contactum nulla est vobis vera rei ipsius κοινωνία) *priusquàm fœdus per ipsum confirmetur*. Nam si hoc verum est, quo tandem loco vestri Laici statuentur, quos à calicis potu prohibetis? Scilicet ad carnis & sanguinis concomitantiam refugies. Sed quum in institutionis verbis corpus seorsim à sanguine, & sanguis à corpore discernatur, cui sanæ mentis homini persuadebis vel temerè hoc factum, vel corpus pro carne & sanguine, aut sanguinem pro sanguine & carne citra tropum accipi posse?

Inculcas & illud iam antea refutatum, *Sunt ista reciproca vt qualis sit datio, talis sit acceptio*. Ergo, inquam, talis quoque fractio, quod tamẽ dicere (vt opinor) non ausis. Et certè omnes ritus sacramentales verbis institutionis declarati, cuiusmodi est Præbitio, Fractio, Effusio, Comestio, Potatio, similiter omnino inter se accipiãtur

tur oportet, vt qualis eſt vna ſit & altera: ſed ex eo minimè conſequitur ſimiliter illa de ſignis & de rebus ſignificatis intelligi. Nam quum ſigna externis ſenſibus, res autem ſignificatæ fidei & menti obiiciantur, in illis quidem corporeæ & externæ natiua ſignificatione verborum, in his verò incorporeæ & internæ actiones intelligantur oportet: tranſlatione videlicet facta à corporeis ſenſibus ad animum, vt vſitatè ſolemus, quum videre quoque & capere, & guſtare, & audire, & pungi animus dicatur.

Quæris rurſum, *quum eâdem forma Moſes & Chriſtus dixerint, Hic eſt ſanguis teſtamenti, quare apud Moſen ſanguis de externo vero ſanguine accipiatur, in Chriſti verbis verò nequaquam.* Reſpondi antea & iterũ reſpondeo, & à Moſe & à Chriſto verum ſanguinem demonſtratum, ſed Moſen quidem ſignum externum ſuo tempori accommodatum, nempe ſanguinem pecuinum, viſibilem, & externis ſenſibus oblatum, demonſtraſſe ita vt rem ſignificatam, id eſt, ſanguinem ipſum Chriſti, ſoli fidei præſentem, vt ferebat legis pædagogia, innueret potius quàm indicaret: Chriſtum verò, vt antiquitatum illuminatorem (ſicut loquitur alicubi Tertullianus) clarè tum ſignum (id eſt poculum externis ſenſibus propoſitum) tum rem menti ſignificatam, non corpori (nempe ſanguinem illum ſuum verum) expreſſiſſe.

Iterùm eâdem oberrans chorda ſic colligis, *Si populo, ſecundum Caluinum, ſatis fuit ſpiritualiter ſanguinẽ Chriſti applicari, ſatis etiam fuiſſet ipſum ſpiritualiter offerri Deo*

Reſpondeo ſpiritualem perceptionem quam dicimus vnicam eſſe apprehendendi ſiue nobis applicandi Chriſti rationem, minimè excludere Sacramentalis & externæ acceptionis vſum qua fides ipſa & animus noſter ad ſuam illam actionem exerendam commouetur, ſicut externis ſenſibus obiecta facultates illorũ excitant. Reſpondeo & illud *Spiritualiter & reipſa* non rectè abs te opponi, quaſi ſpiritualiter idem valeat atque ſola quadam vana imaginatione. Itaque ne patrum quidem, qui ſolo animo & vnica fide diem Domini nondum reipſa exortum viderũt, inanis fuit illa ſpiritualis applicatio: vt qui eandẽ eſcam ediſſe & eundẽ potũ bibiſſe dicantur. Multò verò minus id dici de fide Apoſtolorum & noſtra poteſt, quæ in rem ipſam extantem ſic fertur, vt non magis reipſa nata & crucifixa ſit illa caro, quàm nunc credentibus reipſa cõmunicatur. Sed vt illa ſcilicet, ſic etiam iſta ſenſibus externis patêre velles, quod fieri nec poteſt nec debet, quoniam vt vera eſſet corporis Chriſti paſſio, exterius quoque fieri illam neceſſe fuit: at tu vera ſit & ipſius Chriſti & eius perpeſſionum applicatio, nequaquam id requiri, non modò ex eo liquet quòd & merè ſpirituale eſt hoc myſterium, & ſpiritualis vitæ cauſa inſtitutum. ac proinde ſpirituali ratione, fide videlicet fieri oportet: verumetiam ex eo quòd alioqui quoties corporali actione & ore ipſo Chriſtum à vobis edi cenſetis, toties illum quoque non ſola ſpirituali commemoratione (quam certum eſt vetuſtiores patres nomine incruentæ oblationis intellexiſſe) ſed etiam

crucifigi

crucifigi & patri reipſa offerri oporteret. Fuerit enim omnibus modis ἀντίστροφος cōſequutio corporalis oblationis ad corporalem eſum, & corporalis eſus ad corporalem oblationē. Quod ſi excipias illud ipſum eſſe quod dicitis, nempe vt corporaliter quotidie reipſa editur Chriſtus, ſic quoque corporaliter illum in Miſſalico veſtro ſacrificio patri reipſa offerri, ſed oblatione incruenta, id eſt abſque interueniente paſſionis repetitione, nihil dixeris. Etenim vt in oblationis cruentæ argumento maneamus (quam vnam realem eſſe certum eſt) ſi eius recordatio & commemoratio ſpiritualis per fidem perinde ſufficit acſi vel coram oculis noſtris paſſus eſſet realiter Chriſtus, aut iterū quotidie reipſa cruci affixus ſeſe patri repetito ſacrificio offerret, ſi, inquam, ſpiritualiter pati Chriſtum nunc ſatis eſt, cur non & ſpiritualiter comedi, id eſt, ſola fide applicari ſatis eſt? Nam ne paſſum quidem Chriſtū ſed paſſurū comederunt Apoſtoli, ſpiritualiter id quidem nec multo aliter quàm patres quanuis mox paſſurum: & vt illa conſequutio inter realem oblationem & manducationem ſibi prorſus conſtaret, neque paſſurum neque paſſum, ſed patientem adhuc Chriſtum comedi oportet. Nam neque futura neque præterita paſſio corporaliter adeſt, ſed ſola animi fidelis contemplatione. Chriſti autem carnis in ſeſe, id eſt, abſque ipſius paſsione conſiderata perceptio, ſiue illā corpoream ſiue ſpiritualem facias, nullius prorſus eſt momenti.

Pudet me verò in eo quod ſequitur confutādo operam ponere. Comparas nouum fœderis

ſanguinem cum victimarum veterum ſanguine, quaſi ſub vetere fœdere nulla fuerit peccatorũ remiſsio. Itaque non fuerint ſeruati patres, quũ tamen beatificationem tot ante Chriſtum ſeculis definierit Dauid peccatorum remiſsione. Concedo igitur non fuiſſe expiata peccata ſanguine hircorum. Sic neque ipſa nos ſacramentalis aqua abluit, ſed ſanguis agni vnici tollentis peccata mundi: neque panis ille aut vinum illud (multò minus veſtræ Chimæricæ ſpecies) nobis vitam conferunt. Sed re certè paria fuiſſe illorũ & noſtra Sacramenta, aut inania ſpectra fuiſſe dicas oportet. Quid igitur? nempe eodem ſanguine, ſub diuerſis Symbolis licet impari expreſſione & efficacitate, in eodem Christo & illi potiti ſunt & nos potimur: venturo quidem illi & ſolo iure, nos verò exhibito & de facto quod aiunt. Rurſum ergo inſcitè ſignum vetus non cum ſigno nouo, vt oportuit, ſed cum re vtriuſque Sacramenti comparas: neq; verò nos ipſius Chriſti ſanguinis reali in cruce effuſione præſtitum nobis fœdus nouum diffitemur quod patribus erat promiſſum. Sed quod dicis *Chriſti ſanguinem in Cœna fuiſſe exteriori actione & Deo & hominibus oblatum* tale eſt vt nihil ineptius dici poſsit. Nam (vt de oblationis voce taceam quæ ἀκύρως prorſus hominibus abs te tribuitur) aut Chriſtum quoque facis idololatram qui hominibus & Deo ſacrificarit, aut Chriſtus non vnica, vt ait Apoſtolus, ſed duplici oblatione ſuiipſius nos redemerit, vna videlicet in Cœna, altera in cruce. Eſt autem illud perbellum ſanè commentum quod homo peracutus excogitaſti

vt abſur-

vt absurdum illud vitares: *quòd videlicet vnica tamen fuerit oblatio, quoniam sicut Moses vnica oblatione partem sanguinis in crateras instillauit, parte verò altare aspergebat, ita Christus partem sui sanguinis in calicem miserit, partem in cruce profuderit.* Itaque si tibi credimus, aut penè exanguis ab illa sacra Cœna surrexerit Christus, aut realiter potatum à discipulis suis sanguinem resumpserit, quem partim in horto, partim inter carnificum manus rursum cum reliquo effuderit. Sed quid de carne ipsa dices, bone vir? num partem quoque illius pro panis substâtia substituit, partem verò reliquam in cruce obtulit? & quis istius quæso, sanguinis substantiam partim à discipulis realiter potati, partim realiter à carnificibus profusi, resumpsit, vt rursum realiter toties biberetur? Nec vos vnquam, rogo, istarum ineptiarum pudebit quibus Christiana mysteria deridenda propinatis?

Exagitamur abs te postea miris modis *quòd Matthæi & Marci verba Hic est sanguis meus* (Nam Bezæ scilicet interpretationem antea vt falsam conuicisti) *ex illis Lucæ & Pauli verbis Hoc est nouum testamentum in sanguine meo interpretanda censeamus.* Magnum scilicet piaculum, velle scripturam ex scriptura interpretari, quod tamen tu ipse facis. Vis enim in summa. *Euangelistas mutuas sibi operas tradere, & quod Matthæus & Marcus subobscurius indicant, à Luca & Paulo illustrari: & contrà quod illi apertè dixerant, ab his vt satis perspicuè dictum, omitti. Clarè igitur illos quid detur expressisse, obscurè verò significasse dari ineundi testamenti causa: istos contrà clarius docuisse*

quid eo corpore & sanguine fiat, quando & vbi istud nouum testamentum ineatur. Atqui in huius tuæ repetitionis capite quarto, vt perspicuitatē verborū institutionis Eucharistiæ summam demonstrares, negabas Euangelistas mutuas hîc sibi operas tradere sicut facere in obscurè dictis solerent: quum nunc tamen fatearis in hac Cœnæ narratione alias ab alijs particulas adscribi, quæ ab alijs prorsus omittantur, atque ita alium aliā particulā vel immutare vel clarius explicare. Sed age hoc tibi detur quiduis cōminiscenti, vt esse perpetuò tot deliriorū memor nō possis.

Sed in hac varietate, inquis, *discors hæc concordia non officit veritati, imò magnum affert adiumentum, Nam si aliter fuissent intelligenda quæ omnes* (id est duo) *Euangelistæ retinent immutata, Lucas & Paulus in illo studio variandi detexissent latentē obscuritatem aut tropum.* Illud quidem concedo. Quis enim nisi planè blasphemus, Spiritum sanctum dicat repugnantia loquutum: imò cur scripturæ locos inter se ad diiudicandas falsas interpretationes vestras comparamus, nisi vt ex fidei analogia & sententiarum congruentia falsitatem vestrā redarguamus? Sed istā tuā consequutionē. quis ferat? *Quædam Matthæi & Marci in Cœnæ narratione Lucas & Paulus non declarant, qui tamen obscuritatem quorundam aliorum dictorum illustrarunt, Ergo illa κατὰ τὸ ῥητὸν absque vllo tropo accipienda sunt.* Quid si enim excipiam, idcirco hæc non esse ab his declarata quòd tropus prorsus esset perspicuus, imò quòd sacramentaliter de Sacramentis loqui sit maximè propriè & dilucidissimè loqui? Iam autem videamus *an Lucas*

illud

illud Matthæi & Marci, Hoc est sanguis meus noui testamenti, his verbis Hoc poculum est nouum testamentum in sanguine meo sit interpretatus. Hoc quidem negas *Vis enim de re diuersa Lucam diuersissimo sensu loquutum. Illos enim de eo quod datur, id est, de ipso sanguine loquutos, Lucam verò quid agatur, quando & vbi ineatur istud testamentum.* Sed vt hæc omnia tibi concedam, quid hoc ad institutam quæstionem, Síntne verba illa per sacramentalem vulgatam metonymiam an natiua significatione accipienda? Nam siue rem eandem illi, siue diuersa diuersis verbis explicarunt, tam potest vtrinque tropus quàm proprietas defendi. Ineptissimè igitur concludis. Sed ad rem, Tu vis apud Matthæum & Marcum pronomine τοῦτο demonstrari quod dabatur. Volo & ego. Sed tu solum Christi sanguinem & quidem eiusdem Christi manibus in discipulorum manus datum, ego vinum quidem illud in poculo contentum Christi manu traditum dico, naturali & corporali modo in discipulorum manus: rem autem significatam, id est, verum sanguinem iamiam pro nobis fundendum à Spiritu Christi simul traditum discipulorum menti, spiritualiter, fide participandum. Apud Lucam & Paulum autem contendis *per τοῦτο τὸ ποτήριον pronuntiari hac potionis ceremonia & ritu nouum illud testamentum per sanguinem verum Christi institui.* Ergo nomine poculi, si tibi credimus, non vas ipsum, non vinum in eo contentum, non sanguis ipse Christi, sed ipsa bibendi actio significabitur, de quibus singulis videamus. Omnes illos Euangelistas inficiari non potes vno con-

ſenſu dicere Chriſtum ante benedictionem accepiſſe, ac deinceps dediſſe τὸ ποτήριον. Num verò ſic ineptus fueris vt non vaſculum ipſum, ſed bibendi actionem aut ritum ab eo acceptum dicas? Quod ſi vas accepit, certè & *Vas* ipſum porrexit, vt illa tua regula quam nobis antea præſcripſiſti, hîc quoque valeat. Tam enim verum eſt quod manibus tenebat Chriſtus, id quoque præbuiſſe diſcipulis, quàm verum eſt quod præbuit Chriſtus, fuiſſe à diſcipulis acceptum. Perridicula igitur eſt hæc tua commentitia diuerſitas, & vt obtineat tua interpretatio, poculum ipſum momento oportuerit in bibendi actionem noua & tuæ quoque factioni inaudita μεταμορφώσει tranſſubſtantiatum. Fateor tamen quanuis ipſummet propriè poculum Chriſtus & acceperit & diſcipulis porrexerit, non tamen ad ipſum vaſculum ſed ad liquorem ſacramentalẽ in eo comprehenſum diſcipulos propriè attendere iuſſiſſe. Nec enim Sacramentum eſt poculum ipſum, ſed vinum eo contentum. Sed hoc neque cauſam tuam vel tantillum iuuat, neque ſine metonymia continentis pro contento dici potuit, neque vllam eſſentiæ tranſmutationem requirit. Imò tranſmutata illius liquoris eſſentia, nihil ſupereſſe dico quod habeat ſigni rationem. Iam verò ſanguinem ipſum quaſi in poculo contentum (vt antea velle videbaris) à Chriſto demonſtratum fuiſſe per pronomen τοῦτο ex Lucæ verbis nunquam niſi ineptiſsimè collegeris, vt antea probaui. Quid enim fuerit hac oratione abſurdius aut certè inuſitatius? *Hic ſanguis eſt nouum teſtamentum per meum ſanguinem.* Denique

nique quum ſubiicit Apoſtolus, *Et ex poculo illo bibat* quæſo an vocem poculi poteris de ipſa bibendi actione intelligere, aut aliter in hac periodo, quàm in ipſa inſtitutione exponere? Sed age, ponamus veram eſſe tuam interpretationẽ & perinde loquutos fuiſſe Lucam ac Paulum ac ſi ſcripſiſſet, *Hic potionis ritus eſt nouum teſtamentum per meum ſanguinem*, quæ ſtultitia eſt nullũ hîc tropum in ipſa attributione agnoſcere? Nam (vt prætercam quod toties iam dixi, non tunc primùm inſtitutum, non etiam propriè tunc primùm initum fœdus, ſed eius ſigillum nouum inſtitutum eſt & vſurpatum) quis fœderis ipſius nomen propriè competere dixerit aut ſigillo ipſi, aut eius appenſioni, aut ipſi ritui, qui pactis conuentis adhibetur? Concludo igitur apud illos omnes nomine τοῦ ποτηρίου in illa hiſtoria ſignificari vas ipſum vini liquore plenum à Chriſto acceptum, diſcipulíſque porrectum: non tamen vt in poculum attenderent, ſed vt ad id animos ac fidem conuerterent quod illis in poculo porrigebat: ad vinum illud videlicet, non iam vinum commune corpori in hac vita fouendo deſtinatum, ſed Vinum, verum veri illius pro nobis effuſi ſanguinis Sacramentum, nouíque illius vitæ æternæ teſtamenti animis noſtris obſignandi ſigillum.

Sequitur vobis ſyllabarum & dictionum enumeratoribus planè conueniens diſputatio, *Matthæúſne & Marcus an Lucas & Paulus formalia* (vt tu loqueris) *Chriſti verba ſint eloquuti, quum ſemel duntaxat nec diuerſis modis loquutum eſſe Chriſtum credibile ſit:* Et concludis tandem

Lucam & Paulum pro verborum Christi explanatoribus habendos in altera, id est, posteriore, institutionis parte. Nobis verò etsi religio est à verbis institutionis discedere, multò sanè maior quàm vobis qui in vestro Canone (vt antè dixi) nequaquam hoc seruastis: tamen nequaquam ita vt vobis syllabæ & voces videntur numerandæ, quasi & eas ipsas totidẽ voces enuntiarit Christus, & in totidem præscriptorum verborum enuntiatione mysterium istud sit positum. Clamitabis nimirum magnum hoc esse facinus, atque nõ modò nos obiurgabis quod institutionẽ Cœnæ ex Paulo potius quàm aliis recitemus (cui accusationi suo loco respondebimus) sed etiam illud impudẽtissimum mendacium inculcabis, *nihil magis cupere nos quàm hominum animos ab institutionis verbis auocare.* Sed quo sæpius hoc repetes, eo maiori te crimine coram Deo ac sanæ mentis hominibus alligabis. Vin' igitur Euangelistas siue in hac siue in alia narratione historica non summam sermonum Christi sed illa ipsa totidem Christi verba religione quadam certa expressisse? Dic ergo nullam habuisse concionem Christum quæ vel dodrantẽ horæ durarit. Quod si in hac saltem narratione hoc ab eis tam præcisè obseruatum censes (quum tamen maioris esse momenti constet dogmata ipsa quàm sigilla fidei) age quomodo Matthæum cum Marco, aut vtrunque cum Luca conferens, ab omissionis culpa illos liberabis? Nam hic plura & alia quàm ille vterq;, & Marcus rursum plura & aliud quiddam dicit quàm Matthæus. Res autem ita se habet. Vetustas hic

mos fuit

mos fuit vetustis scriptoribus, præsertim sacris, imò etiam profanis historias scribentibus, vt eos ipsos quorum dicta & facta narrant, loquentes introducerent δραματικῷ quodam dicendi genere: in quo etsi nonnulla inesse verisimile est quæ totidem verbis illi dixerint, attamen certum est scriptoribus fuisse propositum summam rerum dictarum perscribere, non autem verba præscripta numerare, nisi fortassis ita peculiarem ob causam factum legatur, vt in decalogo certum est euenisse quod sua veluti manu tabulis consignauit Dominus, ac in legibus fortasse plurimis. Hinc quoque factum non dubito vt Euangelistę sacræ istius institutionis historiam texentes, non quot verba dixerit, sed quæ quorsũ dixerit Christus, præeunte Spiritu sancto scripserint, sic illos vt in aliis historiis gubernante Christi Spiritu, vt mutuas operas hîc quoque sibi tradiderint, & an his potius quàm illis ipsis totidem verbis Christus sit loquutus, quærere non modò sit curiosum, sed etiam incantatoribus quàm Christianæ religioni conuenientius. Si tu aliter sentis, tua sentẽtia fruitor. Nos certè tibi subscribere non cogimur, qui perinde Lucæ & Pauli vt aliorum verba, vt diuinitus enunciata amplectimur.

Ista verò cuiusmodi tandem sunt? *Aduersarij*, inquis *non constituunt in potione sanguinem Christi, sed tantùm eius symbolum.*

Imò verò tu videris quo iudicio ista scripseris Nam si per potionem vinum intelligis, & credis sanguinem in vino realiter constitutum siue cum vino adesse: planè cum iis facis quos Luthe-

ranos vocas: ſin verò ſanguinem ipſum potionem vocas, quid abſurdius quàm in ſanguine, ſanguinem conſtituere? ſin verò ſic intelligis vini accidentia ſine ſubiecto, quid ineptius turſum quàm ſubſtantiam dicere accidentibus ineſſe?

Sed in iſtis præterea quæ totidem verbis ſcripſiſti vide annon manifeſtè præuariceris, *Sicut Circuncisionis actio vocatur fœdus, ſic potio dicitur fœdus propter eandem cauſam, quia nimirum eſt teſſera teſtamenti.* Euge, igitur, bone vir, ſi ita eſt vt dicis, id eſt, ſi hæc enuntiatio *Hoc poculum* (quid autem poculi nomine accipias nunc quidem nihil moror) *eſt nouum teſtamentum*, idem valet teipſo interprete, atque *Hoc poculum eſt teſſera veteris fœderis* ſaltem vel in Lucæ ac Pauli verbis metonymiam ſacramentalem agnoſcas, vel à teipſo diſſentias neceſſe eſt.

Agis poſtea contra nos quaſi Cœnam Domini cenſeamus *ideo tantum inſtitutam vt memoria paſſionis animo recolatur, & illa verba. Hoc facite in mei commemorationem huc detorqueamus*; quæ accuſatio nec vera nec veriſſimilis eſt. An enim vſque adeò noſtri obliti fuerimus? Imò quid aliud potius inculcamus quàm Paulinum illud dictum de corporis & ſanguinis communione, & illo myſterio quo fit Eccleſia os ex oſſibus eius & caro ex carne eius? neque tamen propterea ſolennem illam gratiarum actionem propter quam hæc actio Euchariſtia vocatur, & publicam veræ noſtræ fidei in publico cœtu profeſſionem præterimus, propter quam σύναξις etiam dicitur. Fruſtra igitur probare ſtudes duo diuerſa hîc

ſa hîc

ſa hîc præcipi, nempe *Comedite*, & *Recordamini*, ſiue *Annuntiate Mortem Domini.* Nec enim à quoquam noſtrûm id negatur. Sed quod tu inter diſputandum recoctum iam toties illud argumentum nobis reponis de corporali eſu agni & victimarum, totum illud inficior, neque noua refutatione egere puto, quum iam ſemel atque iterum ad iſtud reſponderim.

Placet tamen hîc tua quædam expendere, *Chriſtus*, inquis, *duo tradit aut vnum ex duobus conflatum, corpus ſuum verum & ſanguinem, cuius effectum qui eſt in remiſſionē peccatorũ apponit, & ſignum exterius ac viſibile: quod eſt Sacramentum & monumentum, exhibens ipſummet corpus cum ſuo effectu, & de vtroque nos commonefaciens.* Permane verò, vt in veſtris ſcholis loquimini, in his terminis rectè intellectis & inter nos conueniet. Nos enim vſque adeò minimè vanam aut inanē eſſe ſacramentalem coniunctionem arbitramur quin penè verius ipſum Chriſtum nobis offerri quàm illa ſigna fateamur. Remiſſionem autem peccatorum in illius ſolius Chriſti pro nobis paſsi communione ponimus: & ſigna idcirco proponi externis ſenſibus vt animus eò efficacius ad ipſius Chriſti & omnium eius beneficiorum perceptionem excitetur, credimus. Qua in re ergo diſſentimus? quòd negatis coniungi rem & ſigna niſi vbi vnum eſt ſit ipſo ſitu etiam alterum: quòd ſublato corporis noſtri cum corpore Chriſti contactu reali, ſomniatis tolli ipſius Chriſti veram communionem: quòd denique ſigna viſibilia in meras chimeras, nempe accidentia ſine ſubiecto transformetis. Hæc ſunt

de quibus probandis laborare te oportuit, nec tibi monſtra quæ debellares comminiſci.

Si Chriſtus, inquis, *panem & vinum nudum exterius inſtituiſſet & præbuiſſet, longè inferius & obſcurius antiquis ſacrificijs paſſionem Domini repræſentaremus in Cœna, imò periret ratio Sacramentorum & analogia inter ſignum & ſignatum.* Obſecro verò ſi ſignum eſt aliquod in Cœna, quodnam illud eſt? ſpecies, inquies, panis & vini. Credideram quidem hoc te dicturum. Sed audiamus quid ipſa tibi veritas extorſerit· *Nam*, inquis, *quæ congruitas eſt inter paſſionem Domini & inter* PANEM ET VINVM, niſi VNA CVM ISTIS *adſit corpus quaſi diuulſum à ſanguine qui in paſſione effuſus eſt, quique eam repræſentat quàm efficaciſſime?* Ergo, mi homo, vt retineatur analogia ſigni & ſignati, à te extorſit veritas, vt panem & vinum adeſſe oportere in ipſa Euchariſtia fatearis, vt verum quoque corpus & verus ſanguis Chriſti in ea verè ſtatuantur, itémque corpus in Euchariſtia proponi veluti diuulſum à ſanguine in cuius effuſſione paſſio Chriſti efficaciſsimè repræſentetur. Prius autem illud quomodo cum tranſſubſtantiatione, poſterius quomodo cum calicis Eccleſiæ Dei erepti ſacrilegio conciliare ſic poſsis vt ſophiſtã non agas, tu videris. Sed quod ad rem ipſam attinet, dico tum demum nuda & vacua ſtatui Sacramenta quum vel dũtaxat μνημόσυνα eſſe, vel externæ tãtummodo Chriſtianorum ſocietatis teſtificandę cauſa adhibita ſtatuuntur, vel talis eis tribuitur ſignificatio, vt quod ſignificatur non etiam verè fruendum detur: quæ quoties nobis obiicis,

toties

toties in veritatem peccas. At tu contrà nuda esse vis nisi rerum significatarum ipsa realis substantia simul eodémque loco adsit: quod si verè abs te diceretur, quid tandem, quæso, nobis de Baptismo statuendum esset? nempe aut nudum & inane esse signum, aut aliquid aliud quàm sanguinem Christi per aquæ Sacramentum significari, aut in aqua etiam Baptismi, sanguinẽ ipsum Christi realem adesse. Deinde & illud falsissimum consequetur, nempe nuda fuisse vetera Sacramenta, quæ tamen nisi re paria nostris fuisse cum Augustino, imò re eadem fuisse, cum Apostolo ipso statuas, nihil aut parum admodum inter verum Deum & illũ Marcionis præstigiatorem intererit. Quòd si fortè excipias re, id est, efficacitate & spirituali energia, paria vetera cum nostris fuisse, primùm vide etiam atq; etiam ne à tuorum magistrorum placitis discedens inter hæreticos censearis: deinde circunspice in quod præcipitium ruas, id ipsum statuẽs quod euertere conaris. Nam si absque illa reali situs præsentia (quod sanè verum est) vetera illa Sacramenta efficacissima tamen instrumenta seruandis patribus fuerunt, aut plus illis tribues quàm nostris, aut spiritalem quoque præbitionem nobis à Deo factã, & vicissim fide credentiũ factam ipsius iam existentis corporis & sanguinis Christi perceptionem, sufficere ad hoc fatearis oportet, vt sua Sacramentis veritas constet. Postremò quum dicis potiorem futuram veterum Sacramentorum analogiam si corporalis illa coexistentia tua tollatur, vide quantopere fallaris. Carnis, dices, planior est quàm pa-

nis cum carne, & sanguinis quàm vini analogia cum sanguine. Sed quid hoc ad vestrum dogma stabiliendum attinet, qui panis & vini accidentia sola manere censetis? Verum enim illud esse fateamini necesse est, substantiæ quàm nudorũ accidentium maiorẽ infinitis partibus esse cum altera substantia quauis conuenientiam. Verùm alia quoque ratione falsissimum est quod existimas. Neque enim quò crassior & magis terrena eò accõmodatior est sacramtẽali significationi analogia, idcirco instituta vt ad rerum cęlestium considerationem animos nostros subuehat. Alioqui non modò quò crassiora, sed etiam quò plura habuit Sacramenta vetus fœdus, eò præstantius foret nouo. Cur verò crassioribus signis egerent homines ante exhibitum Christum ratio est quòd cælestia mysteria multò minus patribus quàm nobis essent patefacta. Quinetiam vide quàm sit ineptum quod hîc affers, de corpore quasi à sanguine diuulso. Etenim si hac in re positum est analogiæ veteris & nouæ discrimen quis non videt illam isti præstare? Victima enim ipsa coram iugulata, effuso palàm ipsius sanguine, quomodo non fuerit expressius exanguis corporis signum? Imò illæ quas remanere vultis species, albedo videlicet & rotunditas, & gustus panis, quidnam habent cum accidentibus corporis humani commune, quod cernentibus oculis faciat vt corpus illud pro nobis crucifixum in mentem nobis veniat? Sic enim, & rectè quidem, Augustinus signa quoque sacramentalia definit. Res autem ita habet. Caro quidem carnem cognatiore analogia quàm panis, & sanguis

propius

propiùs quàm vinum ſanguinem repræſentat, ſi in ſeſe ſimpliciter caro & ſanguis ſpectentur. Sed corpus & ſanguis in Cœna Domini, nobis non ſimpliciter qualia ſunt in ſeſe, ſed vt æternæ vitæ cibus nobis proponuntur. At panis vt, corporis alimentum, longè accommodatior eſt ad æternæ vitæ cibum ſignificandum quàm caro. Et quod ad alterum ſignum attinet, ſanguis plærunque ſolis oculis à patribus vſurpabatur, poſtibus in vnico duntaxat ſacro ritu illinebatur, nec ſemper eo populus aſpergebatur, eius autem cibus lege tam ſeuerè interdictus erat, vt ne ſuffocato quidem veſci domi liceret, nec eum potare fortaſsis alia gens vnquam ſuſtinuit, quàm Satur epoto Sarmata paſtus equo: & vos reales ipſius Chriſti αἱματοπόται. At vinum, verũ ſanguinis Domini ſpiritualiter per fidem participandi Sacramentũ, non ſpectandũ, non illinendũ, non aſpergendũ, ſed bibendũ, & quidẽ omnibus Chriſtianis propinatur. Hæc eſt igitur congruẽtia, quę vt vera ſit, fateor quidem hoc requiri vt verè quoque res ſignificata detur: at nõ eo quem ſomnias modo: & qui ſi admittatur, non iam erit in hoc duplici eſu analogia ſed ταὐτότης. Nam vterque corporalis fuerit, & eodem inſtrumento, ore videlicet ac dentibus, peragetur, erítque in ipſo tantùm cibo diſcrimen.

Dicis placere Caluino & Oecolampadio *vt apud Ioannem per aquam & ſanguinem teſtificantes in terra, intelligatur Baptiſmus & Cœna Domini, vnde colligis ſicut realiter præſens eſt aqua Baptiſmi ſic præſens ſtatui Chriſti corpus in Cœna Domini.* Prouoco ad Caluini commentarium in locum

Ioannis ex quo impudentia tua summa redarguatur. Nec tamen propterea inficiamur scitè scripsisse Augustinum, Sacramenta Ecclesiæ ex latere Christi profluxisse. Allusit ergo Ioannes ad legales purificationum & sacrificiorum ritus, significans veram sanctificationem & expiationem ex Christo crucifixo manare: quod vtrunque beneficium & veteribus illis Sacramētis significabatur, & nobis nunc exhibiti Christi effectibus, nouísque Sacramentis quasi ob oculos statuitur. Non est, inquam, vsus aquæ & sanguinis nominibus Euangelista vt signa nostrorū Sacramentorum exprimeret, quamuis aqua videatur aquæ Baptismi respondere: sed alludens ad veterum Sacramentorum symbola ostendit eorum vim omnem in Christo nobis verè ac reipsa præstari, quod & ipsa effecta & Sacramenta nobis in terra nunc clarissimè testificantur. Id autem ita esse apparet tum ex eo quòd sanguis olim quidem erat signum, nunc verò non est signum sed res significata in Cœna Domini: tum etiam quòd alterum quoque signum nempe panem Ioannes alioqui expressisset. Sic igitur sunto refutata illa tria vestra commenta, corporis Christi veritati, ipsiúsque in cælis collocationi, & ipsi Sacramentorum fini ex diametro repugnantia: quorum primum est, panem & vinum non esse Cœnæ Domini symbola, sed in ipsum Christum transsubstantiari: alterum sacramentalem coniunctionem idem esse atque ipsius carnis & ipsius sanguinis Christi substantiam realiter ad panem & vinum reipsa accedere: tertium meras proponit chimeras, nempe species, siue

accidentia

accidentia ſine ſubiecto, corpus quantum non quantum, circunſcriptum & nō circunſcriptum, præſens & abſens, introiens noſtrum corpus & mox euaneſcens, dentes quidem murium at nequaquam hominum euadens & quid non?

AD CAPVT IX.

Ex priore ad Corinthios Epiſtola nihil minus quàm tranſſubſtantiationem aut realem coexiſtentiam carnis & ſanguinis Domini cum ſacræ Cœnæ Symbolis elici poſſe.

HIC verò quoniam acumen ingenij tui venditare præcipuè ſtuduiſti, age placet tua Enthymemata ordine diſponere.

Apoſtolum, ais, *non fuiſſe taciturum Corinthijs verborum inſtitutionis ſenſum ſi quem alium à Domino didiciſſet* Concedo vt eius rei probationem quærere te minimè oportuerit. Sed hoc addo: quæ luce penè ipſa clariora ſunt ijs qui vel prima Chriſtianæ religionis elementa tenent (quòd Chriſtus videlicet illud verum ſuum circunſcriptum corpus ſupra cælos intulerit, vnde non prius ſit venturus, quàm viuos & mortuos iudicaturus veniat: & quæ de Sacramentis ſacramentaliter dicuntur, eſſe quoque ſacramentaliter accipienda) nulla expoſitione vel illuſtratione noua indiguiſſe. Quod autem comminiſceris *hæreſes de Cœna Domini fuiſſe inter Corinthios agitatas, de quibus etiam Apoſtolus Dominũ conſuluerit qui tamen nihil noui ab eo retulerit*, quo tandem pudore cogitare nedum ſcribere auſus

es? Nam hac de re ne voculā quidem apud Apostolum inuenies, vnde id suspicari vel leuissimè potueris. Quis autem illum arbitretur tale quidpiam fuisse dissimulaturum? Et tu, quæso, quorsum ista? nempe vt postquam hominibus persuaseris. *Corinthios* (ita enim scribis) *in eo errore versatos vt non pluris panem Eucharistiæ æstimarint quàm alium communem, aut saltem alium cibum Deo aut idolis sacratum*, tu nos postea facias illorũ similes. At quo tandẽ iure? num enim sacrum panem eundem atque communem faciunt, qui illum vocant efficax veri corporis Christi Sacramentum, & nostræ cum Christo veræ consociationis sigillũ? Imò quod de Eucharistiæ pane dicis quomodo cum tuæ trãssubstantiationis dogmate consentit, quod nullũ pani locũ in Eucharistia relinquit? Necesse est ergo vt per panẽ intelligas panis speciem, sed quamnam tandem? rotunditatémne an albedinem? atqui non sunt hæc accidentia eiusmodi vt ex iis panem adesse necessariò coniicias? panes autem illos Azymos quos tũc edit Christus, quis te docuit albo colore & rotundos fuisse? Gustum autẽ miror quem tandem habeant accidentia, sine subiecto, id est, reipsa merum nihil: quo vno cibo si vester clerus pasceretur, næ plerique non tam pingues essent ventres. Hoc scilicet Euangelium est quod Corinthios Apostolus docuerat. Denique quum ex illa Epistola liqueat inter Corinthios sic fuisse de idolothitis disceptatum, vt corrigendus eorum quoque error fuerit quibus erat religio idolothytis nullo modo vesci: quo iure illis hũc fœdissimum errorem impingis, qui si valeat, nullũ inter-

inter Christianæ religionis tanta Sacramenta & idolothyta discrimen ponetur? Sed qua tandē coniectura niteris vt hanc illis immerentibus impietatem obiicias? *quoniam*, inquis, *addit Apostolus, panis quem frangimus nonne communicatio corporis Domini est? &, Non diiudicans esse corpus Domini.* Obsecro verò quæ hæc confidentia est? Vix enim credibile est, in quo etiam aliquoties antea peccasti, locum Pauli à te fuisse conspectū quum hæc tibi exciderent. Comperisses enim Paulo non esse propositum in decimo capite (vnde prius illud testimonium depromis) agere propriè de aliquo Corinthiorum in Cœna Domini errore, sed de eo quòd nonnullis religio non esset conuiuijs idololatrarum in ipsa idolorum æde celebratis, id est, impiorū sacrificiorum appendicibus interesse, eo prætextu quòd idolum nihil esset, ac proinde polluere cibos non posset, quum præsertim ipsi melius essent instituti neq; idololatriam approbarent. Illorum igitur perniciosum errorem corrigens Apostolus, inter alia argumenta hoc etiam nititur longè grauissimo, quòd conuiuia illa essent partes idolorum cultus, quo sese idololatræ dæmoniis addicebāt. Hoc autem probat ex ipso eiusmodi conuiuiorū fine, exemplum sumens à legalibus sacrificiis à Deo institutis, in quibus qui sacris epulis (parte videlicet oblatæ victimæ) vescebantur, suam cū vero Deo consociationem sic testabantur & obsignabant. Et quia in locum illorum sacrificiorum legalium successit Cœna Domini, hoc quoque vrget Apostolus, quasi his verbis vtens. Sacrum autem illud Christianorum

epulũ quorſum & in quẽ præcipuè vſum ac finẽ à Domino inſtitutũ eſt? nempe vt cũ ipſo Chriſto vniamur & coaleſcamus. At Chriſto cum dæmonijs nulla prorſus eſt ſocietas. Ergo ſi vultis in Chriſto permanere, & communionem cũ eo ſeruare, neceſſe eſt vt ab iis conuiuiis abſtineatis, quibus hominum cum dæmonijs ſocietas ſancitur. Quod igitur ait de Cœna Domini Apoſtolus, vt conceſſum aſſumit, ſicut fieri in argumentando oportet: nedũ vt Corinthios docere velit diſcrimen eſſe ſtatuendum inter Cœnam Domini & idolorum epulas. Sic & nos hodie noſtrorum aliquos eodem prorſus argumento à veſtro Idolomanico toto cultu deterremus non vt illos doceamus quod ſatis norunt, aliud eſſe ſacram Domini Cœnam, quàm veſtram execrabilem oblationem, ſed vt quum hoc norint, ſimul attentè conſiderent illius nullam appendicem eſſe ἀδιάφορον, nec ſe poſſe mẽſæ Domini, ſimul & veſtrorum dæmoniorum fieri participes. Iam verò quod ad alterum locum attinet, *Non dijudicans corpus Domini*, primùm deprehenderis corruptarum ſacrarum tabularum reus. Nec enim ſcripſit Apoſtolus *Nõ dijudicans eſſe corpus Domini*, ſed, *Non diſcernens ſiue non dijudicans corpus Domini*. neque verbum διακρίνειν pati poteſt vt verbum εἶναι ſubaudiatur, vtpote quod in ea ſignificatione ſemper ſit trãſitiuum. Sed id voluiſti nimirum ad tuum commentum accommodare, quaſi Corinthij non diiudicarent (id eſt non iudicarent neque apud ſe exiſtimarent) cibum illum eſſe corpus Domini ſed perinde vt cibum vulgarem haberent, adeóque

que nō pluris quàm idolothytū facerēt. Verùm, præter quàm qđ absoluta est à Paulo superiore capite quæstio de Idolothytis, cui tandem sano homini persuaseris, vel Corinthios, quibus se tradidisse dicit Apostolus quod à Domino acceperat, in illā impietatem decidisse, aut si decidissent, Paulū qui leuiculum præ ista impietate delictū tam acriter in ipsis reprehēdit, vt etiam hoc quod agebant Cœnam Domini esse neget, istud fuisse penitus dissimulaturum? penitus, inquam. Nam in cōtextu ne voculā quidē inueniri dico vnde hoc coniici possit. Si mihi non credis crede Chrysostomo in hunc locum non aliter scribenti, quàm si ad tuas ineptias respondendum sibi putaret. Non minus ineptè factum illud Corinthiorum in eo sitū fuisse scribis quòd sese ad Cœnam Domini non ea qua decet veneratione præpararent. Neque enim hac indecentia quanuis minimè ferenda Apostolus ad tā grauem illam sententiam pronuntiandam esset commotus. Hoc ergo Corinthij non παρὰ τὸ πρέπον duntaxat, sed contra ipsius Cœnæ Domini institutionem, atque naturam faciebant, quòd & lautitijs indulgerent, & pauperes fratres aspernarentur, quum Cœna Domini non ad pascendum, nedum ad saginandum corpus, sed ad vitæ æternæ verum & vnicum alimentum percipiendum, & ad mutuam cum fratribus in vno Christo sanciendam coniunctionem sit instituta: quamobrem etiam monet Apostolus vt deinceps domi potius (sublatis communibus Agapis) cibum capiant. Quanuis igitur Apostolus ab hypothesi ad thesin ascendens generalem in

eos sententiam ferat qui indignè ad Cœnã Domini accedunt, non debet tamen hoc Corinthiis nisi in eo in quo peccabant applicari: ac proinde quicquid hîc profers, præterquàm quòd falsò in nos dicitur qui nunquam Cœnam Domini cum vulgari cibo aut cum nudis figuris cõparauimus, audaciã simul & imperitiã tuã patefacit.

Sic corruunt quæ tam putri fundamento imponis, Apostolum videlicet in tam magna difficultate, id est, in Corinthiorum dubitatione tollenda de fide Eucharistiæ non fuisse fundamentum iacturum à figurata loquutione, sed suo more fuisse præfaturum aliquid, veluti, *Sacramentum hoc magnum est, dico in pane & corpore Domini*, vel *Istud in figura corporis sui tradidit Dominus*. Certè quum his nugis tuum illud ingens volumen farcires, iusto Dei iudicio excæcatum fuisse te oportet: nec alio te responso dignum arbitror.

Subiicis tot penè calumniarum quot verborum plenam disceptationem de verbo *Frangendi* in illo Pauli loco τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον, *Quod pro vobis frangitur.*

Prima igitur hæc calumnia est quòd dicas *censere nos ex fractionis appellatione, nõnisi symbolũ corporis & panem à Christo demonstrari, & tradi, quoniam fractio fuit à Christi corpore in passione prorsus aliena.*

Altera calumnia est *quòd frangere accipiamus pro distribuere vt apud Esaiam, Frange esurienti panem tuum, vnde etiam colligamus non obseruari ritè institutionem Cœnæ Dominicæ, nisi præter quàm quòd panis porrigitur, etiam frangatur. Quod vtrũque*

que ex eo confutas quòd hoc non dicitur nobis sed pro nobis, id est, pro nostris peccatis dari & frangi.

Respondeo vtranque calumniam ex tuis ipsius verbis patêre, qui fatearis Caluinum vocẽ κλώμε pro immolatione accipere. Num enim ita nos ineptire cuiquam persuaseris, vt dicamus symbolum corporis pro nobis immolatum? Te ipso igitur iudice non solùm panem nobis frangi, sed etiam pro nobis corpus ipsum immolatum nobis verè dari docemus, quia ne si in manus quidem ipsas millies (ita vt vultis) daretur, nobis tamen nisi semel pro nobis immolatum, nunquam prodesset. Ideo Paulus Euangelii prædicationem paucissimis complexus, quum sese dixisset vnicum apud Corinthios Christũ nosse, addit *& quidem crucifixum* & in institutione Cœnæ additum est, *Quod pro vobis datur*, & *Qui pro vobis funditur*. Manifestus es igitur hac in re calumniator, vt & in altera. Neque enim fractionis ritum sacramentalem ea qua dicis ratione conquerimur à vobis prætermissum, sed quòd nos Christus facere quod fecit, ideóque panem cui benediximus, frangere iusserit. Túne enim hoc negabis? Imò quum in alia repetitione tantopere vrgeas panis fractionem, vt etiam in historia duorum illorum viatorum Emauntẽ post resurrectionem proficiscentium, pro Cœnæ Domini actione accipi velis hoc in nobis reprehendere audes, quo sublato, Cœna Domini nullo modo possit per fractionẽ panis intelligi?

Reprehendis quoque Caluinum vt contextus deprauatorem, *quòd existimet ex Hebraicæ linguæ proprietate tempus præsens in futurum commu-*

tandum, neque Frangitur dicendum ſed Frangetur.

Debuiſti ergo locum Caluini citare. Nam in harmonia Euangelica & Paulo præſens tempus ſeruauit. Sed quod ad rem ipſam attinet, quæ hæc rurſum impudentia eſt, quum tu ipſe eadem pagina fatearis Latinos maxima ex parte legere futuro tempore *Tradetur*, proculdubio pro διδόμενον, vt etiam (quod aſtutè præteriiſti) *Fundetur* pro ἐκχυνόμενον, audere tamen Caluinum vt diuini verbi corruptorem accuſare, quòd κλώμενον vertendum cenſeat Frangetur? Hoc quidẽ verum eſt, etſi non temerè Chriſtus præſenti tempore vſus eſt, vt fidei vim & energiam oſtendat, qua olim factum eſt vt veteres quaſi præſentem diem Domini in veteribus Sacramentis viderint, & nunc fit vt rem præteritam (mortem videlicet Domini & corpus ipſius quanuis longiſsimè à nobis diſſitum) velut ipſis oculis in noſtris Sacramentis intueamur, & veluti manibus palpemus: tamen illud διδόμενον & κλώμενον ad rẽ mox ſequuturam reſpicere, ac proinde non modò ineptè ſed etiam impiè à te ſcribi, ſacrificiũ corporis & ſanguinis Domini in ipſa Euchariſtia eo fundari quòd dicatur corpus in ipſa dari, frangi, & exhiberi pro nobis, & poculũ effundi pro nobis. Quid enim eſt ineptius quàm ex Sacramento ſacrificium facere? & quid magis impium quàm Chriſtum dicere ſeſe Deo Patri ſæpius pro peccatis hominum in ſacrificium expiatorium obtuliſſe? Quid? quòd ſupra capite ſeptimo tu ipſe hac quæſtione propoſita *an potuerit Chriſtus apponere corpus ſuum loco agni paſchalis ante mactationem & paſſionem*, non refugiſti ad

hoc

hoc duplex ſacrificium, ſed his verbis rectè reſpondiſti, *Reſpondemus Chriſtum quaſi mortuum habitum fuiſſe & ſepultum, ideóque à Magdalena perunctum, atque alia nonnulla per anticipationem dictafactáque.*

Sed age de ipſo Frangendi verbo dicamus. Rides Caluinum (Monachus videlicet vrbanus) qui nouum ſignificatum excogitauit quũ frangi declararet accipi pro immolari, quia pro peccatis noſtris in cruce ſit attritus, aut, vt vult Petrus Martyr, propter animæ à corpore in cruce factã ſeparationẽ. Hanc autem interpretationẽ duplici ratione refutas, Vna *quòd inuſitata ſit ſcripturis, ipſiſq; adeò Grammaticis, hæc ſignificatio verbi* κλώμενον. altera, *quoniam neque corporis ſymbolo fracto conuenit, vtpote quod non ſit pro nobis fractum neque ſymbolo corporis fracti, quoniam fractio corpori competere in ſe nequit, nec iſta particula pro vobis pani aut ſymbolo conuenire.* Caluini autem hæc verba ſunt, *Ego, ſicuti Paulum ad panis fractionem alluſiſſe fateor, ita hîc Frangi poſitum interpretor pro immolari, impropriè quidem, at non abſurdé. Nam vtcunque nullum ipſius os mutilatum fuerit, corpus tamen ipſum tot tormẽtis & cruciatibus, deinde crudeliſſimo mortis ſupplicio expoſitum, non poteſt illæſum dici. Hoc frangi vocauit.*

Cedò verò quid in his verbis meritò reprehenderis? Frangendi verbum bis poſitum eſſe ab Apoſtolo inficiari non potes, ac priore quidem loco pro diſtributione ſiue diſpenſatione accipi non poſſe, illud oſtendit, quòd alioqui eſſet ineptiſſima ταυτολογία in *fregit dedit*: propriè denique fractionem ibi intelligi & de ipſo

ſigno dici res ipſa clamat, & vos iſta cantiuncula teſtamini, *Nulla rei fit ſciſſura, Signi tantùm fit fractura*: poſteriore verò loco quin de re ſignificata, puta corpore dicatur, ne tu quidem negare poſſis: propriè tamen id non conuenire corpori tutemet fateris. Tranſlatitiè igitur ſumatur oportet. Quid ergo declarabit? Tu quidem his verbis Catholicorum tuorum ſententiam explicas, *Catholicorum*, inquis, *præſtat ſententia & fides qui credunt in Cœna non tantùm nobis ſed etiam pro nobis Chriſti corpus frangi ac diſpenſari.* Tibi ergo *Frangi* poſteriore loco idem valet atque *Diſpenſari*. At cui tandem diſpenſari dices pro nobis? Nempe aut nobis aut Deo pro nobis. Illud tu quidem innuere videris, ſed paulò pòſt transformans Sacramentum in ſacrificium (quæ ſanè μεταμόρφωσις dura eſt, quum Sacramenta inſtituta ſint vt à Deo promiſſa accipiamus, ſacrificia verò vt à Deo mandata offeramus) mauis *Frangi* verbum explicare pro *Dari* & *Exhiberi*. ſed cui? nempe Deo: ſed à quo? nempe à Chriſto ipſo, aut à ſacrifico, ídque pro nobis. Sed quînã à ſacrifico niſi quia prius à Chriſto? Ergo duo vnius Chriſti fuerint ſacrificia & quidem realia, duo, inquam, & tempore diuerſa: vnum prius videlicet in Cœna, alterum poſterius in cruce. Deinde quum certum ſit alluſione ad ſigni fracturam facta dici de corpore quòd frangatur: & res ipſa clamet in ſigni fractura verbum *fregit* non poſſe accipi pro *diſpenſauit* ſiue *diſtribuit* (quia ſcriptum eſt *Fregit, Dedit*) cuius tandem analogiæ fundamento nitetur illa tua interpolatio, *Quod frangitur*, id eſt, *Quod diſpenſatur pro vobis*?

pro vobis? præterea quînam factum putas vt *Frãgere* pro *Dispensare* accipiatur? nempe ex patris familias more qui non solidos cuique panes discumbenti familiæ, sed frustum cuique suum distribuere cõsueuisset, idque fractũ potius quàm cultro sectum, quod planioribus panibus vti solerent Hebræi. Hoc ita esse si mihi non credis, eruditos istic Hebræos consule. Vobis igitur qui sublato sacramentalis fractionis ritu crustula illa vestra in os ingeritis, quînam constabit illa translatitia interpretatio? Præterea si *Frangi* pro *Dispensari* siue *Distribui* accipitur, quo pudore ausus es omnem tropum ab institutionis Cœnæ verbis paulò antè tam seuerè excludere? Deniq; quum in posteriore tua interpretatione, *Frangi* accipias de sacrificio, annon eam ipsam affers interpretationem quam in Caluino reprehendis? sic tamen vt in eo plurimùm inter vos intersit, quòd tu quidem in ipsa quoque Eucharistia Christum reipsa sacrificatum fuisse & quotidie sacrificari contendis, Caluinus verò vnica eáq; semel peracta Christi oblatione cum Apostolo contentus, datum velit in prima Cœna mox sacrificandum, & nobis iam olim Deo semel sacrificatum dari. Quod igitur garris in illis verbis *Quod frangitur pro vobis, nõ conuenire frangendi verbum symbolo, id est, pani, vt qui non possit dici fractus pro nobis, sed nobis detur & frangatur*, verè à te diceretur de participio κλώμενον, nisi in nos à te diceretur perinde acsi non ipsum corpus, sed eius duntaxat symbolum nobis in Cœna dari censeremus. Sed & in eo peccas quòd *Dari* & *Frangi* ponas tanquam synonima, quum (vt antea dixi) diuersa sit à datione fractura, &

dationi etiam præeat. Et quod demum negas Frangi conuenire ipsi corpori in se, tuam ipsius Interpretationem conuellit. Es enim illud antea pro *dari* & *dispensari* interpretatus: quod si negas corpori in sese conuenire, teipsum ergo totum retexe, qui toties iam affirmaris nihil in Cœna præter ipsum corpus demonstrari, & sub speciebus panis dari. Quid quòd tandem veluti superiora omnia expungens, in hæc tandem verba desinis? *Rectè omnia congruunt*, inquis, *si hoc esse corpus Christi dixerimus quod in Cœna pro nobis sub specie panis frangatur.* Ergo *frangere* non iam pro *dispensare*, nec pro *Deo offerre*, sed propria significatione acceperis, nisi fortasse fallor. Verùm hîc tibi explicandum illud supererit, quînam tandem partibilia esse velis accidentia quę nulli partibili materiei, id est, nulli subiecto insint. Nam si corpori ipsi Christi inesse dixeris, fractum imprimis id esse oportuerit. Postremò irridere quoque nominatim bellissimam quandam (vt tu ais) meam interpretationem, tu scilicet bellissimus homo, voluisti, qui *Hoc est corpus meum quod pro vobis datur*, interpreter, Hoc est symbolum corporis, quod corpus pro vobis datur. *Nam*, inquis, *Paulus non tantùm scribit datum pro nobis in mortem, sed frangi, quod ei in morte non accidit, quum κλᾶσις sit proprietas panis & non corporis.* Refellens ego rancidam & centies millies refutatam illorum calumniam qui sacramentalem metonymiam perinde in nos retorquent, acsi inde consequeretur censere nos symbolum corporis, non autem ipsum corpus, pro nobis esse traditum, dixi in illis verbis *Quod pro*

vobis

vobis traditur seu datur, relatiuum *Quod* non ad vocem symboli sed ad vocem corporis à nobis referri. Nec enim docere nos panem illum esse corporis symbolum, quod symbolum pro nobis datum sit: sed panem illum esse symbolum eius corporis, quod corpus pro nobis sit datum. Hæc tu igitur quum sic detorques acsi locum Pauli propriè sic essem interpretatus, quid aliud quàm sophistam agis? Sed benè est quòd *Frangi* dicis esse *panis proprietatem*, panis videlicet illius. Nam alioqui quid prohibet quominus corpus etiã aliud omne sit partibile? Obsecro enim si ita est, annon fractionem omnẽ à Cœna remoues, qui nec corpus in sese fractum in frusta fuisse velis (& quidem rectè) nec panis substantiam materiémue vllam in Eucharistia statuas? nos verò sic sentimus, verè ac propriè frangi panem, cuius ritus verè sacramentalis, ac proinde in Ecclesia obseruandi, analogiam vt Paulus declararet maluit pro διδόμενον substituere κλώμενον, ostendens fractione signi repræsentari ingentes & nobis incomprehensibiles illos cruciatus quos & corpore & animo redemptor ille noster in cruce sustinuit. Addo nunc & illud, allusisse mihi videri Apostolum ad sacrificandi morem, quo victima non modò iugulabatur, sed etiam post omnem effusum sanguinem detracto corio in aliquot partes & frusta, ne exceptis quidem holocaustis, dissecabatur. quo ritu dubium non est quin in illa truculenta corporis Christi laniena cum terribili animæ ipsius veluti laceratione coniuncta, fuerit adumbrata. Sed ad scripturam, imò & ad Grammaticos prouocas. At-

qui non dixit ſimpliciter Caluinus *Frangi* poſitum pro *Immolari*, *ſed tormenta & cruciatus quos Chriſtus in crucis ſacrificio ſuſtinuit ita ſignificari.* Tibíne verò durius etiam non videtur quempiam fractum, contritum, attritum, etiam animo dici, quod decem minimũ vocibus hebræis ſignificatur? Quinetiam, quod inſolentius multò videri poſſit, τὸ σπαράττειν, quod diſcerpere & dilacerare declarat, de dæmoniaci acerbiſsima vexatione dicitur Lucæ 9. 42. & alluſione quoque ad victimarum diſſectionẽ facta iubet Paul. Paſtores τὸν λόγον ὀρθοτομεῖν. Apud Latinos verò ſimili tranſlatione non modò lacerandi vox ita vſurpatur, ſed etiam ſecare dicitur podagra, niſi fortaſſe tibi non ſatis Romanè loquutus videtur ille tam re ſpurciſsimus quàm loquendi formulis terſiſsimus poeta.

Sed hoc quod ſubiicis argumentum planè mirificum eſt. *Paulus*, inquis, *recitata Euchariſtiæ inſtitutione ſubijcit, Itaque quicunque indignè manducauerit panem hunc. Certè per Itaque aliquid ex præcedentibus auferre voluit. Quomodo verò contra naturæ & ſuum morem, ſi figuris & tropis ſcatet oratio, ex figurato ſermone quem antea proprio ſenſu non reddiderit, aliud probabit?* Nouus certè & inauditus diſputandi canon, vt ex figurato ſermone niſi quem prius proprio ſenſu explicaris, concluſio necti non poſsit. Dele igitur omnes parabolarum non explicatarum concluſiones. Sed minimè neceſſe eſt vt huc deueniamus. Tantùm enim abeſt vt tropus Metonymiæ ſacramentalis ſit inuſitatus & obſcurus, vt contrà vix aliter homines ſignis vtentes loqui conſueuerint

ſueuerint,& ſicut ante ex Chryſoſtomo obſeruaui, ideo non fuerint turbati hoc ſermone diſcipuli quoniam multa iam hac de re & magna cum eis Chriſtus diſſeruerat.

Contendis præterea *corporis & ſanguinis nomē ſimiliter & eodem ſignificatu, proprio videlicet ac natiuo, in ipſa inſtitutione accipiendum atque in his verbis, Reus erit corporis & ſanguinis Domini, in quibus nos fateamur pro naturali & ſubſtantiali poſitum.*

Id ego verò totum concedo, &, vt omnem tibi ſemel iſtarum ineptiarum occaſionem præcidam, ſcito nos, quum panem dicimus ſiue eſſe ſacramentaliter corpus Domini, ſiue eſſe ſymbolum corporis Domini, non aliud quàm verum illud & vnicum ſubſtantiale Domini corpus pro nobis traditum intelligere, quod tamen neque de pane aliter quàm Metonymia ſacramentali dicatur, neque aliter quàm ſacramentaliter adſit, neque alio quàm fidei organo ſpiritualiter percipiatur. Scito & illud, Quum ad Cœnam Domini indignè accedentes dicimus reos fieri corporis & ſanguinis Domini, verum illud Chriſti corpus & verum ſanguinem Chriſti intelligere. De his igitur tribus non de illo priore quæri abs te oportuit.

Rectè igitur poſtea de ipſa manducatione corporis incipis diſſerere, quam vt duplicem in Euchariſtia eſſe probes (vnam videlicet præſentis reipſa corporis quæ ore ac dentibus, alteram ſpiritualem realiter præſentis, quæ nonniſi ſpiritu & fide fiat, quarum hæc ſit ad illam rectè & vtiliter agendam præparatio) hoc argu-

gumento vteris. *Si corpus tantùm ſpiritualiter ederetur in Cœna fruſtra requireretur probatio ſui ipſius quia nemo poſſet illud niſi dignè, fide videlicet præditus edere. At Apoſtolus probationem & diiudicationẽ requiri, propoſito grauiſſimo aduerſus indignè accedentes iudicio. Ergo alium eſum præter illũ ſpiritualem requirit, corporalem videlicet, ad quem oporteat vnumquemque ſeſe per illum ſpiritualem diſponere ac præparare, vt iram Domini ex indigno videlicet Chriſti corporis eſu conciliatam vitare poſſit. Denique ſi ſpiritualiter duntaxat edi poteſt Chriſti corpus, ſi fides defuerit aut vires ſuas non obierit, non iam indigna erit corporis manducatio ſed nulla.* Hoc tuum igitur eſt argumentum cuius nullam à me prætermiſſam partem opinor. Sed quàm ineptè, quæſo, diſputas? *Si ſola fide, ſpiritualiter corpus Chriſti editur, non edunt illud qui fide carent.* Concedo. *Ergo non eſt iſta manducatio indigna ſed nulla.* Concedo. *Non rei ſunt igitur iſti corporis & ſanguinis Domini.* Nego. Nam qui ne ſumere quidem dignatur, & ſacra quæ ſumere ſe ſimulat, tanquam canis & porcus conculcat, annon magis peccat quàm qui ſumit quidem, ſed non ita prorſus vt debuit comparatus? Sed tu præſupponis quod falſiſſimum eſt, nempe, *Edere indignè panem hunc* atque *bibere hoc poculum* idem valere atque *Edere ipſum reale corpus Domini* & *Bibere ipſum realem ſanguinem Domini indignè*, quod tu Paulo affingis: ridiculè id quidem ac etiam impiè, quum Sacramentum, id eſt ſignum, & res Sacramenti ſignificata, duæ res ſint, ſemper quidẽ à Deo minimè mendaci, duobus tamen diuerſis modis & duobus obiectis, propoſitæ: ſignum

gnum videlicet corpori, corporeo & externo modo accipiendum, res autem ſignificata menti, ſpiritu & fide ſpiritualiter ſumenda. Deinde etiamſi ſola fide corpus editur, non tamen conſequitur dignè ſemper edi à fide præditis, ac proinde ſuperuacaneam eſſe Pauli doctrinam de ſuiipſius probatione, & inanem illam grauiſſimi reatus denuntiationem. Nam qui ipſam quoque rem Sacramenti, fideli quidem, at non ita vt decuit comparato animo percipit, grauem pænam meretur: neque ex eo tamen altera iſta tua commentitia præſentia vel manducatio idcirco ſtatuitur. Sed tibi videntur quicunque panem hunc edunt, & poculum hoc bibunt, ſiue dignè ſiue indignè accedant, corpus Domini accipere, & Domini ſanguinem bibere. Ego verò quid tibi videatur non laboro, ſed quid Apoſtolo videatur, id demum probo. Apoſtolus verò non corporis, non ſanguinis, ſed panis huius & poculi huius indignè ſumpti meminit: ita videlicet ſignificans vnde hic reatus promânet, nempe ex eo quòd & Sacramenta (panem hunc videlicet & hoc poculum) & rem ipſam Sacramentorum, id eſt, ſacramentaliter oblatũ Chriſtum, vel prorſus infidelitate ſua ſint aſpernati vel ſocordia ac non ſatis accurata pœnitentia ſumentes, Deum non leuiter offenderint. Audiamus tamen quibus pigmentis ſpectrum iſtud tuum adornes.

Ex commixtis, inquis, *corporis & ſigni proprietatibus liquet nuſquam à Paulo ſeparari ſignum à corpore, nec contrà, quoties de Euchariſtia loquitur.* Enimuerò, mi homo, vel tace, vel ſic loque-

re vt intelligaris. Quas tu verò mihi panis, quas corporis proprietates narras, qui panem quidẽ sua substantia, corpus verò sua visibili specie, & organici veri corporis humani dimensione spolies? Sed hoc voluisti significatum opinor, sic inter se signum (siue sit illud verus panis substantialis, siue panis in chimæram transformatus) & corpus Domini conflari, vt reipsa vnum cum altero sit eodem loco inseparabiliter situm, ac proinde vnum cum altero corporeis organis necessariò sumatur. Sed quomodo tandem id probabis? nempe postquam veritatem corporis Christi, & ipsius veram à nobis emigrationem, vsque ad alterum ipsius aduentum, Sacramentorum denique finem funditus euerteris. Ne quid tamen hîc tuo more calumnieris, quasi vestra illa reali & substantiali exclusa coniunctione seu ferruminatione, signa vacua statuamus, scito nos vsque adeo veracem esse Christũ agnoscere, vt in legitima Cœnæ ipsius actione nunquam corporaliter offerri corporalia signa credamus, quin id quoque quod verbo sacramẽtali exprimitur, & externorum symbolorum analógia repræsentatur, verissimè quoque menti spiritualiter per fidem sumendum proponatur: quod nostrum responsum quò magis ridebis, eò magis omnibus exercitati in sacris iudicij hominibus deridendum te ipsum propinabis. Pergis tamen & inquis, *Paulum dicere in eo peccari, quòd panis nõ existimetur corpus Domini, sed aliquid aliud ab ipso corpore censeatur.* Imò nequaquã fuit vecors vestro more Paulus qui signũ pro re acciperet, quod meritò ridet Augustinus: neq; *Non discernere*

discernere corpus Domini apud Apoſtolum declarat *panem aut panis ſpecies pro ipſo corpore Domini non habere,* ſed propoſitũ ſacramentaliter Chriſti corpus, quantæ ſit dignitatis munus non attendere : neque Sacramentum, rem tanto vſui deſtinatam, à re aliqua vulgata diſtinguere.

Quid plura? Contendis etiam aduerſum nos *multò minus peccare qui Chriſtum repellat, quàm qui indignè recipiat.* idque probas *centurionis exemplo qui Chriſtum repellendo ne peccarit quidem quum multentur ac digni cenſeantur in quos puluis pedum excutiatur qui admiſſum hoſpitem Chriſtum indignè exceperint.*

Deus te compeſcat Sophiſta. Nam quæ hæc impudentia eſt? Agimus de iis qui Chriſtum in menſa ad quam accedunt oblatum non ſine impietate aſpernantur : tu verò nobis Centurionẽ, quo nullus maiorem in Iſraele fidem habuit, pro exemplo proponis. Sed diuino planè iudicio factum video vt hoc exemplum ſumeres, quo vix vllum profectò ad veſtrum delirium redarguendum magis appoſitum deligi potuit. Nam à vobis quidem Chriſtus, niſi realiter præſens eius corpus non modo inter manus & dentes, ſed etiam intra veſtra viſcera, certè non admodum honeſta domicilia, ſtatuatur, abſens & inutilis exiſtimatur. Quid verò contrà Centurio? Nõ opus eſt, inquit, vt domus meæ tectum corpore ſubeas, ſed quanuis corpore abſens, iube tantũ quid fieri apud me velis, & mox fiet: quod Centurionis dictum Chriſtus, & verbo & re comprobauit. Et certè tantùm abeſt vt Centurio Chriſtum ſic loquens repulerit, vt contrà vera

fide totum ſit illum amplexus quæ in nobis hodie quoque requiritur, ſiue ad verbum nudum, ſiue ad Sacrmenta accedamus. Contrà quum eos dicis pulueris pedum excuſſione multari qui Chriſtum hoſpitem indignè receperint, rurſum confidentiam tuam ſummam oſtendis, vt qui ne hîc quidem locos illos Euangeliſtarum conſulueris vt qui diſertè de iis loquantur qui miſſos à Domino non exceperint, neque ſermones eius audierint. Rurſum igitur pudendum errorem hîc admittis, ea videlicet conſcientia qua miſeræ plebi quiduis quaſi ex Dei verbo depromptum dictare conſueuiſtis, Cæterum illud ego non inficior turpius eiici quàm non admitti hoſpitem. Sed rurſum hîc fucum facis. Nec enim de iis tantum agimus qui exceptum repellunt ad vomitum reuerſi quorum conditio poſterior plerunque eſt priore deterior & quorum fides eſt πρόσκαιρος vel fidei potius ſimulachrum, quíque Chriſtum vix in veſtibulum ipſum intromittũt: verùm de iis etiam qui vera fide præditi, domũ ipſam vſque, at non ita vt fieri potuit ac debuit ornatam Chriſtum admittunt, & poſtea caſtigati, agnito errore, domi retentum colunt & obſeruant. Quod autem ſubiicis *Caluino authore Sacramentum fieri ex pane & corpore Domini ſeiunctis quantum cælum abeſt a terra, per fidem & intẽtionem ſumentis, non autem verbis Chriſti prolatis ex quo conſequatur infideli ſeu fide carenti ne effici quidem Sacramentum nedum vt ei offeratur:* in eo planè Diabolum, id eſt, mendaciſſimum calumniatorem agis. Nam docemus quidem ex certiſsima Euangelii hiſtoria, corpus Chriſti nunc

nũc alibi nõ esse,neque alibi ad alterum vsque ipsius aduentum futurum quàm supra omnes cælos,in quos ascendit, siue(vt ait Augustinus)vsq; adeo hîc in terris nunc non esse (secundum corpus) vt etiã è cælis venturus speretur, ac proinde si de præsentia locali agatur, tanto nunc spatio corpus Christi, quod in cælorum cælis est, à pane qui in terris adest abesse, quanto cæli cælorum à terris absunt. Docemus & illud, magicæ incantationis esse prolationi certorum verborũ confectionem Sacramentorũ tribuere. Sed quæ tu calumniator ex istis colligis, nempe seiungi à nobis panem à corpore vt vacua signa sint, & confectionem Sacramentorum siue, vt apertius loquar, mutationem rei communis in Sacramẽtum, fidei sumentis à nobis tribui vt absque fide sumentis ne signa quidem sint, abs te impudentissimè confingitur. Primum enim, vt de illo prius dicam,ad effectum fœderis vel pacti cuiuscunque vel primùm ineundi seu cõfirmandi vel aliquo modo renouandi, quicquam facit rei de qua in fœdere aut pacto agitur, vel præsentia vel absentia quod ad loci sitũ attinet,imò ne rei quidem ipsius existentia necessariò requiritur.Quid enim obstat quominus tam possim longissimè, imò etiam nondum extans aliquid quàm præsens aut iam in rerum natura extans donare? &,vt ad nostram controuersiam propius accedam, quid obstat quominus absentem etiam maritum sibi acquirere quæpiam mutuo consensu possit? Nec enim ignoras nostram,id est,Ecclesię cum Christo, coniunctionem mysticam ac spiritualem cum corporali coniugio sic passim comparari, vt hæc illius esse quædam imago meritò vi-

deatur. Quod si excipias, sicut ad plenā consummationem coniugii, & vt duo vna caro euadant, præter illum consensum à quo pendet ipsius cōiugij vinculum requiritur realis corporum copula, sic ad hoc de quo loquimur Ecclesiæ, atque singulorum eius membrorum & Christi connubium, requiri corporis Christi realem præsentiam & contactum qui externa reali manducatione fiat: respondeo hoc ipsum esse in quo plurimùm hallucinaris, vt qui à corporalibus spiritualia non discernas. Cedò igitur, cur illa corporum realis & terrestris coniunctio ad illud coniugium requiritur? non quia corpora sunt, sed quia matrimonii illius finis est per mutuam illam corporum realem copulam genus suum propagare. At in hoc altero coniugio illud spectatur vt mysticum & merè spirituale corpus coalescat: ac proinde vt finis eius spiritualis est, sic spirituum vtrinque organo & instrumento coniunctio hæc fiat oportet, quanuis non soli spiritus, sed ipsi toti homines (nempe fideles) cum Christo homine sic arctissimè connectantur: quemadmodum si nō ex corporum ipsorum sed ex solarum mentium cōnexu hominum corpora propagarentur, copula illa realis corporum minime ad terreni coniugii consummationem desideraretur, sed ipso solo animorū cōsensu perageretur. Ad istam autem personarum quæ mente & voluntate fit copulationem nequaquā realis contrahentium eodem in loco præsentia necessaria est, quū longissimè etiam absentes in eā rem de qua agitur (agitur autē hîc de mutua

vnius

vnius cum altero veriſſima quidem ſed ſpirituali ad ſpiritualis vitæ fruitionem communione) verè & efficaciſsimè conſentire poſsint. Veriſsimā igitur & arctiſsimam noſtri cum ipſomet Christo coniunctionem qua fit vt omnem ſpiritualē ſenſum ac motum ex ipſo ſicut membra ex capite hauriamus, & quæ quotidiana verbi auditione & Sacramentorum legitima ſumptione in dies magis ac magis adſtringitur, ipſe Spiritus ſanctus nullo locorum obſtante interuallo, interueniente tum Chriſti ipſius ſeſe nobis inſinuantis voluntate, verbo & Sacramentis teſtata, tum accedentium fide, illum ad ſe vltrò venientem amplectente. Deinde quum Chriſtus ille verus ſit Deus inſeparabiliter ſimul & hypoſtaticè cum aſſumpta carne vnitus, qui proinde nullo loco ſecundum deitatem abeſt, concedam quoque tibi non inuitus carnem ipſam Chriſti à ſignis ipſius ſacramentalibus in terra poſitis mininè abeſſe, ſed καθ' ἄλλο, ſiue ſecundum totum Chriſtum non ſecundum totum Chriſti, id eſt, quatenus cum deitate à qua aſſumpta eſt, hypoſtaticè cohæret, ne me forte vel cum Brentio Eutychianum factum putes, vel nobiſcū ἀσύστατα ponere, id eſt, Chriſti carnis proprietates ſimul ſtatuere & abolere. Quod ſi demum excipias ſic non aliter Sacramentis quàm aliis vbique locis Chriſtum præſentem ſtatui, concedam ita quidē videri, ſed plurimùm quod ad finem & effectum attinet hanc ab illa præſentiam differre, adeò quidem vt vniuerſalis illa Chriſti perſonaliter conſiderati præſentia ſit veluti quoddam

absentiæ genus. Quamobrem etiam Christus de Patre & de se loquens, ad eum (inquit) veniemus & mansionem apud eum faciemus, quum tamen propriè loquendo venire aliquò dici nequeat qui vbique est præsens. Sed verũ est quod dicit Augustinus, esse quidem Deum vbique sed in solis sanctis habitare. Sic vbique etiã reipsa adest Christus personaliter, non autem secundum humanitatem distinctè cõsideratus, sed in solo verbo & solis Sacramentis adest electis suis vt sese illis insinuet. En tibi quomodo, & quo sensu corpus Christi ab illo pane, & sanguinem Christi ab illo vino seiungamus.

Sequitur alia nihilo minor calumnia. *Prædicant, inquis, Caluinistæ absentia effici præsentia per fidem & ob id per eandem nobis reddi præsentissimũ Christi corpus toto cælo à nobis dissitum. Infideles igitur quum eiusmodi destituantur fide non habebunt quo illis offeratur corpus.* At tu rursum vide si potes quàm calumniosè nobiscum agas. Nam aliæ sunt profectò offerentis seipsum Christi quàm hominis Christum recipientis partes. Quo igitur pudore quod de hominibus Christum fide recipientibus dicimus, ad Christum sua potentia & bona voluntate seipsum offerentem traducis? Si Sol sese tibi è cælis conspiciendum præbeat, tu verò oculos clauseris aut aliò conuerteris, obtulerit quidem ille sese tibi, &, quod ad ipsum se offerentem attinet, quanquam longo locorum interuallo à tuo corpore dissitus, tibi tamen præsentem sese stiterit: at tibi tamen quod ad eius perceptionem attinet præsens non fuerit. Sic Christus cuius corpus supra cælos nunc est & alibi

libi nuſquam, ſeſe nobis vnico fidei oculo aſpiciendum, ac etiam eiuſdem fidei manu verè prehendendum quibuſuis velut in ſpeculo. Verbi & Sacramentorum offert. Quòd ſi quis vel illis fidei oculis careat, vel eos nullo modo adhibeat, non magis erit ei præſens quod ipſi offerebatur, quàm ſi nunquam oblatum eſſet. Itaque quod olim Piſsiaci & ſemper alias ſenſimus & ſentimus de fidei efficacitate ad hoc vt corpus Chriſti ſit in Cœna præſens, calumnioſè à Spenſæo primùm, deinde à te & aliis deprauatum eſt quum quod diximus ſumentium reſpectu, ad Chriſtum offerentē traduxiſtis. In ſumma, quid efficit vt quod verbum auribus & Sacramenta oculis quibuſuis foris renuntiant, verè quoque ſpiritualiter, & cōmunicationis ineffabilis (non autem loci) reſpectu præſens præbeatur? ſola Chriſti nunquam mendacis potentia & voluntas, verbo ac ſignis ſacramētalibus teſtata. Quid autem efficit vt res in ſe ita vti diximus quorúmuis accedentium menti ſpiritualiter oblata, à ſolis tamen fidelibus mente cernatur & percipiatur, ac proinde, hoc reſpectu, ſolis illis ſit præſens? fides per Spiritum ſanctum donata & per eundem efficax. Quæ ſubiicis de diuerſis indignorum ſpeciebus, nulla indigent refutatione, niſi in eo quòd omnes quātumuis indignè accedentes vis nihilominus corpus & ſanguinem Domini, id eſt, res Sacramento ſignificatas recipere, quod tu quidem nunquam probabis. Nam quæ tu citas ex decimo capite nihil ad aliquem Corinthiorum in Cœna Domini errorem pertinere antea oſtendimus. Deinde quod adiicis

non posse apud Paulum de pœna tēporaria intelligi Iudicii nomen, si ad id respicias quod peccata etiam leuissima merentur nisi pœnitentia & fide interueniente eluantur, tibi concedo: sin verò ad pœnas referas quibus consueuit Dominus suos non vt seuerus Iudex perdere, sed vt pater castigare, perperam id abs te fieri dico. Nam quoddam etiam est iudicium quod incipit à domo Domini 1 Petr. 4,7. Illud autem omniū ineptissimè scripsisti, probari nobis vestrā sententiā, qua docetis *quædā esse peccata quæ non æternis tormentis sed in isto seculo (vel etiam futuro) transituris, puniantur, ne cogamur illa in altero seculo luere.* Imò absit vt vel vlla alia quàm crucis Christi pœna tolli peccata dicamus, aut remissionem peccatorum in Christi sanguine adeptis alias superesse pœnas in præsenti seculo satisfactorias luendas somniemus. Et quod ad futurum seculū attinet, auertat à nobis Dominus insanam & impiam purgatorii fabulam, vbi satisfactio pro peccatis vlla persoluatur. Imò peccata omnia suapte natura mortem æternam mereri ex Paulo didicimus, quam pœnam vnicus pro credentibus Christus totam penitus persoluit: idcirco nec perituris vnquam electis, nec reprobis seruandis.

Venio ad illud vnde secundo loco tuam illam externam oris manducationem probari liquidò posse credis, nempe ex eo quod *Apostolus condemnationi addicat indignè manducantes, vt grauissimum hoc scelus esse oporteat: deinde ex eo quòd tam anxiè de præparatione verba faciat, qualis neq; ad agni paschalis, neque ad panum propositionis esum*

ſum requirebatur. Imò ne externam quidem illam munditiem & ceremoniam ad mannæ eſcam, aut potum aquæ ex petra quæ etiam iumentis profluebat, requiſitam fuiſſe. Quinetiã iſtam ſuipſius examinationem ne paruulis quidem baptiſandis irrogari, quæ tamen in illis fuiſſet neceſſaria, ſi, vt tu nos ſentire dicis, *Agnus paſchalis, panes propoſitionis, manna & potus aquæ ex petra, tam fuiſſent efficacia ſigna corporis & ſanguinis Domini quàm eſt Euchariſtia & nunc in Baptiſmo requireretur, ſi præ Baptiſmo nihil plus de corpore & ſanguine Domini contineret.*

Sed hîc rurſum vide quàm vana hæc ſint argumenta. Primùm enim falſiſsimum eſt quod dicis parẽ à nobis efficaciam veteribus ſignis & noſtris tribui. Deinde ineptè colligis ſi qua inter illa & noſtra eſt imparitas, eã poſitã eſſe in re ipſa ſignificata. At nos è contrario Apoſtolum ducẽ vt & Auguſtinus ſequuti, vetera & noua Sacramenta docemus re paria vel potius eadem fuiſſe, ſed ſignificantiora & auguſtiora: quod omnino ſtatuendum eſt tum ob myſteriorum ſalutis maiorem infinitis partibus in nouo fœdere peſpicuitatem, tum ob analogiam Sacramentorum miris modis euidentiorẽ. Collapſa igitur tui argumenti baſi, quod ſuperſtruxiſti corruat oportet: neq; mirũ eſt quò propius & euidentius Rex ipſe nobis ſeſe patefacit, eò expreſſius moneri ſubditos vt dignè principem ſuum excipiant. Sed de hoc præterea non deeſt quod appoſitè, vt ſpero, tibi reſpondeam. Obſecro igitur, tam anxiæ illæ immundorum ad ſacrificia accedentium purificationes externæ, an vana fuerunt ſimulachra; ac non potius totidem vehementiſſimæ, ipſíſque

externis sensibus repræsentatæ eius ipsius probationis, pœnitentiæ, ac fidei conciones, quas ad legitimum vsum Cœnæ requirit Apostolus? Quid? illæne increpationes aduersus incircuncisos corde, illa horrenda fulmina toties aduersus eos cõtorta qui ad sacrificia impuris animis accederent, vanáne fuerint terriculamẽta? & ne excipias intra verba constitisse has minas, illa filios Aaronis deuorans flamma, illa Oziam feriens dextra Altissimi, quòd arcã præcipitem ipse ad hoc non sanctificatus fulcire tentasset, non satis demonstrant patres non minore quàm nos religione accedere ad suos sacramentales ritus iussos? Quid quòd sub Ezechia agnum pasche à non sanctificatis comesum iisdem prorsus pœnis, morbis videlicet vltus Dominus dicitur 2 Paralipom. 30.18, & 20. quibus aduersus Corinthios vsum esse testatur Apostolus? De manna verò & aqua ex petra profluente idem nõ fuisse mandatum atque de rebus propriè sanctificatis, nemo mirabitur, qui res illas sic fuisse spirituales (sic enim nominat Apostolus, id est, sacramentales) expenderit, vt proprius illarum vsus esset quotidianus & communis, & Sacramenta non essent nisi κτ̀ συμϐεϐηκός. At è contrario panes propositionis propriè erant Sacramenta, vt & victimarum carnes: & corporum alimento κτ̀ συμϐεϐηκὸς seruiebãt. Itaque nulli immundo istas vel contingere citra horrendam pænam, illas verò solis mundis Sacerdotibus edere fas erat. Denique quod ad Baptismũ attinet, in baptisandis infantibus nostris maiorem quàm olim in eorundem circuncisione non requiri præparationem

tionem nemo ſanæ mentis mirabitur, quum & horum & illorum par ætas non patiatur. In adultorum verò, id eſt, proſelytorum circuncisione requiſitam fuiſſe veræ religionis profeſsionem etſi non legimus, dubitari meritò non poteſt. In Baptiſmo itidem adultorum multò etiã exquiſitiorem & accuratiorem probationẽ quàm in Euchariſtia requiri conſuetam, ex catecheſibus veterum, & additis poſtea infinitis penè ritibus apparet, vt ſi inde faciendum ſit de præſtantia Sacramẽtorum iudicium, Baptiſmus Euchariſtiæ videri poſsit anteponendus; ſicuti certè plus eſt naſci quàm ſemel natum nutriri.

Tertium tuum argumentum eſt huiuſmodi. *Vt is qui purpuram regis aut imaginem violauit, reus alicuius culpæ agatur quæ ad regem referatur, non tamen ei fuerit æquandus qui in ipſum regem manus iniecerit, aut alioqui maieſtatem ipſam læſerit. Num etiam Iudæi, ſi duntaxat nudam figuram corporis Domini in crucem ſuſtuliſſent, tot pœnarum rei agerentur quot nunc aguntur, ex eo quòd verum & ſubſtantiale Chriſti corpus tam indignis modis excruciarunt? Nemo quoque vnquã dixit immeditatã Mannæ manducatione aut panum propoſitionis corpus Chriſti violari, aut interfecti Chriſti crimen à Iudæis admiſſum, & damnationem certiſſimam inde ſequutam. At Paulus indignè Euchariſtia vtentes ſtatim æternæ morti obnoxios pronuntiat, & illorum peccato & damnationi exæquat, qui Chriſtum ipſum vitæ & Sacramentorum authorem nefariè trucidarunt, aut contumelia & irreuerentia affecerunt. Itaque Euchariſtiam apertiſſimè diſtinguit Apoſtolus à puris ſignis & ſymbolis corporis & ſanguinis Domini:*

Respondeo à nobis quoque non omnia sacrã signa pro Sacramentis propriè sic vocatis haberi: Quædam enim ex illis duntaxat fuerunt typi vt arca Noe, Agar & Sara, transitus maris: quædam etiam rerum præteritarum μνημόσυνα, vt mannæ in vrna asseruatio, Aaronis virga, acerui multi lapidum, altaria quoque nonnulla: quædam futurarum rerũ maximarum εἰκόνες, & σκιαγραφίαι, de quibus copiosè in Epistola ad Hebræos agit Apostolus: quædam denique propriè vocata Sacramenta quæ promissiones habuerunt adiunctas, vt circuncisio, sacrificia, purificationes & quæcunque sunt eiusmodi. Itaque quò sacratius, augustius, expressius fuit aliquod signũ, eò seueriorem pœnam merebatur eius contemptus aut violatio. Itaque contemptor Circuncisionis, aut impurus accedens ad sacra, exterminatur ex populis suis: qui sabbatum violauit iubetur lapidari, & huiusmodi terribiles minas horrenda iudicia sunt subsequuta. Quantò maiores igitur pœnas merentur nouorum Sacramentorum cõtemptores, quæ tot modis præstant veteribus, & in quibus ipsemet Christus non iam venturus sed exhibitus cum omnibus suis beneficiis quasi oculis ipsis conspiciendum, & quasi manibus palpandum se præbet? Sic enim argumentatum Apostolum non ignoras Hebr. 2, 2. & 10, 28. Itaque Sacramentorum quoque contemptores ferit istud tonitru, *Qui non crediderit condemnabitur.* Sed quàm est, quæso, ridicula hæc consequutio? *Adiudicantur æternis pœnis contemptores Eucharistiæ, distinguitur pœnæ seueritate Eucharistia à nudis figuris* adde etiam si libet, *à cæteris Sacramentis, Ergo in panis transsubstantiati specie*

corporaliter & realiter adest Christi corpus. Et tamen hæc tua est solidissima vel potius stolidissima Theologia. Respondeo præterea, quanuis æternas pœnas sæpe Dominus in ipsa quoque iræ vasa patientissimus, in castigationes, pro bonitate sua, cõmutet, interdum leuiores interdũ grauiores: & futuræ non sint omnes damnatorum pœnæ pares, vt testatur Christus Matt.11,24: tamen vniuersalem esse hanc sententiam Apostolicam, Stipendium peccati mors est. Etenim si originalis sola corruptio facit vt filii iræ, ac proinde ignibus æternis digni nascamur, quanto magis id merentur in quibus radix illa amarissimos actualium peccatorũ fructus ediderit? Nullum ergo peccatum tam leue esse dico cum aliis grauioribus collatum, quin propterea quòd aduersus infinitam Dei maistatem commissum est, infinitam quoq; pœnam æternæ mortis mereatur: & illud venialis & mortalis peccati discrimen si aliter intelligitis, diabolicũ & execrabilissimũ esse dogma affirmo. Quemadmodũ autem omnia peccata natura sui lethalia sunt, ita (vnico illo excepto quod nunquã remittitur) omnia in eo per fidem apprehenso qui solus tollit mundi peccata, venialia fieri & gratis condonari docemus. Christus verò cum suis beneficiis, tum in verbo simplici tum in Sacramentis per fidẽ magis ac magis apprehendendus proponitur. Ergo siquis Christũ nobis loquutũ, & pro nobis passum, vllo modo in verbo vel Sacramẽtis contẽnit, iræ Dei fit obnoxius: & hoc esse dico, Reũ fieri corporis & sanguinis Domini: quod tamẽ specialiter in ꝓfanatores Eucharistię dicitur ꝓpter

quòd speciali quadam analogia, corpus & sanguis Domini spiritualiter per fidem participanda præbentur, & mortem Domini cum gratiarũ actione profiteri in illa actione iubemur. Peccẽt igitur grauius qui regem ipsum quàm qui imaginem eius violant: peccarint multò grauius Iudæi Christum ipsum crucifigentes quàm si fœneam eius imaginem suspendissent, vtrinque tamẽ pœna capitalis statuitur. Et quorsum hoc ad tuam illam præsentiam & manducationem stabiliendam? Quod autem Chrysostomus præsertim & Græcus scholiastes Apostoli verba sic accipiunt, vt qui indignè accedunt similes dicãtur carnificibus, qui Christum ipsum crucifixerunt, non efficit tamen quod tu contendis. Aliud enim est similẽ esse quàm parem, nec etiam quisquis par est, in omnibus est æqualis.

Quarto loco vteris hoc argumento, *Si non signum carnis & sanguinis sed caro ipsa & sanguis conferunt vitam, ita quoque non signum ipsum indignè sumptum parit mortem, sed ipsa caro & sanguis, id est, Christus ipse & corpus eius, alijs cedunt in vitam, alijs in mortem: alijs in resurrectionem, alijs in ruinam, propter variam manducantium dispositionẽ.*

Respondeo multiplex esse in hoc argumento peccatum. Ac primum quidem in eo quòd vel hunc panem & hoc vinum à rebus vulgaribus non distinguas, vel quæ sit dignitas sacramentalium signorum non animaduertas. Dico igitur non temerè sacramentalia signa à rebus communibus distingui, ac proinde in illorum indigna vsurpatione duplicem reatum contrahi: vnum videlicet ac præcipuum relatè ex rerum significatarum

catarum contemptu, tantò maiorē quantò pretiosiores illæ ſunt: alterùm verò abſolutè ex eo quòd res ipſæ tanti momenti ſacro vſui diuina inſtitutione deſtinatæ, aliter quàm deceat tractentur. Quū autem vterque hic contemptus in Deū ipſum directè redūdet, meritò Iudicii pœnā hoc vtrunque ſcelus mereri pronuntiat Apoſtolus, de poſteriore quidē agens his verbis, *Qui manducarit indignè*, &c. de altero verò hac formula, *Non diſcernens corpus Domini.* Hoc tuum igitur non leue peccatum eſt in eo quòd vſque adeò pro nihilo nunc quidem habes ſignorum ipſorum contemptum, vt totum reatum ad rem ſignificatam referas, ſicuti mox oſtendā. Neq; id mirum quum pro ſignis in Cœna Domini nihil præter res quæ nuſquam ſunt, inanes videlicet ſpecies quas vocas, ſiue accidentia ſine ſubiecto, conſtituas. Ex hoc autem errore alter naſcitur multò etiam grauior, quòd Chriſtum ipſum vt vitæ ita etiam mortis cauſam facere omnino videaris: in quo dupliciter rurſum falleris. Nam & ad vitam & ad mortem concurrunt quidem Sacramenta vt media quædam, (ſicut & verbum ſimplex) non tamen quaſi vim illam viuificā, ſibi propriam, Deus ſignis ipſis inſerat, quemadmodum (verbi gratia) panis vim habet alendi corporis à Deo inditam (qua in re ſcholaſtici nonnulli veſtri valde haliucinantur) ſed quatenus & verbo & ſignis externis, veluti interpoſito pignore, ad animos noſtros certiores de bona ſua in nos voluntate reddendos vtitur, quod beneficium impunè contemni non ſinit. Verùm illud intereſt quòd ad vitam proſunt

ſuo modo, ex ipſo ſignorum vſu, mors autem nõ ex ipſis vllo modo, ſed ex vna abutentium culpa emanat. Ad rem autem ſignificatam, id eſt, ad Chriſti corpus & ſanguinẽ, ſiue ad ipſum Chriſtum quod attinet, aio nunquam illum niſi ad vitam percipi, nec poſſe aliud quàm vitam & ſalutem ex ipſo in nos emanare: ac proinde ruinam & vltimum exitium non ex ipſo Chriſto indignè percepto proficiſci, ſed tum ex ſignorũ abuſu, tum multò magis ex eo quòd Chriſti corpus & ſanguinem recipere nonnulli neglexerint. Itaque quum ex verbo *διακρίνειν* colligis tuam illam ſpecierum panis & corporis coexiſtentiam his verbis vtens, *Antequàm hic panis diſcernatur eſſe corpus Domini, oportet vt ita ſit, alioqui falsò diſcerneretur*, non modo ridiculus, ſed etiam falſarius deprehenderis. Nec enim ſcripſit Apoſtolus *μὴ διακρίνων τὸν ἄρτον τοῦτον εἶναι τὸ σῶμα τοῦ κυρίου*, *non diſcernens hunc panem eſſe corpus Domini*, ſed *Non diſcernens corpus Domini*, id eſt, neque hunc panem conſiderans non vt communem panem manducandum, ſed vt corpus ipſum Chriſti ſibi apponi: neque rei tantæ, quanta eſt ipſe Chriſtus, præſtantiam attendens. Totum iſtud igitur *τοῦτον τὸν ἄρτον εἶναι* *hunc panem eſſe* commentitium eſt gloſſema à te excogitatum, quod & ipſa à te citata exempla verbi *διακρίνειν* tranſitiuè poſiti docere te potuerunt. Nec tamen etiamſi ſcripſiſſet Apoſtolus panem hunc eſſe corpus Domini diſceſsiſſet à Chriſti verbis, ſed quę ad tuum ſtabiliendum commentum nunquam te iuuerint, donec duo falſiſsima idoneis argumẽtis confirmaris: nempe vnũ & idem eſſe panem

illum &

illũ & corpus Domini, & nisi corpus ipsum Domini eo ipso loco situm esse ostenderis vbi est panis ille, & absque hoc suam Sacramento veritatem constare non posse. Descendis tandem ad Pauli locum vbi panem quem frangimus dicit esse corporis Domini communionem quem quum scriberes sic me velle attendi vt Eucharistiæ instititutio relinquatur, tum in me certè tũ in tuam ipsius cõscientiam peccasti, neque mihi longius abeundũ est vt hæc tua fœda calumnia refellatur. Mox enim ipsemet subiicis postulare me vt ex illius Pauli loci collatione, verba institutionis illustrentur. Cedo verò, bone vir, qui vnum locum ex altero exponendum comẽdit, an alterum dici potest expungendum suadere? Sed age videamus plúsne scientiæ quàm conscientiæ ad hanc disceptationem attuleris. Tibi non placet Christi verba Paulinis illis exponi. Cedo quamobrem? Æquius enim est priora posterioribus quàm ista ex illis explicari: neque facilè cuiquam persuaseris, ab Apostolis obscurius dicta quæ perspicuè ex suo magistro audiuissent. *At enim*, inquis, *testatur eo loco Paulus se obscurius loqui tanquam prudentibus & mysteriũ Christi intelligentibus.* Ergo falsum est quod iterum hîc incultas quasi satis non esset semel errasse: *Corinthios nimirùm quos hîc compellat Apostolus putasse Cœnã Domini esse quiddã indifferẽs & inter Christi & idolorũ cultũ claudicasse, nec pluris æstimasse quàm idolothytum, & quàm si nihil aliud esset illa quàm alimentũ panis Deo dicati, vt cætera obsoniorum genera quæ ante esum immolabantur.* Hoccine verò est prudentẽ iam esse, & mysteriũ

Christi intellexisse? Quid quòd ipse Apostolus testatur Corinthios non fuisse tentatione nisi humana captos? atqui non humana sed planè diabolica tentatione fuissent irretiti, si ab Apostolo tam probè & diligenter edocti, in eam quã dicis hæresin essent prolapsi. Imò saltem meminisse te oportuit quid hoc ipso capite scripsisses, *Apostolum*, videlicet, *fundamenta doctrinæ de Eucharistia his verbis apud Corinthios iecisse, ac proinde figurata loquutione, vt obscuriore videlicet, vsum non videri.* Itaque te à nobis dissentire minimè miror qui tantopere à te ipso dissideas. Sed & in eo rursum Sophistam agis quòd quæstiones permisces. Nec enim isto prioris ad Corinthios Epistolæ decimo capite vel tantillum Apostolus de Eucharistiæ negotio, sed de idolothytorum duabus speciebus agit, quarũ alteram prorsus interdicens & argumentũ à fine & scopo Cœnæ Domini desumens vtitur hac præfatione, vt Rom.7, 1. *scientibus legem loquor, Vt peritis loquor, Iudicate vos quod dico*, sicuti facere mos est, quoties inter disputandum ex iis quæ sunt aduersariis nota, argumentum sumimus, vt velut à seipsis redarguantur. Nihil hoc verò ad sermonis vel perspicuitatẽ vel obscuritatem probandam pertinet, sed ad repugnantes eò fortius ex ipsomet eorum sensu reuincendos spectat. Quum autem vsque adeò turpiter vt Cantherius in limine impegeris, agè quàm pulchrè progrediare consideremus.

Primùm tibi non placet in his Pauli verbis, *panis quem frangimus est corporis Domini communicatio*, panem pro naturali & materiali

positum,

positum, *sed propter tantam quæ intercesserit mutationem vt panis naturalis esse desierit, cibũ in genere significare*: idque duplici ratione probas. Vna *quòd in altera parte Apostolus non vinum in specie designet sed potionem in genere, & ei interuenire benedictionem significet, antequam æstimetur esse corporis Christi communicatio:* altera *quòd Apostolus mox scribat omnes Christianos de vno pane & vno calice participare, quod quum de materiali pane & calice non possit intelligi (Omnes enim Christiani vnius & eiusdem materialis panis participes nequeũt effici) de vno Christo & corpore eius reali interpretari cogimur.*

Nos verò contrà contendimus panem ipsum materialem hîc & in tota Cœnæ actione intelligi, non tamen absolutè vt panem, sed relatè, vt Sacramentum videlicet, & quidem in suo vsu consideratum, extra quem etiam Sacramenti rationem non habet. Itaque repugnantia quam inter nos à te dissidentes esse dicis in nomine panis interpretando, nulla est: & apertè calumniaris quum panem dicis à nobis perinde intelligi acsi nihil ei immutationis accidisset. Quis enim nostrûm mutationem sacramentalem vnquam est inficiatus? sed tibi nimirum mutatio nulla videtur esse, nisi substantia ipsa rei transmutetur. Verùm age tuas rationes expendamus. Priorem ineptissimam esse dico, ex tua ipsius sententia. Contendis enim Apostoli verba ex institutionis verbis explicanda: At Euangelistas vt panem ita etiam τὸ ποτήριον itidem nominasse ante benedictionem inficiari non potes. Quòd si valeret tua consequutio, nempe non panem naturalem

in specie sed cibum in genere pro ipso corpore Christi à Paulo significari, quoniam vinum postea in specie non nominatur:efficietur hoc quoque, Christum dici ab Euangelistis non panem naturalem in specie, sed cibum, id est, corpus ipsum suum & accepisse & fregisse: ac proinde iã tunc panem esse panem desijsse quum illum acciperet. Deinde quum benedicendi verbum vt apud Paulum sic apud Euangelistas quoque præeat fractioni, consequetur rursum, si tua ratio valeat, Christum semetipsum reipsa fregisse. Nam frangere pro distribuere apud Euangelistas, vt antè dixi, accipere non potes, apud quos distinctè dicitur Christus id quod acceperat fregisse ac deinde dedisse. Præterea quũ ex tua sentẽtia cibus ipsum Christi corpus identicè declaret, age ꝓ Cibo si Corporis ipsam vocẽ substituamus & dicamus, *Hoc corpus est cõmunicatio corporis mei*, quid ineptius hoc sermone cogitari possit? Sed age pro his verbis, *panis quẽ frangimus*, legamus, *Cibus quem frangimus*, an inde identicam esse enuntiationem euiceris, quum verum & naturalem panem à Christo acceptum, & discipulis ad edendum præbitum constet? Relinquitur ergo & panis nomine sacramentalem quidem sed verum tamen ac materialem panem, & poculi voce sacramentale quidem sed verum & materiale vinum in poculo contentum intelligi. Alteram autem rationem, id est, tam puerilem paralogismum miror à te iampridem Magistro in Israel proficisci potuisse. Itaque te ad pædotribas remitto, vbi tibi suggeratur, Vnum non modò ad omnia prædicamenta, sed etiam in singulis

in ſingulis prædicamentis & ad genus & ad ſpeciem non minus quàm ad ſingula indiuidua accommodari. Nec te illud iuuat quòd omnes vnum etiam numero corpus eſſe dicimur, myſticum videlicet, quo modo etiam innumerabiles myſtici numero panes, Vnus ſpecie panis myſticus dicuntur.

Non minus etiam lepidè confingis (& quidem citatis in albo tui voluminis aliquot falſiſſimè notatis teſtimoniis) inter nos qui à te diſſentimus non conuenire, sítne fractio illa, cuius Apoſtolus ſeu Chriſtus meminit, ſignum, an inſtrumentum, an teſſera, an obſignatio, an confirmatio corporis participati, an verò duntaxat conuentionis & fœderis cum corpore participato: quaſi videlicet iſta non ſint ὁμώνυμα, ſi quis ſophiſticen ſeponat. Vt autem iſtarum tibi ineptiarum occaſionem præcîdam, ſcito nos inter ſigna ponere non tantùm illa materiata (puta aquam in Baptiſmo, panem & vinum in Cœna Domini) ſed ipſos quoque ritus ſacramentales à Chriſto inſtitutos: ideóque vos in hoc quoque deteſtari, quòd ſublata fractione pulchrè ſcilicet cauiſtis ne quis huic quæſtioni locus relinqueretur. Fractionem verò panis vt & præbitionem & manducationem propriè accipimus, & à Chriſto his verbis *Hoc facite* mandatam non dubitamus: qua voce tamen Apoſtolus in priore parte, vt benedictionis in poſteriore, totam hanc ſacram actionem ſignificarit.

Sed bene profectò nec abſque diuina prouidentia accidit vt hæc tibi de corporis & ſanguinis voce, de cuius communione

hîc agitur, nobiscum disputanti exciderint. *Corpus ipsum Christi*, inquis, *hîc à Paulo intelligi omnes aduersarij fatentur, quorum nullus negat nos reddi participes veri corporis Christi, sed in modo discrepant.* Vnde colligis *in ipsa quoque institutione Eucharistiæ corpus Christi pro naturali scribi & agnosci ab Apostolo, quum hîc eadem de re sermo habeatur.* Nos verò & hoc & illud tibi concedimus. ac proinde quoties aduersum nos antea perinde disputasti, & postea perinde disputabis, acsi posita sacramentali metonymia nudum panem, aut inane corporis Christi symbolum nobis dari corruptis noui testamẽti tabulis, sentiremus, memineris te coram Deo & hominibus nimium impudenter nos calumniari. Vos pro signis chimæras (species videlicet ipsis idæis Platonicis multò inaniores) substituitis, nos verum panem & verum vinum statuimus. Et vos & nos pro re Sacramenti Christum ipsum (nisi fortasse in vobis fallor) ponitis: sed vos quidem corpore non corpore, siue quanto non quanto, præditum, nos autem verum veris essentialibus corporis qualitatibus præditum Christi corpus in Cœna spirituali vsui & vitæ destinata, spiritualiter fidei adesse, & dari, & ab eadem verè percipi docemus. Vtri igitur integrum Sacramentum seruant? *De modo*, inquis, *disceptatur.* Ita esto. Ne igitur quæstiones transferto, & magnum ad diiudicandam totam hanc controuersiam aditum patefeceris.

Progressus ad vocis κοινωνίας explicationem, variis eius acceptionibus allatis quas aliunde ad verbum descripsisti, concludis *accipi posse κοινω-*

νίαν & pro consociatione cum Christi corpore, & pro traditione siue exhibitione, quæ fit per distributionẽ panis & calicis, & pro perceptione siue participatione qua donamur per panis & calicis susceptionem.

Videris autem maximè approbare Illyrici sententiam distributum corpus interpretãtis. Caluini verò expositionem maximè planam ac perspicuam explicas admodum ieiunè, ac eò tandem delaberis vt hîc dicas aduersum nos tria luculenter decîdi. Horum primum esse vis, *Indignos quoque corpus Domini participare. Nam,* inquis, *Apostolus alloquitur Corinthios indignos, qui putabant Cœnam Domini esse aliquid indifferens, nec pluris eam æstimabant quàm Idolothytum,* Itáne verò oblitus es eius quod paulò antè scripsisti, Corinthios istos tam fuisse mysterij Christi intelligentes? Sed istos quos modò tam intelligẽtes modò tam imperitos facis quid tandem docet Apostolus? *discrimen,* inquis, *esse inter Eucharistiam & Idolothytum.* Et vbi rursum illa mysterii Christi tanta intelligentia, si hoc isti erant docendi? Sed quodnam istud est discrimen? *quod Eucharistiæ panis perceptio, etiam à Corinthijs indignis & infidelibus* (en rursum quos antè tutemet intelligentes vocasti) *sit corporis Dominici sumptio, idolum verò nihil sit nec Idolothytum, nec quicquam aliud secum ferat, quàm habitum quendam & relationem ad dæmones quibus immolatum fuerit.*

Imò verò quis hic stupor est, te non animaduertere (quod aliquoties iam repetii & vtinam toties repetam vt tandem aliquando sic ineptire desinas) non de Cœna sed de Idolothytorum altera specie institutam fuisse ab Apostolo quæ-

ſtionem, & ab iis quæ de Cœnæ fine & ſcopo optimè didicerant Corinthii, ſumere certum ad illorum idolothytorum damnandum eſum argumentum? annon & illud animaduertis, eo ipſo quod tu dictũ eſſe ais ab Apoſtolo, prorſus eneruari illam qua vtitur conſequutionem? Etenim ſi idolum nihil eſt, & tam leuiter idolothytum afficit, quænam fuerit religio idolothytis veſci? Annon præterea cogitare te oportuit non temere vt paria conferri ſacra Iſraelitarum ſacrificia cum profanis illis epulis, in eo quòd & his & illis inita fuit cum eo numine ſeu vero ſeu falſo ſocietas cui ſacrificium offerebatur? Sed hîc fortaſſe te offendit tropus in Altaris voce, quam neceſſe eſt pro ipſis apud altare factis oblationibus interpretati. An non vides etiã, quæſo, illud quod Corinthii nonnulli ſuæ illi licentiæ prætexebant, *Idolum nihil eſſe*, quomodo ab Apoſtolo ſic illis concedatur, vt tamen euertat quod ipſi inde extruebant? Hæc enim erat Corinthiorũ collectio: idola nihil eſſe quàm mera phãtaſmata, quo ſenſu ab Hebræis הבלי שוא vocãtur, ac proinde quum nec ſanctificandi nec prophanandi vim vllam habeant, nihil à cæteris locis reipſa, ſed ſola idololatrarum imaginatione differre idolæa, neque à cæteris cibis epulas ibi appoſitas. Contrà verò reſpondet Apoſtolus, idola quidem reuera, ſi per ſe ſpectentur, nihil eſſe, ſed (quemadmodum in Pſalmis ait Spiritus ſanctus) coli in illis dæmonia quæ aliquid ſint, & quidem eiuſmodi vt qui vllum cum eis habeat commercium, à Chriſto ſeſe penitus ſeiungat. Itaque illa conuiuia ſolennes eſſe cum dæmoniis

pactiones

pactiones, sicut ex aduerso præstita ab Israelitis sacrificia populum cum vero numine eiusdem mensæ participatione consociabant. Hæc est, inquam, argumentorum Apostoli series, & hic scopus in hoc capite. Et vt magis etiam noris quantopere ab Apostolo dissentias, tuam & illius sententiam comparemus. *Indigni etiam*, inquis, *& infideles ex mente Apostoli capiendo panem Cœnæ percipiunt carnem Domini.* Quid contrà Apostolus? *non potestis mensæ Domini communicare & mensæ dæmoniorum.* Mensæ verò appellatione nō ipsam ligneam siue lapideam mensam, non etiam cibos illi appositos simpliciter significari, sed ipsum illorum conuiuiorum finem & effectum apparet ex eo quòd alioqui falsa fuisset Apostoli oratio. Quis enim dubitat quin ad illam vtranque externam mensam, & propositos tum ibi tum in Ecclesia cibos, quanuis suo maximo damno, accedere potuerint Corinthii, quū de eo ipso ab Apostolo reprehendantur? Sed simul cum dæmoniis & cum Christo consociari (qui erat vtriusque mensæ effectus) hoc illud est quod fieri non posse dicit, monens proinde vt, nisi velint illam cum Christo initam in ipsius Cœna communionem prorsus abrumpere, ab Idolothytorum conuiuiis penitus abstineant. Hoc ipsum est igitur quod de altera nempe corporali scortatione in eadem Epistola testatur, *Tollens igitur membra Christi, faciam membra meretricis?* & de impari cōiugio in altera Epistola. *Quæ participatio iustitiæ cū iniquitate? quæ communicatio luci cum tenebris? Quis cōsensus Christo cum Belial? & quæ fideli portio cum infideli?*

Quod ſi fortè excipias aliud eſſe *percipere Chriſti carnem*, quàm *Chriſtum participare*, quòd illud de re ipſa, iſtud verò de ipſius rei fructu dicatur. præterquam quòd refellêris ab Apoſtolo qui μετοχῆς & κοινωνίας vocibus vtrobique (eodem proculdubio ſignificatu) vtitur: incides etiam in aliud impium dogma, quo & Chriſtus ipſe à ſuo ſpiritu ſeparatur, & à Chriſto ipſo mors emanare ſtatuitur. Vtrunque enim iſtud concludendum eſt ſi poſſe quoſuis nullo diſcrimine dicamus Chriſtum ipſum intra ſe recipere, & tamen ab eo non modò non viuificari, ſed etiam occidi, quod de inſtrumentis quidẽ quibus Deus vtitur (nẽpe de verbo & adiectis ſignis) meritò dixeris, de ipſomet verò Chriſto ne cogitari quidem ſine impietate poteſt.

Alterum hoc noſtrum peccatum hîc dicis à Paulo redargui, *quòd fide tantùm dicamus nos Chriſto vniri, quum tamen Apoſtolus Corinthios alloquens, indignos & qui propter incredulitatem nihil ſpiritale ab eo reportabant, effici vnum corpus cum Chriſto pronuntiet, ex eo quòd de Euchariſtia ſumerent. Inquit enim, Vnus panis, vnum corpus multi ſumus. Omnes enim ex vno pane participamus.*

Reſpondeo, primùm quod tu de Corinthiis incredulis nimium impudenter & aduerſus temetipſum comminiſceris, falſiſſimum eſſe. Reſpondeo & illud, longè aliud eſſe de Cœnæ effectis ex ipſa re abſolutè, quàm relatione ad homines facta ſtatuere. Sic Euangelium Paulus dicit eſſe potentiam Dei ad ſalutem, & ſcientiam ſalutis Zacharias, & verbum vitæ paſſim dici conſtat, quod tamen alibi dicitur odor mortis ad mortem

mortem vt odor vitæ ad vitam. Sic Christus vocatur qui populum suũ redimit ab iniquitatibus, qui alibi positus dicitur in ruinam vt & in resurrectionem. Disputantem verò Paulum præsertim non aduersus merè incredulos, vt falsissimè cõminisceris, sed aduersus φρονίμους, qui ea quæ norant non satis animaduertebant cum iis quæ faciebant prorsus repugnare, quis non videt argumentum sumere à Cœnæ fine & scopo absolutè cõsideratæ, vt eos ab illa fœditate quam ad mittebant, ad puram Euangelij, quod didicerant, professionem reuocaret? Quod igitur Paulus absolutè dicit, idcirco videlicet institutam Cœnam vt omnes in Christo coalescamus, vix dici potest quàm ineptè & ridiculè eò pertrahas, vt dicere videatur Apostolus omnes etiam infideles qui panem istum accipiunt, ipsam quoque Christi carnem percipere. Sed longè grauius est illud er ratũ quod tertio loco admittis. Hîc enim sodes Christi membrum fieri, an non ipsa est perceptæ carnis Christi efficacitas? Atqui generaliter dixit Paulus *Omnes corpus vnum sumus*: Ergo si te audimus, Infideles quoque & quantumlibet indigni, si ad mensam Domini accesserint, Christo quoque incorporabuntur. Itaque temerè dixerit Apostolus nullum esse commercium luci cum tenebris, & nullam Christi cum Beliale communionem. Repetis postea, *ne dignè quidem accedentes dici posse vnum cum Christo corpus fieri quia ex vno pane comedant, nisi per panem Christum ipsum intelligamus, quum vnus & singularis panis non possit omnibus Christianis sufficere*, quẽ paralogismum vt risu quàm refutatione digniorem me quidem

rursum attingere puduerit. Nec illud verò solidius est quod tertio loco profers, nempe *si per solam fidem in vnum corpus & in vnum panem abeũt Christiani, mentitum videri Apostolum qui fieri id affirmet per vnius panis esum, quoniam non magis id ex Cœna obtinuerint quàm extra ipsam quoties fide abundarint.* Quasi verò ei qui multùm habet non possit etiam amplius aliquid dari: quasi id ipsum quod habet quispiam non possit augeri: quasi denique magis ac magis Christo nos insinuari, & quæ iam nobis donata sunt confirmari non oporteat. Et quæso cur non eadem atque tu consecutione conclusero, Si sola Eucharistia Christo nos incorporat, & qui Christi mẽbrum nó est pereat: necesse est, perire quotquot ante Eucharistiæ vsum intereunt? Item, si quisquis saltẽ dignè ex illo pane vel semel comedit Christo incorporatus est, ergo superuacuũ esse vsũ Eucharistiæ repetitũ? Sed tu nimirũ oẽs istos nodos nobis expedies quinta repetitione vbi de indignis plenius disseres. Ibi igitur & nos rursum tibi respõdebimus.

Tertiũ nostrum, grauissimũ scilicet, peccatum in eo situm esse vis, *quòd corpus Christi non opinamur panis sacramento tanquã vasculo ad nos deferri & deportari, sed à nobis aliunde sumi*, id est, vt planius loquar, quòd nolimus in vana illa vestra chimera, id est, accidẽtibus sine subiecto, (quæ ne cuiusmodi quidẽ esse somnietis effari possitis) nolimus reipsa & substãtialiter, rẽ signatã, id est reale illud Christi corpus contineri, quoniam verum, finitũ, & circunscriptũ eius corpus nó alibi nunc quã supra omnes cœlos esse, nec ante vltimũ illũ diem ad nos reditur ũ ex Domini verbo, (inanissima,

ſima, alioqui futura ſpe noſtra) didicimus, ac proinde in cœlis fide quærendũ ac verè apprehẽdendum quod in terra nobis & verbo & adiectis certiſſimis ſignis offertur. Quid tu igitur contra certiſſimam hãc veritatẽ affers? *Si Christi corpus*, inquis, *abeſſet à ſacramẽti pane facile mandi poſſet panis ſacramentũ ſine corporis Christi perceptione. Itaque malè Apostolus ex panis ſacri fractione & manducatione corpus Christi reuera participari colligeret, ſi participatio hæc à pane ſeiungi poſſet.* Illud ego verò cõcedo & præterea dico, etiam ſi ſimul eodem loco vtrunq; ſubſtãtialiter adeſſet, & iſto tuo merè imaginario vaſculo (quid enim cõtineri accidẽtibus etiã ſubiecto innitẽtibus nedũ ſubiecto carẽtibus poſsit?) corpus Chriſti cõtineretur, non cõſequi tamẽ vt qui vnũ ſumit alterũ quoq; pcipiat. Quid enim obſtat quominus ſicut in verbo nudo audiri ſonitus, imò & vocũ ſignificatio vtcunq; intelligi, res tamẽ ipſa ſignificata negligi prorſus poteſt, & ſimul vaſculũ ita ſumi vt tamẽ theſaurus intus cõtentus nõ ſumatur ſed excutiatur: ita quoq; ſigna ſacramẽtalia & externa foris accipiãtur, res tamẽ ſignata etiã præſentiſsima, p incredulitatẽ non modò aliter quã decet tractetur, verum etiam prorſus repudietur? Et quæſo, quum tibi licere velis ſpiritum illum Chriſti viuificum, ab ipſo Chriſto vſque adeo ſeparare vt etiam eius loco vim illam mortiferam ſubſtituas nobiſne perſuaſeris arctius cohęrere rẽ ſignatam cum ſigno, quã viuificãtẽ illam virtutem cũ ipſo Chriſto, qui ipſa vita eſt? Quod autẽ attinet ad illam Apoſtoli collectionẽ, iam antea reſpõdi, diſſerere Paulum abſolutè de Cœnæ Domini fine

& ſcopo, quem etiam ſi non attingant (idque ſua culpa) quicunque ad mēſam Domini indignè accedunt, non deſinit tamen propterea panis quem frangimus (ſi abſolutè conſideretur) eſſe corporis Domini communicatio: ſicuti Ieſus qualis eſt in ſeſe conſideratus reſurrectio ſemper eſt δυνάμει, etiamſi κατὰ συμβεβηκὸς & reproborum reſpectu, ruinæ & exitio ipſorum cedit. *Sed inquies, vnum corpus multi ſumus, inquit Apoſtolus, quia ex vno pane participamus.* Concedo, & te hîc quoque adiuuabo. Sic enim videtur ille non abſolutè, ſed relatè, ſiue hominum ipſorum accedētium reſpectu, loquutus. Sed illud tibi in mentem venire oportuit, aliud eſſe Eccleſiam totam in genere & vt corpus vniuerſale, quàm ſigillatim & veluti particulatim conſiderare. Dicuntur & verè dicuntur gentes omnes in Abrahamo benedicendæ & benedictæ: an hoc de ſingularibus perſonis verè dixeris, quum ne in ipſa quidem naturali Abrahami progenie ſinguli ex Abrahamo nati comprehendātur? Dominus dicitur aliquoties populum ſuum repudiaſſe, an idcirco ſingulos reiecit, vt nullum ſit inter Hieroſolymam & Sodomam ac Gomorram diſcrimen? Sic conſiderans Paulus in genere Corinthiacam Eccleſiam non ex indignis & incredulis, ſed quanuis plerisque næuis minimè carentem, tamen, vt ipſemet initiò teſtatur, ex plurimis omnium donorum ſpiritualium genere inſtructiſsimis hominibus conflatam: & de iis etiam quos contra te diſertè teſtatur non niſi humana tentatione correptos, ex Chriſtiana charitate iudicās, ac proinde de ſingulis quoque benè ſperans, vnum corpus, inquit, multi ſumus.

Sic

Sic Galatarum Ecclesiam, in qua tamen plerique valdè aberrarant, in genere & καθ' ὅλου considerans, Quotquot, inquis, baptisati estis Christũ induistis. Itaque vix magis ineptire potuisti quàm quum hæc ad tuos illos infideles traduceres. Sed præterea quis hæc tua non detestetur? *Indignos*, inquis, *in hoc textu alloquitur Apostolus, & qui nihil spiritale referrent ex Eucharistia.* Ergóne vnum corpus cum Christo fieri nihil spiritale est, quum Christi simul & Belialis membrum esse nemo posit? Ergo Paulus se istis infidelibus accensens (neque enim ait *Estis* sed *Sumus*) nihil quoque spiritale ex Eucharistia perceperit? aut si percepit, non hoc expresserit, vt illorum & sui discrimen in re tanti momenti notaret? *Item*, inquis, *si non panis ipsius esus sed fides & Spiritus esset instrumentum quo societas contraheretur cum naturali Christi corpore, non fierent omnes vnus panis, sed vna fides vel spiritus.* Deus increpet te, Sophista: Cedo verò in primis quid hîc vocas panis esum? si panis specierum esum, Deo & hominibus manifestè illudis. Sin ipsius substantiæ panis esum intelligis, apertè præuaricaris. Sin per vnum illum panem, vt paulò ante volebas, ipsummet Christi corpus significas, proprietatibus panis (quas ne tu quidem explicare posis) obuolutũ, præterquam quòd Marcionita, teste Tertulliano, euasisti, fierine potest vt ea, quam hîc nobis obiicis vecordia teipsum laborare non animaduertas? Nam, obsecro, esséne Christum censetis apprehendendi suimet instrumentum quod inter nos & ipsum collocetur, vt idem sit medium & extremum? quod si etiam ita esse concessero,

túne magiſter es in Iſrael, qui neque cauſam efficientem ab inſtrumentali diſcernas, neque inter inſtrumenta præcipua & ὑπηρετικὰ diſtinguas, & ſubordinatas cauſas iis quibus ſubſternuntur minimè repugnare neſcias? Neque igitur Spiritus ſanctus, verè efficiens cauſa magni illius myſterij, id eſt, ſacræ inter Chriſtum & Eccleſiam concorporationis, fidem (apprehendendi Chriſti vere in ſuo genere efficax vnicum inſtrumentum) excludit quod ipſemet in credentibus efficit: neque fides rurſum, aut verbum, aut Sacramenta, (aliud inſtrumẽtorum ſpiritui ſubſeruientium genus) abolet, quum & intercedente verbi auditu oriatur, & Sacramẽtis obſignetur. Chriſti verò corpus etſi, quod ad locorum ſitum attinet, tanto à ſignis interuallo ſeiungimus, quanto cœli cœlorum (vbi eſt, & ad vltimum vſque diem cõmoraturum ſe dixit) à terris abſunt vbi nunc ſumus & vbi Cænam Domini ex ipſius mandato ritè celebramus: abſit tamen vt propterea vel à ſignis quod ad ipſum Chriſtum ſeſe fide ſpiritualiter fruendum offerentem, vel à nobis quod ad ipſius Cœnæ finem & ſcopum, id eſt ad veriſsimam & efficaciſsimam ipſius & noſtri quanuis merè ſpiritualem communionem attinet, ſeparemus.

Ad caput

AD CAPVT X.

Nullam eſſe noſtræ ſententiæ in exponendis Chriſti verbis abſurditatem.

Onſumis hoc caput in ſex nobis expro brandis criminibus eôdē certè quo in cæteris pudore, neque abſimili cõſcien tia, quorum primū hoc eſt, *Negare nos in Scripturis ſpectandam aut exigendam proprietatem*. Quid ſi dicerem viciſsim vobis placere vt quæcunque in ſacris literis extant, propria & natiua ſignificatione explicentur? Nēpe magnam vobis iniuriam fieri clamitares, & meritò quidem. Quæ hæc igitur tua impudentia eſt? Reprehendit eos Caluinus propoſito Anthropomorphitarum exemplo qui non ſinunt vt vel tantillum à ſcripto in illis inſtitutionis Cœnæ verbis diſcedatur: Scribit Martyr perſpicuitatem non eſſe temerè obiiciendam, quoniā hanc ipſam multi hæretici quæſiuerint: Dicit Matthæus Smalcaldenſis non valere conſequutionem à *Non ſic dictum eſſe ad Non ſic intelligi*. An hîc tibi iuſta occaſio in nos perinde declamitandi præbetur, acſi, quoniā hanc enuntiationē ſacramentali vſitaſsima metonymia neceſſariò explicandā contendimus, propterea quicquid ſcriptū eſt in neſcio quę ænigmata, in tropos, in figuras, in allegorias, veſtro denique exēplo, in tropologicos & anagogicos ſenſus trāsformaremus? Imò quid tu ipſe hac de re ſentis? *Nequaquā*, inquis, *tā tenaciter literæ inhærēdū ſuademus quin ab illa recedatur aliquādo*

Sed Scripturæ proprietatem ſine exactiore alia Scriptura quæ de re ipſa ex profeſſo decîdat, per figuras & humanas rationes opprimere, vel in ſubſidium imaginationis ſuæ ſcripturas alienas à re de qua diſputatur rapere, breuiſſimum eſſe compendium credimus ad Euangelium Chriſti per aſtutiam humanam perdendum. Rectè profectò: neque nos aliter vnquã ſenſimus, ideóque à te ſæpe iã in eo diſſenſi quòd ad verborum inſtitutionis veram indagandam explicationem, alios Scripturæ locos, in quibus tum in genere de Sacramentis, tum in ſpecie de noſtra cum Chriſto per Euchariſtiam conſociatione, tum etiam de ipſo Chriſto in primis diſſeritur accerſi, neque, quod præcipuum eſt, analogiæ fidei normam adhiberi patiaris. Non fuit igitur hoc tibi in nos dicendum quod falſiſsimum eſt, nolle nos ſpectari verborũ in Scripturis proprietatem: ſed hoc tibi potius probandum, nullã nobis cauſam eſſe cur in iſtis inſtitutionis Euchariſtiæ verbis à propria vocum ſignificatione diſcedamus. Et tamẽ ne id quidem de nobis meritò dixeris, ſi propius res ipſa ſpectetur, vt qui natiuam ſignificationẽ & in ſubiecto & in prædicato retineamus, tropo in ſola attributione conſtituto, quum vos reipſa τὸ ῥητὸν neque in hoc neque in illo ſeruetis. Obſecro enim an panis nomen (quam vocem exprimi ſaltem à Paulo, etiam de Euchariſtiæ ſubiecto conſecrato, infiĉiari non potes) propriè conuenire inanibus panis ſpeciebus, ſeu proprietatibus, ſeu accidentibus dicere audeas? num etiam corpus verum & organicum propriè vocaueris, quod ſimul totum pluribus ſit locis? Quæ tu porrò poſtea blateras

teras quasi sacramentalis metonymiæ exempla ineptè congeramus: & Marcionem, Manetem, Arrium ab inferis hoc vno reuocemus quòd panem illum dicamus figuratè vocari Domini corpus, idcirco prætermitto, ne tam videar in illis refutandis stultus, quàm tu in illis nobis obiiciendis ineptus.

Secundo loco nobis obiicis *quòd censeamus nõ magnoperè curanda verba illa Cœnæ concepta.* Sed quibus obsecro, testibus niteris? Vvestphalo, Schneppio, Iulio Pflugio. Miror verò non etiam abs te adiici bonum illum virum Illyricum, qui palàm præteriri à nobis totam Cœnæ institutionem audet clamitare. Adiice quoque, si placet, ipsum Pontificem Romanum. Nec te istius impudentię pudet? At isti, inquies, vestrarum sunt partium. Nequaquam id verò, quanuis & ipsi à vobis meritò dissentiant. Præterquàm enim quòd quũ omnes cognoscamus ex parte, ne boni quidem inter se per omnia semper consentiunt, ne tu quidem istos pro viris bonis habes. Et quid, obsecro, nobis hîc opus est hominum vel istorũ vel aliorum testimonio? Prostant liturgiarum nostrarum formulæ, edita est communis nostrarum Ecclesiarum confessio, Cœnas priuatas ignoramus, Verba benedictionis vestro & Magorum exemplo non mussitamus, sed palam, apertè, & eo quod omnes intelligunt idiomate, sacra illa peragimus. Itaque & chartæ ipsæ, & hominum myriades, ipsíque adeo templorum parietes summam impudentiam in mentiendo tuam coarguunt. Anabaptistas verò & Schuenfeldium qua tandem fronte nobis opponis, quos, stertentibus

vobis, oppugnamus? *At enim*, inquis, *Oecolampadius queritur ſibi tanquam Helenam obijci inſtitutionis verba, & Caluinus illa vocat Aiacis clypeum & vnicum Papiſtarum aſylum*: Eſto id verò, At nũ idcirco Dei verbum contemnere quiſpiam dici poteſt qui de ipſius abuſu conqueritur? Num quæſo, Dominus ipſe ſacrificia à ſe inſtituta damnauit, quum apud Eſaiam negat ſe illa requiſiuiſſe ex populi ſui manibus? Sed quod optimo & doctiſsimo viro Philippo Melanchthoni tribuis, id verò prorſus eſt inauditum perfrictæ vel nullius potius frontis exemplum. Hæc igitur illi ex probras ex ipſius ad Illuſtriſsimum principem Electorem Palatinum Comitem epiſtola Heidelbergæ excuſa, *quòd ſuam de Cœna Domini fidem quam in publicè editis lucubrationibus nunquam antea profiteri voluerit, attamen familiaribus & amiculis ſuis non reticuerit, ſe videlicet Lutherum damnare & Cinglio adſtipulari, ſic tamen vt pro eo quod Cinglius habet, Hoc ſignificat corpus meum, ipſe ſubſtituat, Hæc eſt communicatio vel participatio corporis mei. Item quòd conſulat ne de verborum Chriſti proprietate tanquam de fidei articulo ſimus ſoliciti, ſed omiſſis illis aliam verborum formam proponamus populo, in eámque iuremus, & toti occupemur in amplificationibus & declamationibus de fructu huius Sacramẽti. Denique quòd nouam Academiam in Chriſtianiſmum de Euchariſtia introducat, ſuadens vt de veritate verborum Chriſti liberam cuique expoſitionem & diſputationem academicam relinquamus, modò ne publica ſit & controuerſa.* Itáne verò tibi tantum virum impunè calumniari licuerit? Habuiſſe quidem locum in Philippo δευτέρας φροντίδας

nemo

nemo inficiatur, neque mirari quiſquam debet poſt tam obſcuras tenebras à vobis matæologis inuectas, clarum diem ne nunc quidem ſingulis illuxiſſe, & illud etiam non vitio ſed magnæ laudi tribuendum putamus, ſic ſuo quodque loco etiam in rebus ſacris tradere vt & temporum & locorum & perſonarũ ratio tanta habeatur quantam ædificatio audientium requirit. Nam hoc quoque arbitramur eſſe τὸν λόγον ὀρθοτομεῖν. Demus etiam ſi voles, hunc de quo agimus nõ eum vbique modum quem par erat tenuiſſe, & vt erat ingenio æquitatis ac moderationis ſtudioſiſsimo ſæpè non aſſequutum quod ſua illa moderatione ſe impetraturum ſperabat: cui tamen perſuaſeris illum, (quo ne candorem quidem ipſum candidiorem fuiſſe ex tota ipſius vita plus ſatis conſtat,) vlla vel aſtutia vel diſsimulatione vſum eſſe? Et, quæſo, quid attinet hac de re diutius contendere? En Rhodus en ſaltus. Extat eius epiſtola in qua ne voculam quidem ſcriptam eſſe dico quæ vllam iſtorum criminum vel leuiſsimam ſuſpicionem præbeat. Tibi accuſatori onus probandi incumbit. Quod ſi quid tale Philippum pum admiſiſſe probares (quod nũquam certè facies) an non potius quæ ſit Eccleſiarum quas reprehendis & ſententia & conſuetudo non ex huius vel illius ſcriptis, ſed ex publicè receptis & vſurpatis cõfeſsionibus ac liturgiis iudicandũ fuerit? Dic enim, vir bone, an tu nos tuleris ex ſingulorũ veſtrorũ aut veterũ au recẽtium doctorum de multis capitibus ſententias, de veſtro illo quẽ iactatis Catholico conſenſu decernentes?

Tertio loco nobis id obiicis *ꝙ parũ curemus quo*

quisque modo verba Cœnæ accipiat. Probas hoc ex Philippo *qui permittat cuique ea de re nugari:* ex Caluino & Bullingero *qui multas verbis differentes expositiones, re tamen conuenire dicant. Negat hoc,* inquis *Illyricus.* Et tandem concludis, *consentire nos omnes hæreticos in opprimendo Dei verbo.* Hæc est vniuersa tuæ probationis summa, ex qua nos concludimus summè te esse impudētem qui Melanchthoni tribuere id audeas à quo fuit omnium hominum maximè alienus: & valde inscientem, nisi verum dicere Bullingerum & Caluinum animaduertas. Negas? Tu quum probandi partes in te receperis, vtere saltem aliqua rationis specie vt vel reos nos habeas confitentes, vel dignum in te quippiam operosiore refutatione inueniamus.

Reliqua tria capita postea quasi tui oblitus in duo conflas, ac primùm quidem à malo genio dictatas fuisse pręcipuas ex nostris explicationibus probare te posse putas ex Luthero, qui quodam loco se quoque dicat fuisse in Spiritu, & nocturnam cum dæmone de Missa concertationem habuisse: ex Carolostadio qui quod docebat, sibi cœlitus patefactum diceret, & cui scribat Alberus nescio quis, dæmonem apparuisse concionanti, triduò priusquam terroribus exanimatus moreretur: Ex Anabaptista quodam qui Lutheri cogitationē, ipso teste Luthero, diuinarit: Ex Cinglio qui se in somnis dicat admonitum de loco Exodi, vbi Phase dicitur transitus Domini: ex his quoque Caluini verbis, *Si ostendero me non aliter loqui quàm Spiritus sanctus nos docuit, vlterius me vrgeri iniquum foret:* Ex Beza qui Caluinum

ne

ne exceptis quidẽ Apoſtolis prædicet poſt Chriſtum fuiſſe ſancti Spiritus organum: ex eorum denique opinione(quos tu neſcio cuius ſectæ monachus Caluinianos vocas) qui ſeſe dicant ſancto Spiritu intus imbui,& ex particulari inſpiratione veritatem in Scripturis omnibus perſpicere.

Addis pro colophone Vveſtphali iactata in nos conuitia, *quòd præſtantiſſima dona ex Euchariſtia rapiamus, & doctrinam dæmonum à nobis tradi concludis ex mortibus quas, repentinas & violentes appellas, Cinglij, Lutheri, Carolſtadij, Empſeri, OEcolampadij, & ex cladibus damnis & ruinis quas orbi Chriſtiano fuiſſe per hanc nouam de Cœna doctrinam lapides ipſi teſtentur.* Æquum eſt autem vt quum tibi tantam maledicendi licentiam arroges, nobis vera reſpondendi locus concedatur. Illud certè recta conſcientia facere non potuiſti quòd eos aduerſum nos teſtes proferas, quorum dogmata vt à ſpiritu mendaci profecta primi animaduertimus & vobis cõniuentibus refellimus. Quis enim noſtrûm Carolſtadii dogma probauit? quis Empſerum laudauit? quis Anabaptiſtarum impia deliria acrius quàm nos condemnat? Quod ſi ortos illos ex nobis dixeris, illud regeram quod dicunt Apoſtoli Actor.15,24. de Cherintho & Hebione vt nonnulli putant, Quidam egreſsi ſunt ex nobis labefactantes animas veſtras,quibus hoc non præceperamus:& illud Pauli Act. 20,20, Ex vobis ipſis exorientur qui loquantur peruerſa, & illud Iohan.2,19, Si fuiſſent ex nobis manſiſſent vtique nobiſcum, vt intelligas(niſi prius mendacij nos conuiceris)nihil abs

te in nos dici quod non sit olim in ipsos Apostolos dictum ab eodem Spiritu satanæ. Sed & vestra ista Apostatica sedes quid aliud est quàm sentina quædam; & vos illius meretricis Romanæ lenones & mancipia quo potius nomine quàm Ecclesiæ vomicas à nostris persectas appellarim? In illis autem aliis quid profers quod tuæ calumniæ patrocinetur? Affirmat Lutherus se loqui Christi nomine & spiritu, Germaniæ bono destinatum. Quid igitur? velles illum loqui in incertum? velles vestro more Euãgelium cauponari? Tu ergo falsitatis illum redargue, aut ei desine hanc confidentiam obiectare. Absit tamẽ vt illũ ἀναμάρτητον, vel in doctrina ipsa faciamus. Ex hoc autem si colligas illum non fuisse spiritu Dei præditum, quem mihi vel vnicum inter sacrarum literarum interpretes edideris quem ab omni næuo in omnibus Christianæ religionis placitis possis penitus absoluere? Dissentimus, fateor à Luthero in nonnullis, ac præsertim in Cœnæ Domini controuersia, nec eius in omnibus ardorem ac vehemẽtiam probamus: seruum tamen Domini & quidem eximium & valde excellẽtem illum fuisse non dubitamus, & res ipsa manifestè testatur: ac proinde variis modis illum ab eo qui vos planè regit nec se facile extrudi patitur spiritu tentatum fuisse non inuiti credimus. Cinglium quoque sanctæ memoriæ hominẽ ex diuturna cogitatione vehementissima id quod sibi in somnis euenisse se scribit scripsisse nemo mirabitur qui vel vnicum Augustini libellum de cura pro mortuis legerit. OEcolampadio viro intergerrimo túne vitio vertere audeas quòd secum

cum attentiſsimè ac diligentiſsimè ſit iſtam controuerſiam meditatus, prius quàm ab inueterato errore diſcederet? Quod ex Caluino citas nihil aliud eſt quã illius aduerſus vos prouocatio ad Dei verbum, ex quo recténe an ſecus ſentiat, diiudicetur: Maledicentiam in Caluini ſcriptis nullam inuenies, & quod ei ex quadam ipſius ad Bucerum epiſtola exprobras, iampridem aduerſus illum infelicis memoriæ apoſtatam Balduinum, tuum monitorem, eſt abundè refutatum. Eundem ego meritò vt excellens in domo Dei inſtrumentum viuum colui & mortuum collaudaui, at non ita inſanij vt cum illis omni exceptione maioribus Chriſti teſtibus vel per ſomnium compararem, nedum vt (quod impudentiſſimè comminiſceris) eum à Chriſto ſecundum facerẽ. Vobis enim nõ nobis vſitata ſunt iſta veſtrorum ſanctorũ encomia. Mea.n. hæc totidẽ verba ſunt, abs te non hoc tantum loco ſed alibi aliquoties, calumnioſiſſimè detorta. *Quod ad illã triſtem de Cœna Domini exortã controuerſiã attinet, quum videret tantũ excitatũ incendium Caluinus, hæc ipſius ſingularis fuit cura vt perſpicuè rem ipſam exponendo, perſonas ipſas nõ attingens, illud omne reſtingueret, quod ita dextrè & feliciter præſtitit vt eum qui attentè ipſius hac de re ſcripta expenderit, fateri oporteat, illi, ſecundum Deum, deberi illam huius controuerſiæ deciſionem quam poſtea ſani iudicij homines ſunt amplexi.* Hęc mea, inquam, verba ſunt ex quibus nõ recuſo quin iudicet quiuis, an id quod mihi affingis vnquam mihi in mentem venerit. Sanctis autẽ illis viris mortes violentas & repentinas qua frõte obiicias tu videris.

Obiit Deo ſimul & patriæ vitam impendens Cinglius, cui carmen hoc epitaphium à me ſcriptum hoc etiam loco ſubijcere placuit, vt tibi gratum faciam,

Zuinglius arderet gemino quùm ſanctus amore,
Nempe Dei in primis, deinde etiam patriæ,
In ſolidum fertur ſe deuouiſſe duobus,
Nempe Deo in primis, deinde etiã patriæ,
Quàm benè perſoluit ſimul iſtis vota duobus,
Pro patria exanimis, pro pietate ciues.

Oecolampadium anthrax, placida tamen & optatiſsima morte, ſicut nobis ſuſtulit, ita Deo adiunxit. Lutherũ, vt ex idoneis teſtibus etiã Principibus conſtat, Dominus in patriam remiſſum, oris ventriculi imbecillitate laborantem, ad ſe cum ſumma alacritate anhelantem euocauit. Cum iſtorum vt vita ſic etiam obitu, quos tu mihi Romanos Papas ab hinc annos mille & amplius mortuos compararis, quorum vſque adeo infames exortus, adeo tragicos legimus interitus, vt nulla ne inter maximè quidem barbaros populos ſimilia portenta extitiſſe memorentur? Quid ſi veſtrorum Cardinalium, Epiſcoporum, Canonicorum hiſtorias haberemus perſcriptas? Et tamen iſti ſunt veſtri Sanctiſsimi patres, quibus (ne ſi quidem currus animabus onuſtos ad inferos pertraherent) non liceat dicere, Cur ſic facis? Hæc veſtra eſt repręſentatiua Eccleſia quæ errare non poteſt: Hæc eſt cathedra cui ſic deuinctum Spiritum ſanctum tenetis, vt qui veſtro charactere non eſt ſignatus omni legitimæ vocationis teſtimonio careat. Et tu ſcilicet egregiè nos iſtis argumentis conuiciſti reuelationibus

bus particularibus vti, quos tamen non ignoras de hoc in primis vobiſcum cõtendere, quòd vos quidem ab vna hominum ſucceſsione,(& quorum hominum?)pendetis: nos verò ex vno verbo per Prophetas & Apoſtolos ſcripto, volumus caſtam Chriſti ſponſam Eccleſiam à veſtra meretrice, & vera dogmata Chriſtiana à falſis diſtingui. Nam quod nobis obiicis docere nos quòd Spiritus ſancti interiore afflatu tribui neceſſariò oporteat vt veritatem agnoſcamus, tantùm abeſt vt inficiemur, vt contrà ne dignum quidem te eſſe dicamus cui vel ementitum Chriſtiani nedum Epiſcopi nomen conueniat, ſi hoc neges. Nam Spiritus ſanctus non temerè dicitur veritatis doctor, nec aliter definit Eccleſiam Eſaias quàm θεοδιδάκτων cœtum: denique illum ipſum diſcipulum, cuius non doctrinam retinuit ſed cathedram fur ille & prædo ac perditus filius veſtrûm omnium pater inuaſit, teſtatur Chriſtus fidem quam profeſſus erat non à carne & ſanguine, ſed à patre cœleſti didiciſſe. Nam quod excipitis ſic futurum, ſi hæc ratio valeat, vt Spiritum ſanctum vnuſquiſque iactet, non modò falſò, ſed etiam ineptè in eos dicitur qui ſpiritum mendacem à veritatis ſpiritu diſcernendi tum alias tum maximè duas iſtas regulas vt certiſſimas tradũt. Vnam vt quicquid extra verbum ſcriptũ profertur pro falſo habeatur, alteram vt omnes ſcripti verbi interpretationes ſeu à veteribus doctoribus ſeu à recentioribus quibuſcunque allatæ, ad certorum & ἀναμφισβητήτων noſtræ religionis capitum normam &

analogiam collatis ſcripturæ ipſius loci exigantur. Hoccine verò eſt phanaticum eſſe,& enthuſiaſmos captare, ac non vos potius quum iſtam diſputandi rationem refugitis, huius ipſius ſceleris rei tenemini quod nobis impingitis?

Poſtremo tandem loco nos omnes à vobis diſſentientes, in octoginta quatuor nõ modo diuerſas ſed etiam repugnãtes ſententias diſcerpis, vt in iſta confuſanea quam vocas opinionum turba, doceas veritatis ſpiritum non reſidere. Reſpondeo hanc ſemper fuiſſe, eſſe, ac futuram ad extremam vſque huius mundi metam, humani iudicij imbecillitatem, etiam inter eos quos conſtat Deum ſancto ſuo ſpiritu afflaſſe, vt nemo illorũ vnus omnia in rebus etiam maximè neceſſariis viderit, iis quidem exceptis quos omni exceptione maiores fuiſſe conſtat, Prophetis videlicet & Apoſtolis, per quos ſic loquutum Dominum nõ ex hominum (vt vos vultis) conſenſu, ſed ex ipſis eorum ſcriptis conſtat, vt ſi quis illa in dubium reuocet, omni eum ratione carere poſſit demonſtrari. Dico & illud, vix vlli vnquam datum fuiſſe vt animi ſui ſenſa tam commodè vt oportuit explicare poſſet. Deinde non omnia vno tempore neque in mentem venire ſcriptori poſſunt, neque etiam ſi in mẽtem veniant, eodem loco ſunt pariter explicanda. Ex quibus efficitur rem iniquiſsimam illos facere, qui vel ex ſingulorũ doctorum ſcriptis de Eccleſiarum fide & doctrina, vel ex alicuius ſcriptoris hoc vel illo teſtimonio, quæ fuerit ipſius de toto aliquo dogmate ſententia oſtendere conantur, vt vel eos in ſuas partes pertrahant, vel pro ſuo arbitrio condẽnent. Hæc

ſi forte

ſi forte ita ſe habere inficiaris, ipſos tibi vetuſtiſ ſimos quoſque ſacrarum literarum interpretes, tum Græcos tũ Latinos fero. Quod ſi ad veſtros illos patres Scholaſticos perueniamus, Deus bone, quæ illic diſsidia, quas factiones in hoc ipſo de Sacramentis argumento comperiemus? Nam ne magiſtrum quidem illum veſtrum per omnia vos ſequi ſuſtinueritis. Sed hæc omnia, poſtquàm accerrimè dimicatum eſt, vnico verbo ſcilicet componuntur, ſi quis quæcunque blaterauit, Eccleſiæ Catholicæ non illius veræ & vnicæ à ſcripti verbi auctoritate in Chriſtianæ religionis placitis pendentis, ſed inaniſsimæ ac portentoſiſsimæ chimæræ Romanæ iudicio ſe ſtare dixerit, ad quod etiam aſylum Scotus confugit, vbi validiſsimis rationibus veſtram transſubſtantiationẽ ſubuertit. Cæterùm quod ad rem ipſam attinet, (vt taceam qua tu fide partim ex aliorũ nullius fidei hominũ collectaneis iſta deſcripſeris, partim ipſemet excerpſeris, quum prolatos ipſorum auctorum locos potius oportuerit) quorſum tu, quæſo, nobis Anabaptiſtas, quorſũ Schuenfeldium, quorſum Carolſtadiũ, Campanum & Villagagnonis aduerſus Pontanũ neſcio quem teſtimonium, quorſum denique illos obiicis vbiquitarios quos nemo ſanę mentis non videt cum Neſtorio perſonam Chriſti diuidere, cum Eutychete proprietates naturarum confundere? Itaque quum nos ab illis non minus quàm vos, imò etiam ab illorum quibuſdam magis quàm vos diſsideamus, quo iure tandem illos nobiſcum committis? Neque enim noſtrũ eſt neſcio quorum imperitorum vel falsò vel impropriè dicta

præstare, cuiusmodi sunt etiam quæ tu Molinæo homini furioso apud vos & inter vos mortuo, & Erythræo nõ Theologo sed Rhethori, tribuis. Iá uerò illius Illyrici quia tu camarinam cõmouisti vt inde haustum quod tibi saperet nobis propinares, tenemur scilicet in vestri gratiam, illam etiã ad fundũ vsque scrutari. Absit hoc verò à nobis, qui vobis potius omnes istas absorbendas etiã, si libebit, sordes vltrò relinquimus. Nec enim aliud ista sunt quã veneni ex fœdæ illius Romanæ vestrę meretricis poculo propinati fæces, quas olim haustas non quibusuis postea penitus statim euomere cõcessum est. Ergo ex sententiis ea qua voluisti fide abs te descriptis quoties nobiscum ages, illas omnes expungas oportet Illyrico, Schuenfeldio, Stancaro, Brentianis, Lango, Hesnusio, Anabaptistis, Erythræo, Pontano, Carolstadio, Campano, Molinæo attributas, quorum sentẽtiã neque tu neque nos vllo modo probamus. Cætera non recuso quin expendãtur, si prius hoc vnum præposuero, manifestũ esse te in hoc quoq; calumniatorẽ quòd quæcũq; de ista controuersia sunt ab aliquo scripta perinde accipis, ac si totidem essent ipsorum institutionis verborũ interpretationes. Cæterũ à Luthero nos in Cõsubstãtiationis dogmate dissẽtire, & eò vsque dissidiũ istud (cuius culpa Dominus nouit) exarsisse, vt inde grauissimũ schisma sit inter nos, cõmunes alioqui vestræ Idolomaniæ hostes, sequutũ, inficiari nec possumus nec volumus. Propterea tamẽ vel illũ non fuisse eximiũ Dei organũ, vel Ecclesiæ veræ notas & in nostris & in illorũ cœtibus nõ extare minimè cõsequitur, quũ (velint

lint nolint vobiscũ nonnulli discordiarũ satores & fautores) fundamentũ ipsum Christianæ religionis vtrinque idẽ retineamus, & in ipsius quoque Eucharistiæ pcipuo fine, veri videlicet corporis & sanguinis Domini cõmunicatione, consentiamus, & à detestando vestro sacrificio pariter abhorreamus. Annotas ex Bucero & Lasco quod de actione dicũt, quasi videlicet nõ panem sed actionẽ senserint à Christo demonstrari: quibus iniuriã facis. Nec enim aliud ita voluisse ipsos significare cõstat, quã panẽ extra ipsum vsum Cœnæ, nõ habere rationẽ Sacramenti, sicut cera sigillo publico impresso, nõ est tamen sigillũ nisi instrumẽto appẽdatur. Nec aliter explicare potes vtrunq; illud quod Matthæo Smalcaldẽsi tribuis quũ inquit *istis locutionibus In pane vel Cũ pane esse corpus Christi, nõ intelligi locũ aut tẽpus: sed ipsum externæ Cœnæ quasi subiectũ, à quo secundũ locũ & tẽpus procul remotũ est Christi corpus: quod corpus in illo vel cum illo edi dicitur, nõ tanquam in illo subiecto existẽs, sed tanquam actionibus Cœnæ obiectum quæ circa panẽ exercẽtur.* Item, *corpus nõ esse in proprio subiecto, nec in panis subiecto & materia, sed in obiecto Cœnæ & actionũ eius.* Nulla hîc igitur inter nos & illos dissensio, sed summa potius inter nos oẽs aduersus idololatricũ vestrũ cõtrariũ dogma cõsensio. Idem Bucerus ait *corpus mẽti demõstrari per verbũ, sicut panis demõstratur sẽsibus:* itẽ *vt ore panẽ, sic corpus animo cõcedi.* Item *panẽ esse symbolũ quo corporis Christi vera cõmunicatio fidelibus exhibetur.* Annon verò nos in hoc quoq; prsus cõsentimus? Eundem vis scripsisse, *panẽ esse corporis Christi canalem*, cuius dicti quis non videt hanc esse

ſententiam, quòd hoc Sacramento, veluti interueniente quodam inſtrumento, Deus vtatur, vt ſpiritualiter ipſius ſanguine irrigemur, quod Sacramentalis vini potu menti repræſentatur? Idem ait *Cœnæ myſterium eſſe proteſtationem & μνημόσυνον Christi beneficiorũ*, quod & ipſum verè dici, & idcirco Euchariſtiam hoc myſterium vocari, quamuis non huic ſit primarius Cœnæ Domini finis, túne auſis negare, quin ipſius Chriſti voce redarguaris? Eidem Laſco tribuis *quòd panem illum dicat eſſe ſocietatem gratuitò nobis delatam, ſiue ius & vſum Christi in ipſius corpore.* Paulum igitur ipſum reprehende: at nos omnes vno conſenſu iſti ſententiæ aſſentimur. Eſt autem figurata per Metalepſin oratio qua effectũ ponitur pro inſtrumentali cauſa interueniente, veluti quum idem Paulus dicit Euangelium eſſe Dei potentiam ad ſalutem, & Corinthios eſſe gloriationem ſuam. Sic Chriſtus quoque dicitur eſſe reſurrectio, quòd ſit cauſa reſurrectionem efficiẽs. *Idem*, inquis, *ſcripſit hanc communionẽ eſſe in Chriſti corpore nõ iuxta ſubſtantiam ipſius naturalem, ſed iuxta meritum paſſionis & mortis, & gloriam admirandæ reſurrectionis*, cuius ſententiæ teſtem citas Melanchthonem in iudicio de Cœna Domini. Tu verò videris vnde & qua fide iſtud, ac pleraque fortaſsis alia, deſcripſeris. Quod ſi quid tale Laſcus ſcripſit, certum eſt noluiſſe ſublatam ipſiuſmet traditi pro nobis corporis communicationem ſpiritualem, ſed realem illam ſubſtãtiarum συναφὴν & (vt tu loqueris) cõtactum ac commixtionem (vt durè interdum loquitur Cyrillus, alibi tamen commodè ſeſe explicans) & Cyclo-
picum

picum ac impium vestrũ dogma damnasse: quod etiam alibi qualitatis nomine significat, vt declaret mysticæ nostræ cũ Christo per fidẽ concorporationis fructum in nostri immutatione positum esse. In his autem quam tandem inter nos quos oppugnas repugnantiã inuenies? Quod enim dogma nobis ex Vnicordio nescio quo tribuis, *quòd videlicet à corporis Christi substantia gratiam & efficaciam nunquam separemus*, vltrò omnes contra vos & vobiscum sentientes vno consensu amplectimur: nec vicissim à Christi energia & beneficiis ipsummet Christum seiungimus. Itaque contrarium vestrum Satanicum dogma quo non ex corporis Christi reiectione & contemptu sed ex ipsomet corpore Christi indignè recepto iudicium promanare comminiscimini, ex luce tenebras & ex vita mortem elicientes: itémque alterum vestrum errorem quo Christi beneficia fingitis extra ipsiusmet communionem tribui, abominamur. Sed & in eo quod ex Vireto collega quondam meo, doctissimo & optimo viro citas, omnes idem sentimus, *totam hanc videlicet Cœnæ actionem symbolum esse non tantum corporis & sanguinis, sed etiam mortis & effusionis pro nobis factæ*. Nec enim duntaxat panem & vinũ sed etiam Sacramentales ritus à Christo instituti (quos partim sustulistis, partim immutastis, partim etiam intollerabili audacia multiplicastis) puta fractio, infusio, præbitio, acceptio, manducatio & potatio inter huius mysterij partes à nobis recensentur: nec esset nobis viuifica Christi caro, nisi vt pro mundi vita tradita, nobis fruenda præberetur. Quod etiam scriptum dicis in Si-

lesiorum confesſione *Hoc admonere nos de corpore Christi per fidem edendo*, pariter omnes profitemur, & haud ſatis ſcio an tu ipſe inficiari audeas. Quod autem ex Clebicio citas, *In ista locutione, Cum pane est corpus, Cum non eſſe præpoſitionem ſed aduerbium temporis, & ſignificare capi corpus quando capitur panis*, etſi rectè explicatum tolerabile eſt, ſit ſanè tamen priuati hominis argutiola ex qua multò iniquius fuerit ſtatuere noſtram Eccleſiam diſsidiis laborare, quàm ſi ex veſtri Catarini & Seti contentionibus ſciſſum eſſe veſtrum illum Catholicum quem iactatis conſenſum collegerim. Iam ad noſtros venio, inter quos libenter etiam perſuaſeris regnare diſcordiæ ſpiritum. Noſtros appello, magnos illos Dei ſeruos, quorum opera tot Eccleſiæ ſunt ab Antichriſti veſtri iugo liberatæ, quorum ſpiritus nũc ſunt in cœlis, ſcripta verò in terris tam ſunt optimo iure vobis Antichriſti mancipiis formidabilia, vt illorum nomina ne ferre quidem poſsitis, Oecolampadium, dico, Zuinglium, Caluinum, Martyrem, & nuper ereptũ nobis Bullingerum, quorum ſententias à te exceptas, age, perpendamus. Scribit Oecolampadius *Cœnam Domini eſſe commemoratione corporis Domini, Panem illum eſſe ſymbolicum corpus*, id eſt, *veri corporis figuram.* Item *eſſe ſignum quo admoneamur corpore Christi pro nobis tradito nos viuificari:* item *eſſe ſymbolum quod testatur nos vno eodémque corpore redemptos.* Scribit Zuinglius, *panem hunc ſignificare corpus.* Item, *pane illo & illo vino naturam Christi humanam ſignificari.* Item, *diuinitatem & Spiritum Christi eum demum eſſe qui nos viuificet, ac proinde ſpiri-*

tualiter

tualiter intelligendum esse Cœnæ mysterium Et fide ac animo, non ore & dentibus manducandam Domini carnem. Item, *mortem & passionem Christi in Cœna mysterio repræsentari & fruendam præberi.* Idem ostendens vnius fidei oculo corpus Christi in Cœnæ mysterio spectandum, ait *hoc corpus esse fidei corpus, fidei, inquam, in ipsum Christum*: quæ tria posteriora dicta quum à vobis perinde torqueantur acsi diceret Zuinglius panem hunc vel hoc corpus esse diuinitatem seu spiritum viuificantem, vel mortem seu passionem ipsam Domini, vel esse corporatam quandam fidem, quid vobis impudentius fingi potest? Eundem denique vt & Oecolampadium dicis *vocare panem symbolum corporis*, & à Zuinglio adiici *quatenus pro nobis datur*, nempe vt intelligatur corpus illud nonnisi cum sua determinatione (veluti nimirum datum pro mundi vita) nobis in Cœna præberi. Quod si hæc inter se compares, vt ad minimum vsque apicem omnia perscruteris, nullum in illis ne tantillum quidem discrimen inueniri posse dico. Quod enim à nonnullis obiicitur, Zuinglium quidem in Verbo EST, Oecolampadium autem in attributo ipso Corporis tropum constituere, ac proinde inter se dissidere, futilissimè concluditur, si rem ipsam non verba spectes: quod etiam non pigebit pluribus explicare, vt tandem (si fieri potest) calumniari tam consentientes inter se homines desinatis. Dico igitur eas esse verè proprias enuntiationes in quibus ipsi, quos vocant, termini tum per se tum relatè, id est, quatenus attributum de

ſubiecto dicitur)conſiderati,propria ſignificatione accipiuntur, vt ſi dicam *Circuncisio eſt ſignum fœderis illius cum Abrahamo ſanciti*: figuratæ autem ſunt, in quibus attributum (id enim in ſubiecto rariſsimè contingit) tranſlatitiè accipitur, vel per ſe, vt quum dicit Chriſtus de Herode quod ſit vulpecula, & de Iuda quòd ſit diabolus, & de Chriſto Iohãnes quòd ſit agnus tollens peccata mundi, vel propriè quidem per ſe dicitur, impropriè verò ſi relatè conſideretur, id eſt, quatenus non quid ſit in ſe ſpectatur, ſed quo ſenſu de ſubiecto dicatur, cuiuſmodi frequentiſsimæ ſunt enunciationes. Sic, exempli, gratia, *Circuncisio eſt fœdus*. Nec enim hîc negari poteſt, quin & ſubiecto declaretur circuncisio propriè accepta & attributo verum illud ipſum fœdus intelligatur, quod in ſuperioris generis exemplis de vulpecula, diabolo, agno non dixeris. Verùm ſi relatè conſideres attributum, comperies propriè id tribui circuncisioni non poſſe, quum id ipſum quod aliquis pepigit & adhibito ſigillo obſignatur ſit ab ipſo ſigillo diuerſum. Erit ergo figura in ipſa attributione, ſiue in attributo, non per ſe, ſed relatè conſiderato. Sic in iſta enunciatione non accepta identicè, *Hoc*, id eſt, *hic panis eſt corpus meum quod pro vobis traditur*, neceſſe eſſe dico proprium panem & proprium Chriſti corpus intelligere ſi per ſe quid & hoc & illud ſit in hoc ipſo Sacramento conſideres: ſin verò quomodo vnum de altero dicatur ſpectemus, tunc erit neceſſe tropum in attributione ipſa, ſiue in attributo relatè conſiderato ſtatuere, quum verus panis & verum corpus humanum ſint diſparata. Hunc

autem

autem tropum esse dicimus Metonymiam explicandæ Sacramentorum naturæ, veritati, & efficacitati vsque adeo accommodatam, vt illis commodè explicandis trãslatitia hæc attributio multò magis quàm propria & natiua conueniat. Verbis igitur differunt, re verò prorsus conueniunt istæ verborum institutionis Cœnæ Domini explicationes, *Hoc est Sacramentaliter corpus meum, Hoc significat corpus meum, Sacramentali videlicet significatione, &, Hoc est Sacramentum, symbolum, figura, signum, tessera corporis mei.* Ex quo etiam liquet quàm ridiculi & inepti sint qui perinde aduersum nos disputant ac si symbolicum & mysticum nescio quod corpus pro nobis traditum in Cœna pro vero illo vnicóque corpore statueremus. Sed illud addo, ex figurata ista attributione prodiisse illud enuntiationũ genus figuratum quod in ipso attributo per se considerato positum diximus, quo sensu Cyprianus de hoc Sacramento disserens, corpus Christi quotidie creari, & Augustinus in terram cadere & consumi scripsit, quo etiam modo necessarium esse videtur ipsius Lombardi sententiã exponere vbi corpus Christi tum signum tum rem signatam esse dixit. Et de summis quidem illis viris, duabus verè suo tempore in templo Domini plantatis oleis, eundem salutarem doctrinæ cœlestis liquorem pretiosissimum vno consensu fundentibus, hactenus dictũ esto. Venio ad tres illos istorum successores, Bullingerum, inquam, Martyrem & Caluinum (quibuscum Heidelbergensem Ecclesiam cõiungo) quos ab illis in Cœna Domini dissensisse non prius euiceris quàm Solem ostende-

ris meridie non lucere. Hæc igitur tribuis Bullingero, *Cœnã Domini esse symbolũ sacrũ gratiæ & redemptionis nostræ quod post se Dominus reliquerit.* Annon verò quod Sacramentũ noui fœderis est, signũ est gratiæ nobis collatæ, in cuius celebratione mortẽ Christi annũtiare iubemur donec ipse veniat? & ne clamites signũ hoc esse nudũ aliquod mortis Christi μνημόσυνον, audi quod ex eodẽ profers, *Hoc est obsignatio corporis pro vobis traditi*, obsignatio certè intra fideliũ mentes ipsum Christũ fide participãtes. Audi denique & illud à te ipso exscriptũ, *Hoc Sacramẽto significatur* (efficaci videlicet Sacramentali significatione) *passio & mors mea, ac cõmunio cũ omnibus sanctis.* Expẽde & illud *Hic panis est symbolũ quo vera corporis mei cõmemoratio fidelibus exhibetur*, quas sentẽtias nisi agnoscis prorsus cõsentire quid tibi tãdẽ cerebri inesse quisquã credat? Istud denique abs te ex eodẽ prolatũ, *Hoc est mysticũ corpus meũ seu Ecclesia sanctorũ, meo corpore redempta*, ostẽdit qua fide sint isti centones à vobis consuti. Postquã enim Bullingerus in illo suo de Sacramentis tractatu, de nostra cũ ipso Christo cõiunctione disseruit, accedẽs ad mutuã nostri sub eodẽ illo capite consociationẽ, & illa Pauli verba explicãs, *Nos multi sumus vnus panis & vnũ corpus*, de corpore mystico id interpretãdũ docet. At vos Sycophãtæ ad institutionis verba perinde hoc trahitis ac si corporis appellatione in his verbis (*Corpus meũ quod pro vobis traditur* corpus mysticũ intelligendũ diceret Bullingerus: quũ hæc altera nostri in vnũ corpus mysticum consociatio sit illius prioris, nẽpe ipsiusmet Christi participationis effectum eã con-

se-

ſequẽs,in qua etiã poſteriore coadunatione Chriſtus nõ corporis ſed capitis, Eccleſia verò corporis à capite depẽdẽtis rationẽ & appellationẽ ſortitur. Et quis veſtram hãc in corrũpendis ſanctorum hominũ ſcriptis impudẽtiſsimã audaciam ferat? Venio ad Martyrẽ, cuius incõparabilis & eruditio & pietas,quò magis illã obſcurare conabimini,tãtò magis ęternũ effulgebit.quícum etiá auſi eſtis cõminiſci mihi & collegis meis diſſidiũ in Piſſiaceno cõuentu interceſsiſſe,quũ tamẽ nulla maior animorũ & voluntatũ coniunctio ne cogitari quidẽ poſsit quã tũ inter nos aduerſus veſtrã cõiurationẽ fuit. Fingis tu igitur illũ ſic inuertere Chriſti verba, *Corpus meũ eſt hoc*,quod impudens eſſe mendaciũ affirmo, quanquã ſi panis eſt corpus, corpus quoque eſſe panis neceſſariò dici poteſt. Sed hoc ita illũ dixiſſe vt Schuenfeldio aſſẽtiretur nũquã oſtẽderis. Ex eodẽ iſtud citas, *panem eſſe ſymbolicum corpus, ſeu figura veri corporis*, quod & ipſum Zuinglio, Oecolãpadio & Caluino attribuis, vt te ipſo teſte conſtet de horũ omniũ cõſenſu. Eundem quoq; vis ſcripſiſſe, *Hoc eſt corpus Chriſti quod dat nobis animo edendũ ſicut panẽ ore*, ꝙ quidẽ nos oẽs & animo & ore ꝓfitemur. Deuenimus tandẽ ad illũ cuius ne mortui quidẽ nomẽ ferre poteſtis, Caluinũ videlicet, ſelectum Dei Opt. Max. ad euertendã Antichriſti tyrannidẽ organũ,cui ſentẽtias iſtas attribuis. *In Cœnæ actione,nõ tamẽ in pane exhiberi Chriſti corpus*. Rectè ꝑfectò. Abſit.n. vel vt nõ præſtet Deus ꝙ adiecta etiã obſignatiõe offert,vel vt verũ Chriſti corpus nũc alibi quã vbi eſt,id eſt, in cœlis ꝑ fidẽ q̃ratur & inueniatur. *Panẽ illũ eſſe ſymbolicũ Chriſti corp⁹* (id eſt, ſacramẽtaliter dici corpus) ſeu figuram

veri corporis. Hoc verò etsi verè dicitur, modò adiiciatur minimè inanem esse hanc figuram, tamen falsò à te citatur quasi ex consensu Tiguri inito depromptum. Sed & ista quis nostrum contra vos non agnoscit?

Hic panis est signum efficax corporis mei, & participationis cum eo.

Accipite edite, quod pro vobis datur, est corpus meū.

Item, *Hoc est symbolū quo vera corporis mei communicatio exhibetur fidelibus.*

Item, *Hoc est symbolum promissionis meæ de carne mea.*

Item, *Adest corpus meum spiritali præsentia & participatione.*

Item, *Hic panis est corpus meum Sacramentali locutione & coniunctione per Metonymiam signi & signati.*

Ista verò quæ sequuntur quum calumniosissimè à te proponantur, vera explicatione indigēt, vt fucum vos imperitis facere ex Caluini libris in pulpito coram plebecula propositis nemo miretur, quos non pudeat illa scriptis committerē quæ partim falsissimè partim impudentissimè à vobis esse detorta, ex ipsa locorum descriptione omnes intelligant. Sunt autem ista huiusmodi.

Citas istud ex Caluini 5. ad Ephesios, *Hoc est mysticum corpus meum, seu Ecclesia sanctorum redempta corpore meo.* At quæ hæc impudentia est? Extat in hominū manibus liber. Caluini autem hæc ipsa sunt verba. *Quemadmodum Eua ex Adæ mariti sui substātia formata est vt esset quasi pars illius, ita nos, vt vera simus eius membra, substantiæ ipsius communicare oportet, & hac cōmunicatione nos*

coalescere in vnum corpus. Denique eam nostri cum Christo vnionem his verbis, Membra sumus corporis eius, ex carne eius & eius ossibus Paulus describit, cuius in sacra Cœna symbolū & pignus nobis datur. Sic ille nostræ cum Christo verè mysticæ consociationis mysteriū declarat, cuius pignus quoddam ait esse Cœnam Domini. An inde verò colligere debuisti institutionis Cœnę verba perinde à Caluino exponi, ac si panē illū diceret Dominus esse mysticū suum corpus, id est Ecclesiam, ac non potius illud ipsum corpus pro Ecclesia datum?

Istud autē quod ais à Caluino & Caluinistis, quos vocas, passim dici, *Hæc est participatio corporis mei si fides adsit, sin minus oblatio, quæ recusatur ab indignis*, sanè non inficiamur, imò vno consensu contrarium vestrum dogma detestamur, modò oblationis vox nō ad Deum referatur, cui accedentes Christum offerant: sed ad accedentes quibus tum dignè tum indignè accedentibus Christus in mysterio Cœnæ offeratur, quanuis à solis fidelibus participetur.

Profers & istud, *Hoc est testamentum in corpore meo*, Verba Caluini hæc sunt in 1 Cor. 11. 25. non in hæc verba, Hoc est corpus meum, sed in ista, Hic calix est nouum testamentum.

Quod de calice prædicatur pani etiam competit, adeóque hac locutione exprimitur quod antea breuius dictum erat, panem videlicet esse corpus. Ideo enim nobis est, vt sit Testamentum in corpore, id est, fœdus quod semel immolatione corporis sancitum fuit & nunc sancitur vescendo, dum scilicet ex illo sacrificio epulantur fideles. Hæc ille, cuius verba quum sic detorques acsi Caluinus hāc enuntiationem

Hoc est corpus meum, totidem istis verbis exposuisset, ecquis tuam calumniam non animaduertit? Istam autem sententiam si negas, quid superest nisi vt in solo sanguine sanciatur testamētum, ac proinde quum calicis vsum plebi sustulistis, scelus à vobis inexpiabile sit admissum?

Quod ex Caluino subiicis, & à me in Pissiaceno conuentu declamatum dicis, *corpus illud ipsum* videlicet *quod pani attribuitur, censere nos tam procul esse dissitum à pane quàm cœlum, vbi nunc est & non alibi, abest à terra, vbi nūc & non alibi sumus*, scito, omnes nostrarū partium Ecclesias summo consensu istud profiteri: sed illud abs te versutè dissimulatum est, quòd videlicet nihilominus credamus fideles, nō obstāte locorū interuallo, spiritualiter & tamē verissimè ac efficacissimè per fidē, non tantùm Christi donorū, sed ipsiusmet verè fieri participes, atq; adeo ipsimet Christo verè Spiritus sancti vinculo, inenarrabili mysterio, vniri, vnde vitę æternę succ⁹ hauriatur.

Tribuis Caluino hanc quoque sententiam ex Instit. lib. 4, cap. 17. num 12. *Hic est canalis Spiritus sancti per quem quicquid est Christus ad nos descendit.* Item, ex eodem libro & capite, num. 9, *Hæc caro est canalis vitæ*. In his autem quod ad priorem locum attinet falsarium esse te dico, nempe & in citādis verbis, & in re ipsa. Nam verba hæc sunt Caluini postquam vestrā illam localem præsentiam damnauit, *Hac non opus est*, inquit, *vt ipsius participatione fruamur, quandoquidem hoc beneficiū per Spiritū suum Dominus nobis largitur, vt vnum Spiritu, corpore, anima secū fiamus. Vinculum ergo istius cnniunctionis est Spiritus Christi, cuius nexu copulamur,*

copulamur, & quidam veluti canalis per quem Christus ipse & quicquid est & habet, ad nos deriuatur. Aio igitur te falsarium hîc esse qui quod de Spiritus sancti virtute & operatione (hic enim est Christi Spiritus) scripsit Caluinus, ad corpus ipsum Christi detorqueas. Non ignoras autem Chrysostomum hac ipsa de re agentem, Patrem quidem fonti, Spiritum verò fluuio inde emananti comparare, qui carnem Christi compleuerit, ex cuius postea plenitudine idem ille Spiritus accepta dona fidelibus admetiatur. Iamuerò quoniam vna & eadẽ est trium personarũ deitas, dissferens eodem 4.lib.& cap.17,num.9. Caluinus de virtute illa Christi viuifica, quæ in Christi carnẽ tota redũdat, vitã ipsam cum aqua, Verbi deitatem cum eiusdem vitæ scaturigine, carnem cum fontis veluti quodã conceptaculo comparat, ex quo sit illa nobis haurienda. Quam autẽ carnem eo loco fontem à scaturigine distinctam vocauit, idem Caluinus, fateor, in Iohã. 6, eodem prorsus sensu canalẽ vocat, ex quo vno vita ad nos emanet: vnde etiam concludit carnis ipsius & sanguinis Domini communionẽ omnibus necessariam esse qui ad vitam æternã aspirẽt. Itaque & Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt ipsa scaturigo vitæ, sed aliter Pater, aliter Filius, aliter Spiritus sanctus, sicut in toto salutis nostræ mysterio non tantùm hypostases, sed etiam effecta distingui oportet, quanuis ad externum opus inseparabiliter cõcurrant. Caro verò Christi, fontis quidem conceptaculum per se, quatenus autẽ in nos profluit, canalis rectè dicitur: & Spiritus sanctus quatenus eius proprium est tum ipsum Christum

nobis per fidē adiungere, tū dona ex hac ipsa carne Christi accepta singulis admetiri, rectè quoque canalis conceptaculo comparatur, quo aqua in irriganda loca deuehitur. Non debuisti igitur ista cōfundere, quasi carnem Christi in spiritum Caluinus transformet, (quod vos potius Marcionem secuti facitis, quū suis illam dimensionibus spoliatis, & essentiā eius in sese inuisibilē facitis) vel quasi pro carne ipsa Christi solā eius energiā siue sola beneficia in Cœnę mysterio substituat: aut vt tu ridiculè comminisceris, Christi substantiam percolet, aut denique Christianam religionem in canales aut tubos transmutet, quæ putida mendacia longiore refutatione nō egent. Illas autem similitudines totidem penè verbis esse ex sacris literis depromptas, túne inficiari audebis? Sequitur istud, *panem esse instrumētum quo Christus nobis suū corpus distribuit*, quod si perinde accipis acsi verba ipsa institutiōis Cœnæ Caluinus totidē istis vocibus explicaret, rursum facis quod Sophistæ solent. Disserens autem Caluinus passim de ipsorū signorū vi, aduersus vestrū illud diabolicū dogma, de opere operāte & opere operato & de virtute intrinseca ipsis Sacramentis inhærente, tuetur, in contrariam partem signa quæ Sacramenta vocantur nullam in sese vim aliam inclusam habere, quàm oculis per analogiam testificādi quod per externum verbum auribus significatur, ipsam autem rerum significatarum præbitionem & perceptionem totam in solidum ab vnius Spiritus sancti virtute sese intus exerente & illis externis rebus tanquam mediis & instrumentis ad fidem excitandam ac fouendam vtente

tente proficiſci:quam ſententiam ſi damnas, relego te ad veſtrum Durandum in lib. Sententiarum 4.diſtinct.1,quæſtione 4.

Profers iſtud quoque veluti ex Caluino in locum illum Math.26.depromptum, *pauperes ſemper habebitis vobiſcum. Hæc eſt virtus & gratia ſpiritalis mea.* Et iſtud, *Hoc eſt ſymbolum & teſtificatio quæ ſpirituales gratias figurat*, quaſi videlicet Caluinus in verbis inſtitutionis Cœnæ per Corpus pro nobis traditũ intelligat ipſius beneficia in nos collata. Diſputãs eo loco Caluinus nõ de Cœnæ myſterio, ſed de illa vnctione pedũ Chriſti & de externis illis tantis & tã malè collocatis ſumptibus, quibus faciendis domus etiam locupletiſſimæ à vobis exhauriuntur, tandem in hęc verba erumpit. *Clarè ſignificat Chriſtus quod tunc ſemel fieri voluit, ſibi in poſterum minimè gratũ fore. Nam quum pauperes ſemper in mũdo fore dicit, inter quotidianum cultum diſtinguit, cuius vigere debet vſus inter fideles, & illum extraordinarium qui ceſſauit ab eius aſcenſu. Volumúſne pecuniam benè locare in vera ſacrificia? pauperibus erogemus. Nam ſe nobiſcum Chriſtus eſſe negat vt externis pompis colatur. Scimus certè adeóque fidei experientia ſentimus virtute & gratia ſpirituali nobis eſſe præſentem, ſed viſibilis nobiſcum non verſatur vt terrenos honores à nobis recipiat. Quare veſana eſt eorũ oblectatio qui ludicras impenſas inuito & recuſanti obtrudũt:* Hæc ille, quæ quũ tu perinde detorques acſi Caluinus verba inſtitutionis explicaret, & pro Chriſti Cœnæ corpore gratiã eius & energiam ſpiritualem ſubſtitueret, quis te tã impudenter mentientem meritò non deteſtetur?

Nec verò aliũ te præstas in eo quod mox consequitur, *Hoc est abstractum quid ex substantia corporis mei.* Vbi verò tandem hoc Caluinus? in ratione ineundæ concordiæ, inquis. Verba Caluini hæc sunt, *A voce, Spiritualiter, nonnulli abhorrent quòd sic putent imaginarium aliquid vel inane notari. Ergo hîc etiam succurrat definitio necesse est. Spiritualis ergo manducatio carnali opponitur. Carnalis autem vocatur qua putant quidã substantiam ipsam Christi in nos trãsfundi, sicut panis comeditur. Ex opposito autem dicitur spiritualiter nobis Christi corpus in Cœna dari, quia facit arcana Spiritus sancti virtus vt è cœlo ad nos penetret vita ex Christi carne, quæ vis & facultas viuificandi non incõmodè abstractum aliquid à substãtia dici posset, modò sanè & dextrè hoc intelligatur, manere scilicet in cœlo Christi corpus, & tamen ad nos qui in terra peregrinamur, vitam ex eius substantia manare ac peruenire.* Hæc ille, ex quibus nemo non videt Caluinũ verã veri ipsius corporis Christi communicationem primo loco statuere, quam suo more, à fructu & efficacia inde ad fideles emanante distinguat, & illis verbis *Quiddam abstractum* interpretationẽ addere, ex qua intelligatur nihil materiale, sed vim viuificantem ex ipsa carne Christi veluti decerptã significari. Planè igitur Sycophantã agis, quum de ipso corpore Christi sic aliquid decerptũ intelligi, & materialẽ aliquam ipsius Christi substantiæ portionẽ ita fuisse vis à Caluino significatam: quæ deliria vobis potius Sarcophagis Capernaitis conuenire quis non animaduertit?

Citas & istud ex lib. Instit. 4. cap.17.num. 3.& Comment.in 1.Cor.11.24. *Hoc est verissimum Christi corpus*

sti corpus vt verba sonant. Inspiciatur vterque locus vt hîc quoque insignis Sophista & alter λοξίας deprehendaris. Et si enim (qua in re ne vos quidem à nobis dissentiretis, nisi corpus Christi verum in Chimærã ttansformaretis) vbique testatur Caluinus verum corpus de vero pane dici: non tamen ait panem illum ita esse verum corpus, siue verum corpus de pane illo (ita vt verba sonant) sed figuratè dici.

Eadem astutia vteris in hac sententia citanda ex eodem institutionis lib. & cap. num. 10. *Hoc est meum corpus ibi, vbi est panis.* Verba Caluini sunt de vera cum carne Christi quanuis in cœlis manentis participatione, *Quod mens nostra non comprehendit, concipiat fides, Spiritum verè vnire quæ locis disiuncta sunt.* Et mox, *Omnino isthæc piis tenenda est regula, vt quoties symbola videt à Domino instituta, illic certò rei veritatem adesse certò cogitet ac sibi persuadeant. Ergo*, inquis, *sibi ipsi repugnat Caluinus. Etenim si veritas, id est, ipsum corpus illic adest vbi est panis symbolum, quænam erit ista locorum distantia?* Imò quid hoc est aliud quàm syllabas aucupari? qua de re sic pulchrè Chrysostostomus alicubi in pneumatomachos agens, *Attende diligenter quoties tibi dictum aliquod apparet obscurum, nec statim addicas te dictioni, sed expecta sententiæ finem.* Sequitur ergo apud Caluinum. *Quorsum corporis sui symbolũ tibi Dominus in manũ porrigat, nisi vt de vera eius participatiõe te certiorẽ faciat?* Vocat igitur Caluinus veritatẽ Sacramẽti cũ Augustino nõ ipsum corpus, sed eius cõmunicationẽ, id est, prꝍstationẽ promissionis, cuius causa est institutũ Sacramẽtũ. Sic enim Augustinus

Corpus quidem Christi in vno loco est secundum veri corporis modum, veritas autem corporis Christi vbique est. nempe vbicunque sese nobis aut in verbo aut in Sacramẽtis spiritualiter fruẽdũ exhibet.

Pergis præterea & hoc quoq; Caluino & Bezæ & Heidelbergẽsibus tribuis, *In hac Cœna quatenus est cœlestis actio & nõ quatenus est externa & terrestris, est corpus meũ.* Nos, sicut Sacramẽta duabus rebus constant, vna terrena, altera cœlesti, ita dupliciter Cœnam illam mysticam spectamus: vno modo quatenus externis corporis, altera quatenus interioribus mentis actionibus, vtrinque mutuò se respicientibus peragitur: ac in illis quidem signa corpori corporali modo, in his rem signatam spiritali ratione menti & fidei adesse, itémque dari ac percipi dicimus. In hoc si quid habes quod reprehendas, ostende, vel nos tanquam Cœnam duplicem statuentes, aut terrestria separantes à cœlestibus, aut tanquam ἀσεβοῦντας calumniari desine.

Nec hoc quidẽ præterire voluisti, *Est obsignatio seu confirmatio gratiæ iam receptæ* ex eodem Instit. lib. & capite, numero 14. quem locum falsò citas. Sed hoc verum est, statuere nos vnico fidei instrumento rem signatam, Christum videlicet ipsum, in Cœna percipi, ac proinde non incipere à Cœna Domini nostram cum ipso vnitionem, sed eá Cœna potius obsignari. Vestrum enim de opere operato dogma vt planè Satanicum toto corde cuncti detestamur.

Quæ porrò tu mihi obiicis responsione non egent quum sint mihi cum Caluino, istis quidem pauculis exceptis, communia, quorum.

Pri-

Primum eſt, *Hoc eſt ſanguis meus*, de qua interpretatione ſuo loco dixi.

Alterum eſt, *Hoc ſignificat corpus meum*, quod tamen non ita ieiune à me ſcribi ſolere ſatis noſti, non quod id recte nō ſic dicatur, ſed vt calumniis veſtris occurram.

Tertium, *Hæc eſt communicatio ſeu participatio corporis, quaſi per Apoſtolum ſermo Chriſti explicetur*, Ego ſcripſi Apoſtoli verbis Chriſti ſermonem illuſtrari, quo videlicet finis & ſcopus primarius Cœnæ dilucidè ſpectandus proponatur. Sed cur explicationem meam præteriiſti? Nam apertè dixi, id quod communicatur nempe corpus, ab eius communicationis inſtrumento, nempe Sacramento, differre.

Quartum, *Hæc vnio eſt cum tota perſona Chriſti, vt corpus ſignificet quicquid eſt Chriſtus*, Ego certè naturas Chriſti diſtinguere didici, ſeparare non item: neque carnem Chriſti viuificam fore arbitror niſi vt Dei caro percipiatur. Aliud eſt autem iſtud quàm quod tu mihi impingis. Etſi enim corpus deitatis expers non percipitur, Chriſto tamen adhæremus, non deitatis ipſius, (vtpote quæ, ſola mediatoris perſona excepta, realiter ſit incommunicabilis) ſed ea natura ſecundum quam frater noſter eſt, & nos ſumus os ex oſsibus eius & caro ex ipſius carne.

Reprehendis denique Gallicam veterem noui teſtamenti verſionem in hac Geneuenſi Eccleſia excuſam, quæ pro *Hoc eſt*, habet *C'eſt-cy*, id eſt, vt tibi quidem placet, *Hic eſt* ſiue *in hoc loco eſt*. Reſpondeo ne noſtrum quidē vernaculum idioma abs te intelligi. Nam vt hęc eſſet ſentētia,

dictum oportuit, *Icy est mon corps* omiſſo pronomine demonſtrante, *Ce*, cui ſi particulam *Ci*, id eſt, *Hic* ſiue ſtatim vt *Ceci eſt*, ſiue interiecto verbo ſubſtantiuo ſubieceris vt *C'eſt-ci*., idem declarat atque Græcè τὸ ἐνταῦθα vel Græcè vno verbo τοῦτο ἐστι, Latinè *Hoc eſt*, & id quod eſt penes loquentem demonſtrat: ſin verò particulam *là* ſimiliter adiunxeris, vt *c'eſt là*, vel *cela eſt*, tunc idē valet atque τὸ ἐκεῖ & vno verbo ἐκεῖνο ἐστι, Latinè *illud eſt*, & id quod penes illum eſt quem vel de quo loquimur oſtendit. Et tamen vt omnis hac de re quærēdi occaſio ſemel præcideremus vertimus poſtea & edidimus *Ceci eſt*

Superſunt tres criminationes ſiue abs te ſiue ab aliis ex quibus iſta deſcripſiſti (Deus bone qua tandem audacia?) excogitatæ!

Vna eſt, *quòd veſtris ſcilicet argumentis*, (nugamentis rectius dixiſſes) *oppreſſi dicamus, Hunc panem eſſe ſymbolum qualitatis alicuius & virtutis à Chriſti corpore defluentis, quæ in Cœna per fidem extra panem recipiatur*, Quaſi verò centies millies non ſit à noſtris omnibus ac ſingulis inculcatum, quum ex vna Chriſti carne petenda ſint nobis quæcunque ad ſalutem & vitam æternam requirantur, ipſimet Chriſto prius oportere nos ſpiritualiter ac per fidem vniri, ac ipſius membra fieri quàm eius ſpiritu viuificemur: ac proinde ſigna hæc non eſſe duntaxat ipſius energiæ, ſed in primis ipſiuſmet corporis ac ſanguinis Domini fide participandi ſymbola. Sed vobis nimirum abeſſe & imaginaria eſſe videntur iſta, niſi ſubſtantiā rei ſignatæ ſignorum ſubſtantiam reipſa contingat, aut potius niſi ſignorū ſubſtantia euaneſcat

nescat, aut in substantiā rei signatæ conuertatur: vobis, inquam, videtur omnis tolli vera Christi corporis ac sanguinis κοινωνία siue μετοχὴ (nam vtroque vtitur Paulus) nisi realis contactus & Cyclopica transfusio & commixtio substantiæ Christi cum nostro ipsorū corpore statuatur. Sed an quia tam vecordes estis, ideo hæretici sumus?

Altera calumnia hæc est. *Hoc est corpus meum sine diuinitate & sanguine.* Vis enim hoc necessariò sequi, ac proinde Nestorianos esse nos, quoniam neque communionē sub altera tantùm specie, neque adorationem in Sacramento admittamus. Quasi verò etiāsi nusquam separatū est corpus à sanguine, ideo nos oporteat alterā mandati Christi partem vt superuacaneā tollere, qui nos distinctè corpus ipsius in panis Sacramento, vt æternæ vitæ cibum, & eiusdē sanguinē vt æternæ vitæ potū sumere, & quod fecit hoc facere disertis verbis, & vna eadémq; actione præcepit. Sed pulchrè scilicet vobis istiusmodi captiuncula cauistis, quoniam posita transsubstantiatione realíque in terris præsentia, quum separatæ sint reipsa species panis & vini, separari quoque corpus à sanguine oporteat, nisi concomitantiam istam, non quidem Christi personæ, sed tamen institutioni Cœnæ Domini repugnantem poneretis. Sed vobis euenit profectò quod ait Flaccus,

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Duo enim præcipitia vos hîc circunstant, nempe quòd nec corporis appellatione sanguis in priore institutionis parte, neque poculi voce corpus in altera intelligi sine tropo Synedoches, poterit, Vos autem omnem tropum vt scopulū refugitis:

deinde quòd si hoc valeat, certè sublato poculi vsu, nullæ prorsus species supererunt, nec vllum signum quod sanguini substernatur.

Tertiam criminationē Melanchthoni impingis, quod nihil intersit siue corpus sit siue nō sit, nec esse de eo digladiandū. Os impudēs. Qui propter infirmos, nec dū in doctrina Ecclesię institutos, imò in erroribus cōfirmatos, optat rixatores vtrinq; abesse, cōtētiosos remoueri, portētosas illas quorundā cōmentationes cōuersionis, transsubstantiationis, vbiquitatis eruditæ vetustati ignotas semel tolli, contentiones vtrinque prohibendas, formā loquendi vnam quampiam, cuiusmodi illa Paulina est comuni consensu retineri, copiosè de Cœnæ fructu dici, tolerandos (videlicet ad tempus) & patientia lucrifaciendos in aduersa sententia, qui distractiones non faciunt in populo, (hæc enim sunt illius verba) an ille inutiliter quæri de re Sacramentorum putarit? Sed voluisti nimirum qua fide & cōscientia primam hanc repetitionem tuam exorsus es, eâdem etiam illam terminare. At ego Deum precor vt te tuíque similes aut ad veritatis studium conuertat, aut iusto suo iudicio compescat. Et de his quidem hactenus.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Fol.5.pag.1.l.1.voluisti. fol 10.pag. 1. l. 20. δι ἣν pag.2.l.28. Mysterio. fol.11.pag.1.l.18.Christum lin.26.per modum. fol. 31.pag.1.l.17.vinum. fol.32.pag.2.l.8.Puto. fol.43.pag.2.l.7. ὄνος. fol.47.pag.1.l.13.prioris epistolæ. fol.56.pag.2.l.16.noui fœderis. fol.63.pag.1.l.5. κλώμενον. fol.71.pag.1.l.2.non facit. fol.76 pag.2 l.1.quod. fol. 89. pag 2.l.27.Inuiti. fol.92. pag 2.l.3.Rhetori. fol.97.pag.1.l.10.Posſiaceno.